

મુંબાઈની શેઠાણી.

સંપૂર્ણ વાર્તા.

સા. હક્ક પ્રકાશન ગાંધી

કીમત રૂ. ૨૦ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૦૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ કુંજવ-૧ શરૂઆત

વિષય

મુંબાઈની શેઠાણી ❀ ❀

યાને

❀ ❀ સુધરેલી સુંદરી

ઉર્ફે

ઐરી કે બલા.

ભાગ ૧ થી ૮ સંપૂર્ણ વાર્તા.

ખાસ-શ્રીયુત કવિ જોડતાલાલ લગણધારા

પાસેથી સર્વ હક ખરીદ કરી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બુકસેલર-જહુલાલ નારણદાસ.

૬ નામોનારાણના મંદીર પાસે-નડીઆદ.

જામદાવાદ પાનકોરના નાકે મનહર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.

અવૃત્તી ર.

પ્રત ૨૦૦૦.

સં. ૧૯૮૨.

કીંમત દશ આના.

વશીકરણનો ખબનો.

રામ—(નદી ચીજ કોઇ ગણી મરજ સમ નહી ચીજ કો ગણી)
વશીકરણ રહું છે વસી વનીતામાં વશીકરણ રહું છે વસી
તનુજ મહીં બ્રહ્મા પણ બુદ્ધ્યા ગૌતમ પતિનમાં ઇંદ્ર
મછગંધાને મોહ્યા પરાશર જાત જોઇ ના કસી—વનીતામાં
માનુની પાસે નીજ માન મૂકીને બળીઆ પણ પડતા ઢળી
વિશ્વામીત્ર જપ તપ ચુકીને રહ્યા મેનકામાં ફસી—વનીતામાં
પ્રેમ પીંજરે પુરવ પુરાયે મુઘા મોહની ખાણ
કોરવ કીચક પણ પેઠા મૃત્યુ મુખમાં ધસી—વનીતામાં
ભસ્મ કરવાને ભસ્માસુર મોહીની બન્યા ભગવાન
ધતિહાસ જુઓ પુરાણ જુઓ પણ નારી થકી ધમસાણ
શંભુ સરીખા પણ તપ ચુકયા નારી જાળમાં ફસી—
વનીતામાં

સોમલને સાકર જુઓ બેઉ શ્વેત જણાય
એકથી પ્રાણજ નીકળે બીજે ઠંડક થાય
રૂપ અને શુભ બે મળે સાકર સરખો સ્વાદ,
શુભ વગરનુ રૂપતે સોમલ સમ બરબાદ

સર્વ હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.

પરણેલાની પીડા

યાને

શેઠ નથુશાની કર્મકથા

રામ-(ઝેર ગયાને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર).

નથુશા-હતો કુંવારો આજ લેણી હું પરણ્યાતું દીલ થાતું તું
પરણેલાને નજરે જોતાં હઈકું તે હરખાતું તું
ઘર દુકાનો વેચી હઈને રૂપીઆ ના બેળાં કીધા
લાડીજીને હોંશે મળવા થોડા કંઈ કરજે લીધા
હલાલ ડાહ્યા બોલાવીને શીખામણ તંને આપી
પાંચ સુધી પરવા નવ કરશે પારખજે ભાઈ ચીત રાખી
ગમાર ગામડીઅણ ના જોશે સુધરેલી શહેરી જોજે
બને નહીતો સાત ખરચજે ભલે પડે મમ શીર બોજે
સાડે કહી સીધાવ્યા બ્રાકર બે મહીને પાછા આવ્યા
આશન આપીને ઝટ પુછયું કહોજી શું છો કરી આવ્યા
બડાઈ બહોળી કરતા બોલ્યા શેઠ પુછોછો શું એમાં
ડાહ્યાભાઈ જે કામ લીધેછે પડે નહી પાછો તેમાં

હબર સાડા છ આપીને સાદું સો નક્કી કીધું
 સસરાજીએ સ્નેહ થકી બાઈ લગન સાતમનું લીધું
 કન્યા પુતળી કાચ તણી છે રૂપ મનોહર છે એનું
 મેટીકમાં પણ પાસ થઈ છે કાન્તાનામ ધર્યું તેનું
 કંઠર કરજો કામ તણી ને મહેનતનો બદલો દેજો
 કહું છું તેમાં કસર પડે તો પાઈ દલાલી ના દેજો
 વધામણીમાં વીંટી આપી થેકયું કહી ભથ્થુ આપ્યું
 ભલુ થજો બાઈ આપ તણું ને આજે મારું દુખ કાપ્યું
 જમવા વેળા હવે થઈ છે ભલે પધારે સ્વસ્થાને
 આમંત્રણ આપું છું બાઈ પધારજો મારી બને

❦❦ (લગન પછી) ❦❦

બહરી પરણ્યા શુભ લગનથી કોડ કયાં સરવે પુરા
 સુખ સઘળું હોળીમાં હોમ્યું ઇજજતના કીધા ચુરા
 પ્રથમ આણે શાણી રાણી લાજ મહી લયકાતાં
 સાથે ફરવાનું હું કહેતો ઇજજતમાં અચકાતાં
 વચનો વહતાં ધીરે ધીરે બોલી લાગે બહુ સારી
 મેં બહુનું ને કામ થયું છે સફુણી પામ્યો નારી

પછી પધાયાં બીજે આણે પ્લોટ સહુ બદલાયો છે
 બકરી જેને હું ગણતો તે વાઘ થઈને આવ્યાં છે
 એ ત્રણ દીવસ થયા એટલે મકાનમાં ખામી કાઢી
 આ ઘરમાં હું નહિ રહેવાની કહીને રીસાયાં લાડી
 હુકમને મેં માનજી આપ્યું ઘર બીજુ લાડે લીધું
 દાગીના માટે વહાલીએ આમંત્રણ બીજું લીધું
 નોટીસ મળતાં હું ગભરાયે તો પગ્ગ હીંમત મેં રાખી
 શું શું જોઈએ શ્યાણી સ્વામા મુખેથી ક્યોને લાખી
 ઝાંઝર જોડી મારે જોઈએ એરીંગની જોડી લાવો
 લોકેટ બીનીના સોનાતું લઈ વા'લા વેલા આવો
 અંગડીઓની જોડી લાવો સાચા મોતીની સ્વામી
 સાડી કસળી લાવો જેવી પહેરે છે મારી મામી
 તુર્ત તડાકો મેં તો કીધો પાઈ નથી પાસે મ્હારી
 સઘળું વેચ્યું દેવું કીધું ત્યારે પરણ્યો છું નારી
 સુણતાં વા'લી વીલાં પડીયાં તરત તડકો તો કીધો
 પરણી તમને તેમાં કહોને મેં શું કંઈ ગુન્હો કીધો
 મેં માગ્યું તે મ્હારે જોઈએ તેમાં કંઈએ નહિ ચાલે
 થઈ બીખારી ફેરી નારી તે તો આ હોટે સાલે

ઘાટી વીણુ ઘડીએ નહીં ચાલે મનમાં લેજો વિચારી
 રસોઈ હાથે રાધું છું તે માટે સમજો છું સારી
 સુધી આખી સુધરી તોયે આપ રહ્યા હમ્મગ જેવા
 ઢાળ થઈ માટે સીધાવો આડુને મરચાં લેવા
 ઘાટી માફક ગણવા લાગી ઓડરથી અકળાવે છે
 નવા નવા છુટા, ઉઠાવી આંતરડી ઠકળાવે છે
 તુર્ત રોકડો જવાબ દે છે 'કેદી જરા હું' ગુસ્સે થાઉં
 વેરીસોરી એ! માંદહસ્થ'ડ'આઈએમ ગોઈ'ગડિયરનાઉ
 ગયો જમાનો જુનો ચાલી ફેશનમાં વહાલા મહાલો
 દાગીના જુના વેચી દઇ નાટક જોવાને ચાલો
 ટેલીફોનથી ટીકીટ કરાવો ફસ્ટ'કલાસ રીઝર્વ'ડ વહાલા
 અપ-ટુ ડેટ બનીને ચાલો વીચાર શા કરવા ઠાલા

❦❦❦ (શેઠનો પશ્ચાતાપ) ❦❦❦

રાગ-ગઝલ.

સુધારાની મઝા ન્યારો જમાનો જાય છે સારો
 જુઓને આ દશા ચારો અમારી આમ બાબત છે
 જુઓ મુંબઈ તણી નારી બતાવે ડોળ તે ભારી
 ફરે થઈ રાયની રાણી અમારી આમ બાબત છે

હતી અમ દેશની અંદર મહારી ગ્રેમદા ખ્યારી
 અમે અમ પાસ બોલાવી અમારી આમ બાબત છે
 કરે કોઈ જાતના જોડાર નથી તે ધ્યાનમાં લેતી
 કરે તે થઈને મદમાતી અમારી આમ બાબત છે
 બધાંએ ઘર તણાં કામે અમે અમ હસ્તથી કરતા
 દુઃખી છે જીંદગી મારી અમારી આમ બાબત છે
 બરે મમ હસ્તથી પાણી પછીથી ઉઠતી રાણી
 ચલાવે હુકમે શાણી અમારી આમ બાબત છે
 કરી દાતણ પછી ઘરમાં પદમણી પાટલે બેસે
 પછીથી ચાહ તે માગે અમારી આમ બાબત છે
 ઘરે વાસણ બધા માંબુ રસોઈ હાથથી રાંધુ
 કરે લોજન પછી પત્ની અમારી આમ બાબત છે
 કરી પત્ની તણી શેવા દશે તો નોકરી બાઉ
 પુરા પરતાર ત્યાં થાવું અમારી આમ બાબત છે
 બધા આ કદને લીધે દુખી આ જીંદગી થાતી
 બલે મરવું અરે એથી અમારી આમ બાબત છે
 મજા મુંબઈ તણી બેતાં મુરખ ફેસન મહી ફેસતા
 પછી પસ્તાઇને રડતા અમારી આમ બાબત છે
 પગાર પચીસ તો આવે ગ્રીયા પાંત્રીસ ખરચાવે
 દયા દીલમાં નહિ લાવે અમારી આમ બાબત છે

બતાવે દમ ઘણો નારી ચલાવે હુકમો ભારી
 કરે નીત બાગમાં રાણી અમારી આમ બાબત છે
 ઘરેણાં અવનવા માગે વખતપર હાડકાં ભાગે
 કહે શું કામ પરજ્યાતા અમારી આમ બાબત છે
 દરદ નીત્યે નવું થાયે રહું હું ઘેર જ્યાં સુધી
 કરે ઠણકા ખરા ખોટા અમારી આમ બાબત છે
 પથારીમાં પડી રહેતી મીઠાઈ મોજથી ખાતી
 દુઃખી મમ જીંદગી થાતી અમારી આમ બાબત છે
 ભર નીત્ય ખીલ વેદોનાં છતાં સાજી નથી થાતી
 ચલાવે ઢાંગ બહુ ખોટા અમારી આમ બાબત છે
 ખરીદી હાથથી કરતી લખાવી નામપર મારા
 કહો ખીલ કયાં થકી ભરવું અમારી આમ બાબત છે
 મંગાવે અવનવી ચીજો અમારે લાવની કયાંથી
 નથી પેદાશ કંઈ જોતી અમારી આમ બાબત છે
 પથારી પ્રેમથી કરવી પ્રીયાની હાજરી ભરવી
 નથી નવરાશ પણ પળની અમારી આમ બાબત છે
 શુભાવી દેશની સુડી અહીં પરદેશમાં આવી
 છતાં ખુશ ના થઈ નારી અમારી આમ બાબત છે
 હતી અમ દેશની અંદર બધાએ કામ ત્યાં કરતી
 નથી અહીં કોઈથી ડરતી અમારી આમ બાબત છે

કદી મમ સાથ જો આવે બજારે માલ લેવાને
 ગણે નોકર અગર ઘાટી ઇજ્જતની આમ હાલત છે
 વખત વીચારીને રંડા કરે દર્શનનું ખાનું
 સીધાવે ચારના ઘરમાં અમારી આમ બાબત છે
 ચારોથી તે લઇ નાણાં લુટાવે માલ યાવનનો
 ભરે પાછાં ઘરે પગલાં અમારી આમ બાબત છે
 હંમેશાં આટલી મોટી કહે તું કયાંથી આવે છે
 ગયા છે બાર જો વાંગી અમારી આમ બાબત છે
 થયાં દર્શન બહુ મોટાં ભર્યાના કુલ હીંગોળે
 જમીતી મેદની ઝાઝી અમારી આમ બાબત છે
 સખી એક મંદીરે આવી મને ગઇ સંગ બોલાવી
 તજો કચકચ તમે ખાલી અમારી આમ બાબત છે
 ગટી જંગલી બનો શહેરી મવાલી કયાં સુધી રહેશે
 પથારી કેમ નથી કીધી અમારી આમ બાબત છે
 સુતી જઇ લોંચ શેઠાણી જણાવી રીસ લિપરથી
 પતીને રોકમાં દાખી અમારી આમ બાબત છે
 કહે માધવ મળી જેને હશે જ્યાં કરકશા નારી
 વૃથા ગઇ છંદગી તેની ગયો આ ભવ બધો હારી

તા. ૩-આ પુસ્તકનાં કાવ્યા પૃષ્ઠ ૩ થી ૯ હમારા સ્નેહી
 માધવલાલ જગનલાલ પેશાવરવાળા (દાલ મુ હરસોલ) એ ખાસ
 મહેરબાની દાખલ બનાવી આપેલા હોવાથી હમે અંતઃકરણથી તેઓ-
 નો ખાસ આભાર માનીએ છીએ (લી. પ્રકાશક)

સુધરેલાનો સંતાપ

(રામ-ગઝલ)

મુણે સાથી સુધારાના ! અરે ! સૌ આંહિ આવોને;
 તમારા ભાષણે બુદ્ધો હવે રસ્તો બતાવોને ! મુણે.
 તમારા રાક પર આલી સુધારો ઘર વિષે ઘાલી;
 પીધી મ્હેં ઝેરની પ્યાલી તમે તેથી બચાવોને ! મુણે.
 પ્રિયાના પોલકાં લાવી નવીન પોશાક પહેરાવી;
 ગરીબી ઘર વિષે આવી હવે તેને હઠાવોને ! મુણે.
 પ્રિયા ઘર ઠાજને છોડી ચઢાવી બુટની બેડી;
 હવા ખાવા જાડો દોડી કહે “નોકર વસાવોને” ! મુણે.
 “નથી હું કંઈ ભરિયારી નથી કે” ચામ કરનારી;
 હવે હકદાર હું નારી નિયમસરતું બજાવોને ! મુણે.
 સુધારો આપણે માથે નહિ ખાવા કંઈ હાથે;
 પિયુજ રાંધવા માટે રસોયો એક લાવોને ! મુણે.
 સુસેલિત ઉંચ લાવોને સરસ ચરમાં અપાવોને !
 હુકમ નારો બજાવોને મહમ મુજને બનાવોને ! મુણે.
 જવું ફરવ. પગે આલી સુધારાની નહિ જડાત્રી;
 દિયો એ આપદા ટાળી સરસ સાઈકલ અપાવોને ! મુણે.
 બનું હું રાયની રાણી જવું નાટક વિષે બની;
 ટીકીટ લાવો તમાસાની સુધારાને વધાવોને ! મુણે.

ઘણું છે કામ તમ માથે તમે ના આવશે સાથે;
 કુલાળ ફેન્ડને માટે ટીકીટ ખીલ મંગાવોને ! સુણો,
 નાદેખાઈ શું માનો એમાં કુલાળ સાથ છે તેમાં;
 સુધારો છે રહ્યો જેમાં જરા વિશ્વાસ લાવોને ? સુણો.
 સુધારાના થયા સાથી પછી ખટપટ કરો આવી ?
 કરે અજાનીઓ હાંસી કુધારાને હરાવોને ! સુણો.
 સુધારો આ જુઓ ચારો ! તમેને જે અતિ ખ્યારો;
 હવે લાગે મને ખારો ! ભલે લપકો ખતવોને ? સુણો.
 ખરચ પોપાય કયમ આણું ? મુસારો સાઠનો લાણું;
 પ્રિયાને કેમ સમજાવું ? જરા યુક્તિ જણાવોને ! સુણો.
 રસોયો કયાં થકી રાખું હૃદયનું દુખ કયાં દાખું !
 નિસાસા હાય હું નાખું દયા દિલમાં ધરાવોને ! સુણો.
 છકેલી કંઈ થઈ નારી જરાએ લાજ ના ધારી;
 પતિતો શાકે તરકારી પતિ વૃત્તે તો પળાવોને ! સુણો.
 લખાવ્યા તાતને ! કેંએ બનાવ્યા બ્રાતને કેંએ;
 ડુંખાવ્યું કુળ હા ! કેંએ ભલે દિલને મનાવાને ! સુણો.
 સુધારો એ તમારો તો ભલે તમને મુખારક હો !
 અરે પસ્તાઉ છું પુરો પ્રભુ તેથી બચાવોને ! સુણો.

સુણી શંકર કહે શાણા ભવાડા આ સુધારાના
 સુણી ના ઠોપશે ખ્યારા અરજ દીલમાં ઠસાવોને ! સુણો
 લેખક “મણીકાન્ત”—(તે શંકરલાલ મગનલાલ પંડ્યા)

—(કોનો વાંક.)—

રાગ—(ઝેર ગયાં ને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર).

સુધરેલી પત્નિ—પીયરથી હું જ્યારે આવી દેખી મુજને શરમાતા ,
 ગમાર ગામડીયણ કહી મુજને હાંસી મારી કરતાતા
 મેરેજ કરવા આવ્યા ત્યારે આંખો શું કુટી ગઈતી
 ડાપણ શું દરીયામાં ગયું તું હવે કરો છો શોકઅતી .
 બોમ્બે આવ્યા પહેલાં જ્યારે સુધરેલામાં અપવાને
 પીયુ પરાણે તેડી જાતા હેગીંગ ગાર્ડન ફરવાને
 મીસ બીજલી ને ચપલાનાં મુજને નૃત્ય બતાવ્યાં આપ
 તેવી સુધરેલી થવાને નીત નીત મુજને કહેતા નાથ
 દેશી કાપડ લાવો સ્વામી અંગ હીસે ઉઘાડું નહી
 જંગલી જડસા જેવી કહીને ફેન્સી વસ્ત્રા આવ્યા લપ
 ઉંચી એડીના છુટ અપાવી સુધરેલી મુજને કીધી
 રીસ્ટ વૉચ મુજને પહેરાવી ફેશનના ફેદે નાખી
 મર્ફટને નીસરણી આપી બળતામાં હોમાયું થી
 ગજ ગાંડાને દારૂ પાયો કહો મણા રહી તેમાં શી
 પ્રથમ ચડાવી હવે ચડાવી સ્વાદ ગ્રહી શું લ્યો મ્હોનો
 હવે બળાયો આમ કરો છો કહો એમાં વાંકકોનો ?
 શેઠ-વાંક નથી એમા તારો ભાગ્ય તણી એ મોટી ભુલ
 ફેશન અંતે કરે ફળેતી પ્રિયા હું કરે કપુલ.

શેઠ-શેઠાણીનો સંવાદ.

(રાગ ગઝલ)

શેઠાણી-અરે રવામી તમે મારા ઘડાવો બંગડી પ્રયારા,
 વળી હીંગ તણી ચુની કહો તમ લાવશે ક્યારે.
 શેઠ-અરે પ્યારી હવે મારી સુંણાવું વાત હું સારી,
 નથી પસા કને મારી કહે હું શું કંઈ પ્યારી,
 શેઠાણી-ભગત કે દીનને આપો છતા અહી આમ શું ભાખો
 ગમે તે આજથી કરીને મને તો સર્વ આણી દો.
 શેઠ-ભગત કે દીનને હું તો જમાડું અજને પાણી.
 પણુ નહિ પાસ છે મારી રૂપીઆ નોટ કંઈ નારી.
 શેઠાણી-રૂપીઆ સાડ લાવો છો વળી બીજુ કમાવો છો,
 છતાં માનુ હલાવો કહો શું રીત એ સારી.
 શેઠ-ખરચ સુબઈ તણાં ભારી વળી જો થઈએ આભારી,
 કહો શું હું કંઈ પ્યારી નથી કંઈ પાસ દ્રવ્ય મારી.
 શેઠાણી-નહિ લાવો તમે પંડાલા જરૂર હું જઈશ પીયર મારા
 પછીથી આહ તે કરજો વળી તેથીજ મારે શું.
 શેઠ-અરે રંડા કહું તુજને બતાવે બીક શુ સુજને,
 ભલે બને પીયર તારા થશે કંઈ હાલ મમ સારા,
 શેઠાણી-પીયર શુ કામ હું જાઉં જડપથી ઝેર હું ખાઉં,
 પછી વૈકુઠમાં જાઉં તહાં જઈ નામ લીપાકું
 શેઠ-ન પેસો ઝેરનો ખરચો તમે જઈ કુપમાં મરજો,

સુખે જઈ નકંમાં ઠરજો નહિ ફીકર તમે કરજો.
 શેઠાણી-નહિ કંઈ નકંમાં જાઉં ઝડપથી ભુત હું થાઉં
 ચુસી તમ માતને ખાઉં ન સમજો જ'પવા દેઉં,
 શેઠ-વદો છો શુ અરે સાચુ ભુવાને હું જઈ યાચું.
 ભરૂં મરચાંથી તુજ ડાચુ ન ખાઉં તુજ વીણુ હું કાચું
 લેખક-સુણીને એવું શેઠાણી હૃદયમાં ખુબ અકળાણી,
 પતિને દાખમાં લેવા કરે છે ઢાંગ એ કેવા
 શીશો ઘાસતેલનો લાવી અમુલ્ય સાડી ભીંજવી,
 પછીથી કાંડી સળગાવી—

શેઠાણી- કહે હું ઝટ બળી જાઉં.
 ન છવું હું મરી જાઉં સ્ત્રી હત્યા આળ આપીને
 અઠાવે ફાંસીએ સરકાર ન દેશે દોષ કંઈ મુજને.
 લેખક-ઠગાયો સ્ત્રી ચરીત્રોથી પતિ ન મર્મ કંઈ સમુજ્યો.
 શેઠ-કહે હાર્યો હવે બહાલી મને તું માફ કર શાણી,
 નીસાશો શુ અરે નાખે મુકું ધરખાર ગીરો જઈ.
 સોમાણ શેઠ ધીરે છે રૂપઈએ એક આનો લઈ,
 કરૂં ઇચ્છા પુરી તારી વસાવું બંગડી સારી.
 હીરાનો હારૂ જે સુંદર સવારે લાવુ હું સત્વર
 લેખક-લખાણ આનુ રહ્યું બાકી લખુ છુ ભાગ બીજામાં,
 આંખો ઝટ મુજ ખુલી ગઈ સ્વપ્નની વાત પુરી થઈ,

— (શેઠનું સ્વપ્ન) —

(રાગ-આંખ વિના અંધારે)

નારી વીના ઘેર તાળું રે, સદાય મારે નારી વીના ઘેર તાળું;
એતો દીપક છતાં અંધારે રે— સદાય મહારે. ૧

જઈ પનઘટ પર હું બેસું રસીક રૂપાળી રામા દેખું;
રડું અંતર નારી સાંઠે સાંઠે રે— સદાય મહારે. ૨

સવારમાં જાણું છું જ્યારે દળવું પડે હાથે મહારે;
માંજી વાસણ-વાસીદું વાળું વાળું રે— સદાય મહારે. ૩

પાણી લાવું છું માથે નહિ કોઈ આવે સાથે;
જગમાં જીવતર માંઠે ખાંઠે ખાંઠે રે— સદાય મહારે. ૪

સત્ નારાયણ તમે કૃપાળુ વાંઠા મેળું જો ભાગો મહાં
શીરે ધરાવા ધાંઠે ધાંઠે રે— સદાય મહારે. ૫

એવી ઝંખના કરતો કરતો જઈને કુવાપર સુતો,
આવી નિંદ્રા સ્વપ્નું ભાળું ભાળું રે— સદાય મહારે. ૬

જ્ઞાતિ બંધુ પંદર આગ્યા પરણાવા બેરી લાગ્યા;
શ્રીફળ ગોરે મને આલ્યું આલ્યું રે— સદાય મહારે. ૭

મામા માસા કાકા કહે છે કન્યા અતિ સુંદર છે;
થઈ ખુશી ખુશી નિહાળું રે— સદાય મહારે. ૮

જ્ઞાતિલાને લોજન દીધાં દુધપાક પુરી લજ્યાં કીધાં;
વરઘોટે ફરવા ધાંઠે ધાંઠે રે— સદાય મહારે. ૯

નટપુરથી આજ્યાં ત.સાં રજાકનાં સુરતી વાળાં;
 ઘોડો સુંદર શણગાર શણગાર રે— સદાય મહારે. ૧૦
 બની ઠણી સુંદર અલખેલો વરઘોડો ફરવા નીકળેલો.
 અંતર મનસુખા ધાર ધાર રે— સદાય મહારે. ૧૧
 બધરીને બાળક અવતરીયુ નામ રૂડો રતનો પડીયું;
 કીરમત ક્ષણીયુ સાર સાર રે— સદાય મહારે, ૧૨
 પાંચ વરસનો રતનો ચાતાં માહિસાગર નાહવા બતાં,
 હુઃખનું આપ્યું વાદળ કાળું કાળું રે— સદાય મહારે ૧૩
 ગાડી સાત આમી અથડાઈ અમ ટેન ગઈ તેથી ઉથલાઈ
 પડ્યો કુવામાં પાણી ભાળુ ભાળુ રે— સદાય મહારે. ૧૪
 પાંચ શેર જ્યાં પાણી પીધું વહુ-બાળક કયાંથી દેખુ;
 હુખ શુ હુ ઉચ્ચારું ઉચ્ચાર રે— સદાય મહારે. ૧૫
 સુસાફર એક દયા લાંબો, બહાર કુવામાંથી કાઢ્યો;
 નારીનો મોહ વીઢારું વીઢારું રે— સદાય મહારે. ૧૬

તેયાર છે ! ખરીદ કરો !! તેયાર છે !!!

નવીન વાંચવા લાયક પુસ્તકો.

બહુઈ માછલી કી. રૂ. ૦-૮-૦

પત્થરનો પાદશાહ.... .. કી. રૂ. ૦-૮-૦

મળવાનું ઠેકાણું

. બુકસેલર-જહુલાલ નારણદાસ મુ. નડીયાદ.

ઇદા ચજાળા સાજી, ઉમા ન બેન થાને
 અમા સોના પ્રકીરા જીવતી અ લગા નન

आ जितो भद्र ब्रजवा साह वांछा सुजन्मो शेषाया भाग
 १ थी ८ संजुग संगीत यात्री.

મુંખાઈની શેઠાણી (ભાગ ૨.)

સુધરેલી—

હું અલબેલી ફેશન ઘેલી, નાજુર નવેલી નાર.

કેવી રૂમઝુમ રૂમઝુમ ચાલુ, કર અંગ્રેલા હું ગાલું,
વળી આંગે ચરમા ઘાલુ, ભેઈએ રફા કેફીનું પ્યાલું—

ખીરકીટ હું રહાનાર—હું અલબેલી૦

પોલકું પહેરું પચરંગી, ખીલી વેલી નવરંગી,

જોળનીયું છે અનંગી અંતરમાં ઉમંગી;—

શોભાવું શણગાર—હું અલબેલી૦

હું નાજુક નાર છું નાની, બની મુંખાઈની શેઠાણી;

બાઉ સીનેમા સહેલાણી, કરતા ગુસ્સો દીલબની—

પણ કેન કંઈ દરકાર—હું અલબેલી૦

પણ પાછ પતિ છે મહારો, નહિ ફેશનને રહાનારો,

પૈસાને સાચવનારો, નહિ મોજ શોખ કરનારો—

હું ગણતી એને ગમાર—હું અલબેલી૦

બાતી ઝોપાટી રસ્તે; હું મદ જોળનમાં મસ્તે,

જુવાની જબર જસ્તે, મુખ મલક મલકતી હસ્તે,

કરતી સ્કેલ અપાર—હું અલબેલી૦

(રાગ-ગઝલ.)

દાઠાણી—

પથારી નાથ ત્યાગોને, થયું પ્રભાત જાગોને,
 ઝવેરી ઘેર જાગોને, હીરાનો હાર લાવોને,
 વહેલા ઘેર આવોને, બંગડી બે અપાવોને,
 પીઓ પછી ચાહ આવોને, મહાર મન મનાવીને.

પેઠે—

ધરોને ધેયં ઓ નારી, બન્યો હું આજ આજારી,
 થયો ઠાંસો મુને બારી, સળેખમ તાવની વારી,
 બોલાવા વેદને જાવો, દવા સારી તમે લાવો,
 થયો છે ચુંકને ઝાડો, ચુંથાયો જીવ આ મારો.

દાઠાણી—

ઠગારા ઓ પતિ મહારા, તજો આ ઢોંગ ધુતારા,
 રસોઈ હું કરું ક્યારે, મુંને દો દાગીના ત્યારે.

જેખડ

મુતાં રીસાઈને શાણી, કયું ના કાંઈ રે ખાવા,
 ગમે ભુખ્યો અરે હારી, બિચારો નોકરી કરવા,
 કીમાં પુરી તળી છાની, જમીને ઝટ શેઠાણી,
 ગયાં ચોટા મહી ફરવા, ખરીદી કંઈ નવી કરવા,
 આવી છે લોઈવાડામાં, રહેતા બંગડીવાળા,
 દીપાવે બેથ દુકાનો, સાડીને પોલકાંવાળા.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો બાઈ પધારોને, ફુકાનો આ તમારી છે,
જીવો આ ફેનસી ચુડી, શશી સમ શોભતી રૂડી.
આજે ચીન દેશથી આવી, દેશે તમ હસ્ત દીપાવી,
દીસો પણ કેમ ઉઠાસી, વસીશું પીડ અંતરમાં.

રોઠાણી—

ન છાની વાત હું કે'લી, મુંઝાઈ મનમાં રે'તી,
મને લોભી મળ્યે સ્વામી, પડી અમ જોરમાં ખામી,
પતિ મારો ઘણો મુંજ, ધરાવે લાખની પુજ,
પરંતુ લોભીને પાજ, સુધારે નહીં જરા રાજ,
નથી પૈસા કંઈ લાવી, ઊતાવળમાં અહીં આવી,
ઉધારે બંગડી લેવી, કહો શું આપવી કે ના.

બંગડીનો વહેપારી—

નથી પૈસા તણી શ્રીકર, તજો શ્રીયર તમે કીયર,
ગમે તો આપજો પૈસા તમારા કયાં જવાના છે.
કહોને આપું હું કેવી,—

રોઠાણી—

અળકતી ચાંદની જેવી.
ન દીઠી કોઈએ તેવી; વખાણે સાહેલી એવી.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો પ્રેમી રૂપાળાં, ધરો કર સ્નેહી મરમાળાં,
શરમ છોડો તમે શાણાં, વીધે મમ ગાત્ર અણસારા.

શેઠાણી—

પહેરાવો બંગડી એવી, જરી ના હાથ છોલાયે,
દરદ ને હાથમાં થાયે, મુખેથી ગાળ બોલાયે.

બંગડીનો વહેપારી—

ન ગભરાઓ તમે ગોરી, રસીલી આંહી આવોને,

શેઠાણી—

નહિ મુંજ હાથને મરડો, થયો ને લાલ ઉઝરડો,
ચઢાવોને ધીમા ધીમા, સુવાળા હાથ કરો ધીમાં,

બંગડીનો વહેપારી—

ન મુઝાશો તમે મનમાં પહેરાવી દઉ હવે ક્ષણમાં
મુગાં બેસી તમે રે'ને, પડે કુંખ તો મુનો કે'ને.

શેઠાણી

ગયા મુંજ હાથ આ મુજ, પ્રભાતે પહેરીશું બીજી.

બંગડીનો વહેપારી—

મધુરાં બોલી મનહારી, ચતુરા ચિત્ત હરનારી,
બબલી બહુની બંસી, લગાવી મોહની ફાંસી;
ફસાવ્યો મોહ પાસેથી, વીધાયો નેત્ર બાણેથી.

શેઠાણી—

અહા ! દિલહર ચુડીવાળા, લીસો છો નાર ઠગનારા,
વળી મમ આંખના તારા, ઠગો છો હાર હેયાના.

અંગડીનો વહેપારી—

તમારૂં નામ બતલાવો, બતાવો ઠામ પણ રૂકું;
અમે ત્યાં આવશું નિત્યે, યુવાની લુટીશું પ્રીતે.

શેઠાણી—

રહેતા ગામડે પિતા, પીયરમાં વીજળી કહેતા,
અહીં મુંઝાઈ વિષે આવી, દીધું મુજ નામ દીપાવી;
બની ગઈ રાયની રાણી, ધરાવું નામ શેઠાણી.

અંગડીનો વહેપારી—

અબુકે વીજળી જેવી, દીસે સૌન્દર્યની દેવી,
ભમાવેના સતાવેના, કહો વીચાર અંતરના;
કટોરી પ્રેમની ભરીશું, સુખેથી સેલમાં રહીશું
ઉભયનો રનેહ સંધાયો, રસીલી દાસ કહેવાયો.

શેઠાણી—

તમે કરી બહુનું જતર, કરી વશ મોહની મંતર;
અરે પ્યારા, અહો પ્યારા, તમે મમ આંખના તારા;
વિનંતી હું કરું છાની, પધારો સાંજના આજે,
રહીશું પ્રેમથી રંગે, રહીશું રાતના સંગે.

અંગડીનો વહેપારી—

પતિ તારો હશે ધરમાં, વિચારો કાંઈ અંતરમાં,

શેઠાણી—

જમીને સાત વાગે એ; સુવા દુકાન પર બાયે,
અરિત્રો બેઠ નારીનાં, અરે દુનિયા બધી હારી;

સતિ થાતી પતિ પાસે, રમે સોથી ભક્તે બરી,
જમીશું લોજનો સંગે, રમીશું રાતના રંગે.

બંગડીનો વહેપારી—

ગલીનું નામ બતલાવો, સેલો ઉપાય સમજવો.

શેઠાણી—

ચતુરાની કહે ચાલી સીનેમા પાત્ર એ આવી;
પછાડી એક છે બારી, પીયુ ત્યાં આવજો સાતે.

લેખક—

કહી શેઠાણી સીધાવી, બનાવી બત્રીસી વાની,
શીરો પુરી અને ભજ્યાં, મધુરાં રાયતાં કરીઆં;
કચોરી કાચલી ભાજી, વધારી મોઢરી તાજી,
કઢી ઢહીં ભાગીને કીધી, છુપાવી ત્યાં પછી દીધી,
સમી સાંજે પતિ આવ્યો, જમણુમાં રોટલો આપ્યો,
થયો જ્યાં વાયદો પુરો, આવ્યો છે ઇશકી શુરો;
જમીને શેઠજી આવ્યા, કરો વિચાર બવાનો,
છુપાતો તો ચુડીવાળો, જોયો મોટી મુછોવાળો.

શેઠ—

અલ્યા ક્યાંથી અહીં આવ્યો, કહે શું ચોરવા કાવ્યો.

બંગડીનો વહેપારી—

કહું છું કહું કહું ભઈસાખ, નથી શુનો કરોને માફ
જવું તું મિત્ર ઘર મારે, બુલી આવ્યો છું આ બારે.

રોઠ—

વઢે નહિ તું કદી સાચું, સીપાઈને જઈ સોંપું,
બંગડીનો વહેપારી—

અહીં ઉઘરાણી હું આવ્યો, ચુડી આ સાથમાં લાવ્યો,
રોઠ—

અરે નારી અહીં આવો ચુડીનો લેઈ સમજવો.

લેખક—

સુણી રોઠાણી ગભરાયાં, ચુડી સીડીને પછંડાયાં,
જઈ છે બંગડી દુટી, મુડી તો એટલી ખુટી;
કરીને શુભ ધંશારો, સમજાવ્યો ચુડીવાળો.

રોઠાણી—

નથી એ બંગડી મારી, દીસે જે સામી છે બારી
રહે છે સાહેલી મારી, ચુડી મંગાવવા વાળી.

લેખક—

ગયો આવ્યો હતો તેવો, બન્યો બેહાલ એ કેવો,
છુપાતી કુતરી આવી, કરડવાને પગે ફાવી;
ચુડીવાળો તો ગભરાયો, મુડી જ્યાં દોટ પછડાયો,
સીપાઈએ ચોર સમજીને, લગાવ્યો ઢંડુંકો જઈને,
કરી પરહેજ જાણી, પુર્યો જઈ કેદખાનામાં,
કરી પરનારીથી ચારી, શુભાવી આબરૂ સારી,

કયો ઇન્સાફ કીરતારે, કીધો છે કેદ સરકારે
 રૂપિયા હંડમાં લીધા, બુરા બહુ હાલ તો કીધા.
 યુના જેલે ચુડીવાળો. ગયો છે ટીપવા ચુનો,
 ખરનારી તણો પ્રેમી, વિના અગ્નિ અરે બળતો;
 દીસે છે શ્વાનના જેવો, સુખે કે દી નહિ ઠરતો,
 સતિ નારી સીતા જેવી, તમે જો અંતરે ઇચ્છો.
 બનીને રામના જેવા, સદા સદ્ગુણને આહો.
 વિષયના વિષના કિડા, ભલે ! દીસે કદી રૂડા;
 તમારું હિત હરનારા, ગણો ભોરી ગથી ભુંડા,
 વીતેલી વાત રહી બાકી, બુઝો એ ભાગ ત્રીજામાં,
 વિનંતિ આટલી માનો, અરે યો ભાઈ ને બહેનો,
 મણિમય સુખ ઇચ્છે તો, ફસાસો ના કુસંગે કે.

તુરત મંગાવો પેટ પકડી હાસ્યનાર

રમુછ પુસ્તક

અક્કલનો ભંડાર

યાને

હાસ્ય રસનો હોજ

રમુછ વાર્તાઓનો ઉત્તમ સંગ્રહ. કી' છ આના.

શેઠનો સંતાપ.—

(રાગ રાજાઆનો.)

હાય; હાયરે હાયો હું શંખણી નારથી.

કહું આને હું નાગણ કે નારી,
ખની ફેસનમાં મસ્ત રે' નારી,
સુધરેલી મીટીંગે જંનારી રે; હાય ! હાયરે
કદી નામ પ્રભુનું ના લેતી,
માત મહારીને ગાળો એ દેતી,
કરે મારી એ નિત ફજેતી રે; હાય ! હાયરે
નવી નવી સાડીઓ નિત માગે,
કામ કરતાં હાથમાં લાલ લાગે,
મળે કુલારજા પાપ જાગે રે; હાય ! હાયરે,
કહે મોટર એક લઈ આવો;
સીનેમાની ટીફ્ટ લેવા જવો,
હુકમ મારો આ જલ્દી બજાવો રે; હાય ! હાયરે
નહી દાસી હું કાંઈ તમારી,
ઘર કામ તણી કરનારી,
જુઓ ઊરમાં જરા વિચારી રે હાય ! હાયરે
ચહા ઈશાની હોટલનો પીતી,

નહિ ન્યાત કે ધર્મથી ખીતી,
 મને મૂર્ખ ગામડીઓ કે તીરે; હાય ! હાયરે૦
 નથી નયણે શરમનો છાંટો,
 રાખે મડમ જેવો બહુ ફાંકો
 કહો દિવસ કેટલો વાંકો રે; હાય ! હાયરે૦
 હઉ શીખ સારી કેઇ વેળા
 પાડી ઘાંટા કરે લોક લેળા
 રડી લડી કરે ઓશીયાળા રે; હાય ! હાયરે૦
 થાયે નાટક જોવાને બહુ ઘેટી,
 જઇ ખેસે ત્યાં સહુની પે'લી
 કહું સુધરી કે છટકેટ્ટી રે; હાય ! હાયરે૦
 નહિ સમજાવી સમજે સાને
 નહિ વાત ધરે કોઇ કાને
 માત મ્હારીનુ કહું ન માને રે; હાય ! હાયરે૦
 ઘર માફ સુધારામાં ઘાલ્યુ
 તીજોરીનુ તળીયુ' જણાયુ
 આવી ફેશનને દેવાળુ આળ્યુ રે; હાય ! હાયરે૦
 કરે ભાષણ મીટીંગમાં મોટાં
 કહે ભારત ભાગવત ખોટાં
 ખોતો ખાનાં બધાં સૌ જુઠાં રે; હાય ! હાયરે૦

હંત—મંજન વતી સાફ થાયે
 છુટ પેરીને ટેબલ પર ખાયે
 વર્ણાવર્ણના લેદ ભુલી જાયે રે; હાય ! હાયરે૦
 કહું મારા દુખની શી કહાણી
 લેજો દુકમાંહે સહુ જાણી
 કરી ઇજ્જત સૌ ધુબધાણી રે; હાય ! હાયરે૦
 જગપતિને પાય હું લાગું
 જોડી હાય આશિષ એ માગું
 દીયો સુમતી નાથ એ યાચું રે,
 આજ કુધારા હિન્દના કાપજો.

કોર્ટની અરજીઓ અને જજમેન્ટની નકલો, રેલ્વે
 સામી ફરીયાદો અને નોટીસો વીગેરે ઇંગ્રેજ અને ગુજરાતી
 ભાષામાં ટાઈપ રાઈટરથી તુરત ઓછા ભાવથી તૈયાર કરી
 આપનાર આખા ખેડા જીલ્લાનું માનીતું અને વીશ્વાસ
 યાત્ર સુખ્ય ઠેકાણું—

ધી નડીઆદ ટાઈપ રાઈટર ઓફીસ

મેનેજર—માતરીઆ બ્રધર્સ,

કે.—અમદાવાદી બજાર મુ. નડીઆદ.

શેઠાણીની કથની.—

(રાગ—ગઝલ.)

મને મુરખો મળ્યો સ્વામી પડી છે સુખમાં ખામી;
અરે હું આ પતિ પામી કહું શું આપદા પડેની. — ૧

કરે નહિ આકરી. ધંધો મુરખ થઈને ફરે અંધો
કરે છે અવનવા ફંદો કહું શું આપદા પડેની. — ૨

પુરૂષો અન્ય જ્યાં રમતા અરે મુજ સ્વામી અથડાતા
ખળે છે ચિત્તમાં ભડકા કહું શું આપદા પડેની. — ૩

કમાવા રીતના જાણે કહી મુજ વાત ના માને
ફરતુ નામ પરે પાણી કહું શું આપદા પડેની — ૪

પિતાના દામ સૌ ખાધા કમાવા પર લીધી ખાધા;
ફરજના હા ! કીધાં કાંધાં કહું શું આપદા પડેની. — ૫

ઉધારે અન્ન એ લાવે સૌ દામ તો આવે;
નહિ દે દામ તે વારે કહું શું આપદા પડેની. — ૬

કરી તકરાર વદે ભુંડું પડે પરવારમાં કુડું
જીવે ના આંખથી રૂડું કહું શું આપદા પડેની. — ૭

અરે અંતર પીડા રહેતુ ઉધારે કો' નથી દેતું;
આવે જામીન સૌ લેતું કહું શું આપદા પડેની. — ૮

રૂપાળી આમર દેખી અરે અઝલ હીણો પેખી;
કુખે હું તન રહી શેડી કહું શું આપદા બહેની. — ૯

સજ્જન તહેવારના ટાણે જમી આનંદ ચો માણે;
મુખે એકાદશી જાણે કહું શું આપદા બહેની. — ૧૦

સ્નેહીઓ શોધતા આવે પતિને તે નહી લાવે;
દિવસ દુખમાંહી વિલાપે કહું શું આપદા બહેની. — ૧૧

પિતા માત ચહે મળવા તો સ્વામી લાગે બડબડવા
લાગે હા હિત વચન કડવાં કહું શું આપદા બહેની. — ૧૨

પીયરનાં લુગડાં લાવું કદી જમવા સજી જાઉં;
તરત મેણાં અરે ખાવું કહું શું આપદા બહેની. — ૧૩

બન્યાં મુંબઈની શેઠાણી વદે નિબુંદર એ વાણી
કહું કયાં માહરી કહાણી કહું શું આપદા બહેની — ૧૪

ગુઝરી જીંદગી મારી બળાપો હું કંઈ ભારી;
દીયો કંઈ દાદ નર નારી કહું શું આપદા બહેની — ૧૫

સદા ચિંતા તણા તાપે અરે ચોવન દુભાયે છે.
અરે આવો પતિ દેખી હૃદય મમ આ ચિરાયે છે. — ૧૬

(સ્નેહમંજરીમાંથી થોડા શ્લોકો સ્વાથે.)

રેસનની ફળેતી.

(રાગ સવર્યા.)

અલખેલી મુખઈ નગરીમાં શોખીન પુરવો બહુજ વસે;
ગાલ તમાચો મારી રાખતા લાલ થઈનેજ ફેસે
પગાર મળતો પચીસનો ને સુધરેલામાં પંકાવું;
દોસ્તદારની સાથે ફરતાં પેસા ખરચી વખણાવું.

દેશ વિષે 'કંગાલ રથીતી ને ઉઠર તણાં ફાફાં પડતાં;
કમાઈ કરવા કારણુ દીકરો માત પિતા અહીં' મોકલતાં
ભણ્યા ગણ્યા કંઈ ઝાઝું નહિ તે ટુંક પગારે પ્રસન થયા;
મુખઈ નગરે મઝા માણવા તરંગ દીલમાં બહુ કર્યો.

હસ મળતા હસમાં નીભાવ્યું પંદરમાં પંદર પુરા;
પચીસ મળતાં પાછ બચે નહિ તોએ શોખ રહે અધુરા

એ રૂપીઆનુ કપડું લીધું સીવાડતાં મનમાં બીધા;
અપ-હુ-ડેટ રીવવાનું ખાતું અઢી રૂપીઆ ત્યાં લીધા.

એ અનુસારે કપડાં કરતાં પેસાની ખવારી કીધી.
ત્યાર પછી લોખીની એણે મુલાકાત જલ્દી લીધી.

એક આંનામાં સાદુ ધોથે મુજને તે તો નહિ ફાવે;
વોશીંગ કંપની ગ્લેજ કરે છે અકચકાટ અતિથે આવે.

હજમતની વધી કમાણી નવીન તરેહના કેસ કટે;
 તેલ લગાવી ચોળ અદયા મુજ માથા કેડે દહાં મટે.
 માત પિતાને વધાર કાળે તેલ જરાએ ના મળતું;
 બેટો બાલમાં ચોઇલ નાંખે શીર તેલ થાતુ ગળતુ
 મુઝાયા ત્યારે મુખઈ આઝ્યા મુખઈમાં નહિરે લેણું.
 કમાણી તો ઉઘી ગઈ પણ રહાસુ થયું છે બહુ દેણું.
 પગાર કરતાં ખર્ચ વધ્યો ને કરજ વિષે પછી સપડાયો
 તેમાંથી ખચવાને આખર ચોરી કરવા વિચાર કર્યો.
 શેઠ તણી ઉઘરાણી કરતાં ભાગી જવાતુ નકકી થયું;
 એક દીવસ બહુ રૂપીયા આઝ્યા લઈ જવા દીલ લલચાતુ
 નોટ ભરી ખીસ્સામાં એણે સ્ટેશન પર સીધોજ ગયો.
 દુર દેશની ટીકીટ કઢાવી પોલીસને સંદેહ થયો.
 સરસામાન કંઈ પાસ નહિ ને કયાંથી નાચી આઝ્યો છે
 બતાવ તારા શેઠને જલ્દી રૂપીઆ કયાંથી લાઝ્યો છે.
 પકડતાં ચોરીનો મુદ્દો માણસ્ટેટે સજા કરી
 પંદર ફટકા બાંધી માયાં છોડી મુક્યો દયા ધરી;
 મુખઈ નગરે મઝા માણતા ઇજજત વિનાનો થઈ બેઠો
 પુનઃ દેશને માર્ગ મ્યો તે ગોપાળે નજરે દીઠો.
 (લેખક ગોપાળજી હરીભાઈ દેસાઈ.)

તૈયાર છે. તુરત ખરીદ કરો. તૈયાર છે.

મહાત્મા તુલસીદાસ.

ભક્તિરસથી ભરપુર, નીતિનાં સિદ્ધાંતોનો સાગર,
ઉત્તમ યોધ આપનાર, ચમત્કારી દૃષ્ટાંતો સહીત મહાત્માનો
પુર્વજન્મ, જોશીની ભયંકર ભુલ, પરોપકાર વૃત્તી, સતીએ
પતિને કરેલો ભક્તિનો ઉપદેશ, પ્રેમની મુક્તાકાત, પુનિ
મહંત; સતીનું સ્વર્ગગમન, કેદખાનામાં ચમત્કાર, પત્થરના
પોઠીઆએ ખાધેલા લાડુ, વીગેરે વીગેરે એક એકથી અધીક
યોધક પ્રકરણોનો સમાવેશ કરેલો છે. કીમત આઠ આના
ટાછટલ ઉપર મહાત્માનો સુદર ફોટો જોનારને ભક્તિ
ઉપર અચળ શ્રદ્ધાનું જ્ઞાન આપે છે.

મળવાનું ઠેકાણું.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ.

સુ. નહીઆદ

મુંબાઈની શેઠાણી (ભાગ ૩)

‘જમાનાનું જોડણું’—(રાગ—હરિગીત).

ભાઈ પધારે પાલવે અલખેલી રમણી ભાળવા;
પર પુરૂષ કેરા પ્યારમાં લે બાઈ-પણ તાણ હવા.
ઉંચે ઉંડે વિચારમાં રાજ્ય થવાની હેવાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૧

જ્યારે સલુણો આન્ટરોડે જાય છે બસ સ્નેહથી !
ત્યારે તરૂણી તરૂણ રટતી જાય ભૂલેશ્વર ભણી !
છળ કપટ નીતિ સ્ત્રીકારી પ્રેમની વિદાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૨

કોલર અને નેજાઈનો ભપકો ગમે ભરથારને !
એ રીત ફેન્સી પોલકાંતો મોહ લાગ્યો નારને !
સ્વામી લગાવે સેન્ટને બાઈ લવંડર ચાહ્ય છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૩

નિત્યે સીનેમા નિરખવાનો શોખ લાગ્યો સ્વામીને;
નાટક નીહાળી નારી આવે ઘેર આનંદ પામીને;

ડાહર બની ડાહો પતિ યુવતી પ્રકુલ્લિત થાય છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૪

સોડા અને જીંજર લઈને કંઈ ચાલે મલકતા !
ખોટી રીતે ખર્ચાય પર્ષસા તે હૃદય નથી ખટકતા !
કરી પાન રોજબરી તણું પ્રમદા મુખે હરખાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૫

શરાબ શરબતને શીગારેટ ભાવતાં બહુ ભાઈને !
બીસ્કીટ અને ચાહ કડક પીવા બહુ ગમે છે બાઈને !
શુસ્સો પતિના મગજમાં તો રમણિને શીર રાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૬

ખેરે પતિ સ્ટોકીંગ બુટ સ્ત્રીપર ચડાવે સુંઠરી;
લે સ્ત્રીક પતિ કર રાખતાં રમણી રૂમાલ કરે ધરી;
વલ્લભ વગાડે વાળું ગઝલો ગોરીએ ઝટ ગાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૭

ચળકાટ કરતા હોય છે ચરમા ઉભયના નૈત જ્યાં !
આ જીન્દગીની પાયમાલી વેપધારી ભવાઈ છે !
એકે ન ન્યૂનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૮

(લેખક શ્રીયુત માતરીયા.)

(વાલીનું અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૨૪ થી)

શેઠાણી—

(રાગ—ગઝલ.)

બુવાની બાય છે મારી, થશે ખરજાદ શું ચારી
 સદા નભશે અમે ચારી, રહી હું તો હતી ધારી. ૧
 અરે આ સ્નેહનો રસ્તો, હતો ધાર્યો ઘણો સસ્તો
 હતો અવરોધ ના વસ્તો. છતાં વિકટ થયો રસ્તો. ૨
 હતી ઉમેદ તો ભારી, કરીશું એશ આરામી
 ઉડાવીને પુછ સારી, રમીશું બર સહ બારી. ૩
 ગર્હ આશા ઉડી એવી, નિરાશા આ થઈ કેવી;
 કમળદળ દેહ છે જેવી, મધુકર ના શક્યો સેવી. ૪
 હતો મુજ ચાર મનમાન્યો ઘણો દીલથી હતો ભાવ્યો,
 કરીને ખ્યારથી પાળ્યો, છતાં વધભવ નહિ છાલ્યો. ૫
 ચુડીવાળા તણી ચારી, વિચારી તે ઘણી સારી;
 પતિ પરણેતને ત્યાગી, થઈ હું તેહની નારી. ૬
 ખરો જ્યાં સ્નેહ જાગે છે, પુરો જ્યાં રંગ જામે છે;
 ચુડીવાળો ગયો કેદે, મુને એ દુઃખ સાલે છે. ૭
 હવે ના ચાર એ મળશે, વિરહ આ શેં હવે ટળશે;
 ચુડીવાળો હરી મરશે, મુને તે ક્યાં હવે મળશે. ૮
 પ્રભુતા શી પ્રભુ ધારી, અદિબાઈ કીધી મારી;
 કરી તેં શી કૃતિ ભારી, મુને ત્રિરહાનજે બાળી. ૯

ગુલાબે કંટકો ધારી, નીધી ખાંડ કીધુ વારી;
 અદ્વય છે શેરડી સારી, કૃતિ એ છે વિભુ તારી. ૧૦
 ન ખુશખો હિમમાં ધારી, મીઠી કોયલ કરી કાળી;
 કયું છે સ્વાદ વિષ્ણુ વારી, કૃતિ એ છે વિભુ તારી. ૧૧
 અદેખા એા વિભુ તારી, નહિ એ નેમ સરનારી;
 ચરિત્રોમાં પુરી નારી ટકાવું ચારશું ચારી ૧૨
 નથી ભુલ્લી શકી હુંતો, નથી ચુકી શકી હુંતો;
 પ્રીતમના પ્યારની માળા, પ્રતિદીન ફેરવું હું તો. ૧૩
 નથી પરવા મને કેાની, કરી કુરબાની હું સહુની;
 પ્રીતમની પાસ હું જાવું, તણ દરકાર લોકોની. ૧૪
 ગમે તે સુક્તિને યોજી, બનીને મોહવું મોજી;
 કિનારે ચારના કંઠે, જઇને સ્નેહથી વળગી. ૧૫
 હશે જો કામની પાસે. કદી કીરતાર જો પોતે;
 કદાપી શીવજી સરખા, થશે કોડી તણા પોતે, ૧૬
 જગુટી ભૂરકી નાખી, કદ આલમ બધી ઝાંખી,
 છોડાવી ચારને લાવું, કહું ભાવી ખડ ભાખી. ૧૭

લેખક— (સુધરેલો સુંદરી.)

વિચારો વાંચકો પ્યારા, છકી આવી ઘણી દારા;
 સુષી સુંબઈ વિષે ઘણીએ, નિહાળી ઉપજે લ્હાળા. ૧૮

પતિ પત્થેર તુંલે ગણીને, અવર નર દેવ માનીને;
રમે તે સાથ જઈ જારી, ફરે છે મોજ માણીને. ૧૬

મદન મદમાં બની ખ્યાસી, લઈ નીજ ચારને ખાસી;
જતી ચોપાટી એ નાસી, બનીને આપ વેશ્યાસી. ૨૦

પહેરે જર્જરી વસ્ત્રો, ઉઘાડું અંગ દેખાયે;
ઇરાદાથી કરે એવું, નરો કામીજ લોભાયે. ૨૧

ઘણી છે આવી લલનાઓ, કદી મુંબઈ વિષે જાઓ;
નજરથી નીરખી આવે, અહિં સંદેહ ના લાવે. ૨૨

લખી છે વાત જેની આ, ખરો મુંબઈની શેઠાણી;
પરાક્રમ તેહના જાણે, ખરા દીલથી કહું વાણી. ૨૩

વિરહની દાઝ તે લાવી, અતિ આવેશમાં આવી;
ચઢી કોધે એ શેઠાણી, હવે શું થાય છે ભાવી. ૨૪

ભગીરથ કર્મ એ કરતી, તહાં વાંચક તમે ચાલો;
ગણાએ જાતની અખળા, કરે શું કર્મ તે ન્યાળો. ૨૫

લેખક (અખળાને શું અશક્ય ?)

પતિના ઢાંગીના જુના, બધા લેગા કરી લીધા;
બજારે તે જઈ વેચ્યા, વસ્તુ રોકડ કરી લીધા. ૨૬

અકારી નોકરી કરતા, બીચારા શેઠ તો દુખે;
મહા દુખે કયું લેશુ, ઉડાવે આજ તે સુખે. ૨૭

સડે છે શેઠ મીઠોમાં, ફરે શેઠાણી રહેલોમાં
બનીને નાયકા વેશે, ધસે છે પર મહેલોમાં. ૨૮

અતુરો ચાલતી ચેને, કરે ધાયલ નરો ને તે
કરે છે ખવાર નારી એ, ફસાતા નર ખરે તેને. ૨૯
સજીને સ્વાંગ ફેશનનો, ગયાં વિદેશી દુકાને;
મઠમનાં વસ્ત્ર તો 'હોયો', ઘણાં મોંઘાં દઇ દામે. ૩૦

દીધા મોંમાગતા પૈસા, લટકતી બેગ લઇ હાથે;
બની અલબેલી ઘર આવી, લઇ તે વસ્ત્રને સાથે. ૩૧
અરે બસ આ જમાનો છે, દિવાનો ચાર સૌ માનો;
છકીને આર્થ અબળાઓ, કુડાં કૃત્યો કરે બુઓ. ૩૨

હતુ પ્રાચીન સુધારાએ, ઝળકતું 'હિંદનું' ભાવી;
જુ'ડા પાશ્વિત સુધારાએ, દશા આ 'હિંદની' આવી. ૩૩
પ્રણયના હંપતી પ્રેમે, હવે તો 'હિંદમાં' આજે;
કલહમાં આર્થ સંસારો, હવે છે 'હિંદમાં' આજે. ૩૪

હૃદય નિજ નાથને જોઇ, નહિ સ્ત્રીનું હવે સ્કુરે;
અવર આશક વિના આજે, કંઈ કુલટા સ્ત્રીઓ ઝુરે. ૩૫

સુણો ઓ દેશ ખંધુઓ, સુધારાની સફાઈ એ;
પતિ અપમાનમાં દારા, ગણે ના દોષ કાંઈ એ. ૩૬

સદા સૌભાગ્યમાં રહેતી, હજારો રે પતિ કરતી;
કંઈ માંડે કંઈ રાંડે, બુદ્ધમની હદ અરે કરતી. ૩૭

હતી આ એક એમાંની અરે મુંબઈની શેઠાણી;
કરે શા કૃત્ય તે ભુંડા, મુશ્કેલી ભાષ ઉલટ આણી. ૩૮
નથી સંતાપની આશા, છતાં એ શેઠ સોસાયે;
વળી શેઠાણીની કાજે, દુખી તે શેઠ તો થાયે. ૩૯
ભરીને નોકરી આજે, ગૃહે એ શેઠતો આવ્યા;
જમ શેઠાણી તો સામાં, વધાં મનરંજની વાચા. ૪૦

શેઠાણી--

(સ્ત્રી ચરીત્ર.)

પ્રીતમ તમ કામનાં બોલે, અશક્તિ અંગમાં આવી;
બળીએ નોકરી કરવી, થશે જેવું લખ્યું ભાવી. ૪૧
ઘણો પૈસો રળ્યા પોતે, નહિ તે સાથ તો આવે;
ગૃહે બેસી રહો પ્રભુને, મરણ સાથે હવે આવે; ૪૨
બળ્યો આ દેહ મારો જે, તમોને રાત દી તપતો,
જરા એ સુખ ના મળતું, તમોને વેષ આ હમતો. ૪૩
કરે હું આપની સેવા મળે જેથી મીઠાં મેવા,
તમો વિષુ જગતમાં મારે, ન લેવા સાથ કે દેવા. ૪૪
પતિ પ્યારા તમો પાછળ, સુકોમળ દેહ આ અપુરું,
મરીને સ્વર્ગમાં આવું, તમારી સેવથી હરખું ૪૫

લેખક--

(રામા કે રાક્ષસી.)

મુણી પ્રીયા તજાં મીઠાં, મધુરાં વેણ અણમુલાં;
મુણીને શેઠજી હરખ્યા, પ્રીયાનાં વેણ અણમુલાં. ૪૬

ન બોલી તે શક્યા મુંખથી, અતી આવેશથી હર્ષે,
 પ્રીયાનાં પ્રેમમાં નહાતાં, અતિ હર્ષાશ્રુઓ વર્ષે. ૪૭
 શેઠાણી આરી આનંદે, પતિને પ્રેમથી વળગી.
 પધારે નાથ લોજનની, કહે વેળા વીતી જાતી. ૪૮
 મુખે ત્યાં શેઠ ઉઠ્યા છે. રસોડામાં ગયા પોતે,
 પીરસતા મીઠા લોજનીયાં, ઉડાવ્યા શેઠીએ પોતે. ૪૯
 ઠરી લોજન રહ્યા જ્યારે ભમ્યુ માથુ અરે ત્યારે,
 ઉઠરમાં ચુક ત્યાં ચાલી, ગયુ છે જાન પણ ત્યારે. ૫૦
 મુખે ફીણના વળ્યા ગોટાં, નસો ખેંચાઈ જાય છે,
 થયુ ઘડી બે ઘડી એવુ, મુઝાઈ જીવ જાય છે, ૫૧
 અધુરા વેણથી બોલ્યા, ઢગો તેતો કીધો દારા;
 મુને આ ઝેર આપીને, લીધા છે પ્રાણ આ મારા. પર
 વહીને શેઠજી સુતા, હળાહળ ઝેરના લોગે;
 સજી શેઠાણી ત્યાં આવી, પ્રથમ તો શેઠને લૂંટે. ૫૩
 લીધાં વસ્ત્રો બધા ખેંચી, મૂકી ત્યાં શેઠને ચાલી;
 ભરીને ટંકની પેટી, લૂટી ઘર તો કીધુ ખાલી. ૫૪
 સજીને વેશ મહમનો, પહેરી ફેન્સી વસ્ત્રો;
 ચમકતી ચાલથી ચાલે, મજુર માથે લીધો ખીસો, ૫૫
 હતી જે ટંકની પેટી, મજુર માથે ઉપડાવી;
 ગયાં સ્ટેશન પરે વહેલાં, અતિ ચીંતા ઉરે લાવી, ૫૬

પતિની ખીકને ત્યાગી, લગન તો ચાર શું લાગી;
 પછી પુને જતી રેને ચઢી શેઠાણી તો બેઠી ૫૭
 પુરાણા નામને ત્યાગી, ધરાબધું નામ ‘મીસ લીલી;’
 થઈ શુરોપીયન લેઠી, બધી મર્યાદ છે મેલી ૫૮
 જવાદો એકલી લીલી, પહેલા આપણે ચાલો;
 લીલી જ્યાં જાય છે પુને, તહાં વાંચક તમે ચાલો. ૫૯

લેખક— (મીસ લીલી પુનામાં).

પુના છે શહેર શોભીતું, છટા સૌન્દર્યની શોભે;
 રૂંડ રળીઆમાણું પુના, રહ્યું મહારાષ્ટ્રના મોભે. ૬૦
 હતા ત્યાં શેઠ પંકાતા, ફરામજી પારસી ન્યાતે;
 હતા પૈસે ટકે સુખી, હતા સુખી બધી વાતે. ૬૧
 હતો એક નામે રસ્તમજી, પનોતો પુત્ર તો તેને;
 થઈને ફાંકડો ફરતો. શ્રીમંતાઈ તણા ઘેને. ૬૨
 સદી વિસમી તણા ઇસ્કી, તરીકે ખુબ પંકાતો;
 વિલાસી પ્રેમની પ્યાસી, હતી રસ્તમ તણી વાતો. ૬૩
 નહીં લીરે હવેલી છે, તહાં છે વાસ છે રસ્તમનો;
 મહા ત્યાં મોજમાણે છે, અતિ છે તોર રસ્તમનો. ૬૪
 પુનાની જેલનો જેલર, વળી છે એજ રસ્તમતો;
 પડ્યો મોલો બધે તેથી, ખરેખર એજ રસ્તમનો. ૬૫

હવે મીસ લીલી ત્યાં આવી, હવેથી જ્યાં છે રસ્તમની
હતો ગાર્ડન વિષે રસ્તમ, કુલોની ખંડાર છુટે છે; ૬૬
ધરીને વેશ લેડીનો, લીલી મળવા ગઈ રસ્તમ;
મળ્યાં નયનો હૃદય હરખ્યાં, મળ્યો છે સંયોગ ઉત્તમ; ૬૭

લીલી—વઢી લીલી અહો રસ્તમ, સુણી તમ નામ હું આવી
તમો સાહેબ હું લંડી, મળ્યો છે યોગ આ આવી ૬૮
રસ્તમ—સુણી રસ્તમ ઘણું હરખ્યો, ઉઠી કંઠે લીલી વળગ્યો
રહોને પ્રેમથી ખ્યારી, ન યાઉં તુજથી અળગો. ૬૯

લેખક—રહ્યાં લીલી અને રસ્તમ, અતિશે પ્રેમથી વળગી;
હવે લીલી નથી થાતી, કદી રસ્તમ થકી અળગી. ૭૦
હતો જે યાર લીલીનો ચુડીવાળો જે મુંખડનો;
પુનાની જેલમાં એ છે, જહાં અધીકાર રસ્તમનો. ૭૧
સવારે રોજ તે જાતી, લીલી તો જેલ જોવાને;
રહે રસ્તમ તણી સાથે. નીરખવા જેલને ખંડાને. ૭૨
હતો નીજ યાર જે જીનો, ચુડીવાળો અરે કેદી;
નીરખવા આવતી તેને, હવે તે ઓળખ્યો કેદી. ૭૩

લીલી—ચુડીવાળા તણી કીધી, કલમભણ આજ જેલરને;
સુકોમળ અંગ કેદીનું, ન લો એ દુખ તો એને ૭૪

લેખક—સુણી લીલી તણી જાણી, કયો દુખ મુક્ત કેદીને;
ચુડી વાળો નતો સમજે, પીછાણે તે ન લીલીને; ૭૫

લીલીએ યોજના યોજી, એતાવા ચારને ખીજી;
દ્વીઅર્થી ગીતને ગાવા, તણી તો યોજના યોજી. ૭૬

હવે આવી લીલી જેલે. હમેશાં ગીતને ગાતી,
સુણાવી ચારને રોજે, ગૃહે રસ્તમ તણે જાતી. ૭૭

લીલી—(સાંકેલીક સંજ્ઞામાં લીલીની ઓળખાણ)

“ વિહરતાં હંસને હંસી, ખીલેલા પુખ્ત ઉઘાને;
અતિ આનંદથી ફરતાં, પકડીઓ આજ હંસાને. ૭૮
પુગયો પીંજરે પ્રેમી, અરે એ હંસલી જોઈ;
છોડાવા હંસને હોતે, અરે એ હંસલી ધાઈ. ૭૯
પુર્યો તો પીંજરે હંસો. અરે જે કૂર માનવીએ;
ગઈ ત્યાં હંસલી હોતે, ફસાવ્યો નર એ લાલીત્યે. ” ૮૦

લેખક—ચુડીવાળા કને આવી, સુણાવી એટલું જાતી,
કંઈ ઉત્તર મળે તેથી, ઘડી ખોટી તહાં થાતી. ૮૧
ઘણા દીને પડી ગમ છે, ચુડીવાળો હવે સમજ્યો;
દઈ ઉત્તર વહો એવું, કહ્યું તું લીલીએ જેવું. ૮૨

ચુડીવાળો—પુરાયો પીંજરે હંસો, કરે તદખીર ના વળશે
પુકારી હંસલો કહે છે, હવે શું હંસલી કરશે. ૮૩

લેખક—મુણી ઉત્તર એ કેદીનો, વદી લીલી ઘણું હરખી;

લાલી—અરે એ કૂર માનવીનો, કરીને કળ એ હંસી. ૮૪

છાંડાવી હંસને લેસે, પ્રીતીનું પાન તે કરશે;
તહાં ના કોઈનું વળશે, નક્કી કે ના થકી ડરશે. ૮૫
ખંડ—કહીને એટલું ચાલી લીલી રસ્તમ ગૃહે આવી;
ચુડીવાળો ગયો ચેતી, રહ્યો આનંદ તે લાવી. ૮૬

લેખક— (રસ્તમની સ્વર્ગે સવાનગી)

આમાવાશ્યા તણી રાત્રી વિષે ચકચુર રસ્તમજ;
પીવાડી વીરકીનો દારૂ, પીધો લહેજત બધી સમજ. ૮૭
પડ્યો બે ભાન રસ્તમજ, લીલી છે ભાનમાં પુરી;
લીલીએ એજ રસ્તમને, લગાવી કાળજે છુરી. ૮૮
તજ આલમ ગયો ફાની, અરે રસ્તમ સદા કાળે
ન પ્યારી મીસ લીલીનું, કદાપી મુખ એ ભાળે ૮૯
ત્રીજેરી સાફ સહુ કીધી, વળી સહુ ચાવીએ લીધી
પહેરે ડેસ રસ્તમનો, બળી તે જેલમાં ચાલી ૯૦
ઉઘાડી જેલને કાઢ્યો ચુડીવાળો હતો જે તે
મળ્યાં આલીંગનો દબને, પલાયન લઇ કયું તેને. ૯૧
પગે મુસાફરી કીધી, રખે પકડાય ગાડીથી;
વટાવે ટેકરા ખાડા, ભયું જંગલ જે આડીથી; ૯૨
ચુડીવાળો બન્યો ત્યાંથી, હવે તો રંક સંન્યાસી;
થઇ સંન્યાસીની લીલી, ગયાં એ વેશમાં નાસી ૯૩

લેખક—(મદ્રાસમાં લીલીનું પરાક્રમ)

હવે લીલી ચુડીવાળો રહ્યાં મદ્રાસમાં આવી;
 મીઠી દરીઆવની લહેરો થકી લુલી ગયાં ભારી ૯૪
 હતી રૂસ્તમ તણી પુંજી, લીલી તે સાથે લાવી'તી,
 પહોચી ત્યાં લગી ખરચી હવે તંગાસ આવી છે, ૯૫
 કરે બીચારની મસ્તી શરાબે ના જરા કમતી;
 કમાણી ના કરે કાંધ, નથી મહેનત જરા ગમતી. ૯૬
 જુગારી સંગ કીધો છે, ચુડીવાળો રમે રોજે;
 સહુ લક્ષ્મી ગયો હારી, હવે સાધન વિના શોચે. ૯૭

ચુડીવાળો—જુગારી પુછતા આવે, ચુડીવાળો કહે ચારો,
 કહો શું દાવમાં મુક, હવે એકે નથી આરો. ૯૮

જુગારીઓ—હતા પાંડવ અતિ શુરા, સતીને દાવમાં મૂકી,
 રમ્યાતા પ્રેમથી પાસા. અરે એ બાવ શું ચુકી, ૯૯
 સતી વેદલીને મૂકી, રમીને ઘત નળરાયે
 પુરાતન વાત એ સાચી સ્ત્રીઓના દાવ મૂકાયે. ૧૦૦

લેખક—ચુડીવાળો સુણી વાતો, લીલીને દાવમાં મૂકી,
 છતાં એ પણ ગયો હારી, થકા આશા બધી ઢુંકી. ૧૦૧
 કરી એ વાત ઘર આવી, લીલીને રે વદન લીલે;
 લીલીએ આપીને હીમત, ચુડીવાળો ચઢ્યો ચીલે. ૧૦૨

પહેલાં વસ્ત્ર લીલીનાં, ચુડીવાળો કરી સુકિત;
 ચુડીવાળા તણાં વસ્ત્રો લીલીએ ધારીઆં જુગતે. ૧૦૩
 જુગારી આવીઆ ત્યાં તો ચુડીવાળો લીલી સમજ;
 ઉપાડી તે ગયા ત્યાંથી, ખરો એ લેહ ના સમજ. ૧૦૪
 ગૃહે જાતાં જણાયું છે, લીલી ખદ્દો ચુડીવાળો;
 થયા ક્રોધી અતિશે ત્યાં, અરે એ જોઈ જોટાળો ૧૦૫
 ફરી લીલી ખરી લેવા, જુગારી દોડતા આવ્યા;
 સમયને ઓળખી પોતે, લીલીએ ધાઈ બોલાવ્યા. ૧૦૬
 વદી વાણી પછી મીઠી જુગારી આવતા ઠાર્યા;
 વહન હસ્તે નજર તીરછી, વચન શર મોહન માર્યા. ૧૦૭
લીલી—જરા ખામેશ રાખીને, શયન ગૃહે આપ વિરાજે;
 જુવાની જાય છે મારી, જરા લહેજત ઉઠાવી લેશે. ૧૦૮
 નથી મમ આંખથી નાચ્યા, ન પીધુ આ ફરે આહુ;
 શરાબે ઇસ્કની મસ્તી, નથી હું ટાઈ રે હસતાં. ૧૦૯
 મુની છે સેજ આ ખ્યારા, પીછાવી આપ માટે છે;
 મદનની મોજ માણોમે, ફુગોને તેહ દાટે છે. ૧૧૦
 પીએ ખ્યાલા ભરી ખ્યારા, શરાબે આજ સુખકારી;
 પછીથી રંગ માણોને, તમારી હું હવે નારી, ૧૧૧
લેખક—ચઢાવી એમ જોલેથી જુગારી વશ કરી લીલા;
 શરાબોના ભરી ખ્યાલા, પીવાડી તત્ત' ત્યાં લીલા. ૧૧૨

થયા તે જાન જીલિને, પુત્ર ચક્રુર ગાંડા તે;
ન મુદ્ધિ સમન કંઈ રહી છે, બન્યા પુરા બધી વાલે. ૧૧૩

સકંચામાં લઇ ધીમે, ચઢાવી સાંકળો દારે;
ચોપાસે આગ મૂકી છે, જુગારી હાથ પુકારે. ૧૧૪

કીધુ ઘર ખાખ બાળીને; જુગારી ખાખ પણ કીધા;
પુરી સેતાન એ નારી, હાલી લીલીજ પાવરધા. ૧૧૫

છુટી તીર વેગથી નાસી, ગઇ નીજ ચારની શોધે;
વિચારો તે કરે જાગા, મુને એ ચાર કયાં જડશે. ૧૧૬

ભાગ ત્રીજો સમાપ્ત.

મંત્ર, જંત્ર, તંત્ર, હાથ ચાલાકી

શીખવનાર પુસ્તક

અસહ જાદુકળા સંગ્રહ

સચીત્ર તુરત મંગાવો કી. રૂ. ૧૫

પુસ્તકોચાર—જાદુલાલ નારણદાસ

મુ. નહીઆદ

હાસ્યરસ, નીતિ, શૃંગાર, કરુણા, રૈાયા અને
પવિત્ર પ્રેમથી છલોછલ ભરેલી કદપીત નવલકથા

ભેદી રાજકુમાર.

યાને

કીસ્મતનો ચમત્કાર.

વાર્તાનો ટુંકસાર—

રાણીના ખુનનો નીર્દોષ ઉપર આરોપ મદાન્ધસેનના કાવત્રાં, પવિત્ર રાજકુમારી, ભાગ્યનો ભેદ, વફાદાર નોકર, ધાર્મિક ધુતારાનાં ભયંકર કારસ્થાન, પાપનો ભયંકર જલ્લો, કુદરતનો કેપ, પીતા સાથે થયેલાં પુત્રીના લગ્ન, ભાગ્યનો ભેદ, સાચા હક્કદારને મળેલી રાજ્યગાદી, સત્યનો જય વિગેરે એક એકથી અધીક ચમત્કારથી ભરપુર હોવા છતાં

કીંમત ફક્ત રૂ. ૧-૮-૦ (હોઠ ફપીયો)

તુરત ઓર્ડર મોકલો પ્રત શીલકમાં હશે ત્યાંસુધી મળશે.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ

સુ. નડીઆદ.

તૈયાર છે.

લા
હ
ના
આ
દ
શા
દ

રા
ક્ષ
સ
ની
રા
ણી

તૈયાર છે.

વાંચ્યા.

વાંચ્યા.

વાંચ્યા.

વરવેલી વિણા યાને પ્રેમી કે પાગલ.

મુંબાઈની શેઠાણી (ભાગ ૪)

ચુડીવાળાનું પુનઃ મીલન.

કરેલાં પાપની પાછળ, સદા ચીંતા ઉભી રહે છે;
ગણાએ તે ભલે સારૂ, ખરાબી અંત પામે છે.

કરીને ભસ્મ બુગારી, ગદ તે નાસી શેઠાણી;
ભટકતી જંગલે જાતી,, કહું એની સુણો કહાણી.

હતી જાતે ભલે અખળા, પરંતુ કામમાં પ્રખળા;
કટાક્ષો નેત્રનાં મારી નચાવે ધીરતો જખરા.

નીશાએ નાસતી જાતી, હતો અધકાર પણ એવો;
વિકટ રસ્તો હતો એવો, ડરાવે ધીરને તેવો.

સમે અધકારમાં એવે, સુહ્યા શેઠાણીએ પગરવ,
અતિ ભયથી ખની આભી, જઈ આગળ શકી તે નવ,

ઉભી શેઠાણી ફરફરતી, વળી ધીમા સ્વરે રડતી;
તહાં એક વ્યક્તિને દીઠી, અરણ્યમાં રે નમી પડતી.

થઈ વિસ્મય તે શેઠાણી, અહા આ શી બીના બનતી;
વળી મહા ભય થકી કબટે, જરાએ કળ નથી વળતી.

શેઠાણી—તમે છો કેાણ ને કયાંથી, અહિં આવ્યા શું કરવાને
કહો સાચું ખરેખર હા ? પડો પાચે શું કરવાને.

ચુડીવાળો—ચુડીવાળો તમારોજ, સદાનો દાસ હાજર છે;
તમે જે માટે હુઃખ વેઠ્યું, હવે તે દાસ હાજર છે.

સ્વીકારો કે હવે મારો, શુનેમારી અમારી છે;
ખચાવ્યો છે મુને આજે, ખખરદારી તમારી છે;

શેઠાણી—તીરસ્કારે વધ્યાં વાણી, કરીને ક્રોધ શેઠાણી
તુને જોયો હવે નાણી, કપટ બાજી બધી નાણી.

હવે તું દુર થા અહિંથી, ન તારૂ કામ છે મારે;
હું મારે મારજો જાઉં, હવે તું પંથ પળ તારે.

તું કાજે સર્વને ત્યાગી, બની હું તો છું વિરાગી;
તું કાજે સ્નેહીઓ છોડ્યાં, હવે તું જો જરા જાગી.

તું કાજે પાપને વહોર્યો, અધર્મી માર્ગ આલીને
તું કાજે નાથને માર્યો, નરકનો પંથ આલીને;

હવે વિશ્વાસ ઘાતીની, અહુના સંગ તારો હું.
હીઠી મહાંધ તારી મેં, ખરો ભડવો હવે છે તું;

ચુડીવાળો—અયે દીલજન દે માણી, હવે હું દાસ તારો છું;
હવે આધીન તારો છું, વિચાર દોષ મારો હું.

ઉલંધું ના હવે આજ્ઞા, કહું તું તે કર તો હું,
કહેતો ગઢ છુંદી નાખુ, કહે સાગર પુરી નાખુ,

કહે આકાશમાં ઉડું, કર પ્રવેશ પાતાળે;
કહે તો કેસરી નાથુ, હુકમ તું ધારીને માથે.

અયે તું મેનકા મારી, દયા દીલ જન તું કરને;
રહમ નીલા કરી વહાલી, અરજ આ ઉર તું ધરને
મને તું માણી દે બક્ષી, ન તો મરવું હવે ધાયું,
ચરણ તારે પડી કહું છું, કહી દેજો હવે ધાયું.

ચરણ તું શીશ આ મુકયું, થઈને દાસ હું તારો;
ઉઠાડી લેટ લાવે તું, નહિ તો ખડગથી મારો.

લેખક—ગણાયે જગતમાં અબળા, ખરેખર એજ કારણ છે;
કરે કુ કૃત્ય આવેશે, છતાં પણ કંઈક વારણ છે.

ચુડીવાળા તણાં વચને, ઉમરકે સ્નેહનો આવ્યો;
ઉઠાવી ભાવથી લેટી, ઉરેઉર સ્નેહથી દાવ્યો.

હવે એ દંપતી સંખી, વિચારે જાવું કલકત્તા;
અહિં ખામુ હવે ખતા; પુરી ત્યાં જામશે સતા.

બેગમના વેશે લીલીનું કલકત્તા આવવું.

લેખક-વિચારી એમ ત્યાંથી એ, બની બેગમ લીલી પોતે;
 ચુડીવાળો હતો જે તે, થયો છે શાહબદોએ,
 વળી તે આવી કલકત્તે, હવેલી ભાડે રાખી છે,
 વળી કંઈ નોકરો રાખ્યા, અમલદારીજ દાખીને.
 હતો એ શહેર વિષે તો, જીવારીમલ જવેરીતો;
 પુરો પંકાય પછસાથી, હતો આદર્શ શહેરી તો
 ગયો છે નોકરો સાથે, ચુડીવાળો જવેરી જ્યાં,
 ખરીદી દાગીના લાવ્યો, દઈને રોકડા થોડા.
 ગૃહે લાવી વળી વેચ્યા, અધુરો દામતો ખીડ્યા;
 વળી લાવે અને આપે, ભરૂષે શેઠને પાડ્યા,
 હબરોના કરી પહેલાં, કીધાં અધ લાખના સોદા;
 હવે બેગમ તણાં મહેલે, અરે એ શેઠ પછુ પેધાં.
 હતી શેઠાણી બેગમ જે જવેરી પર કીધી પ્રીતી;
 કીધો ધાયલ કટાક્ષે એ, જવેરી પર કરી પ્રીતી.
 થઈ દીન એક મોહાંધો, જવેરી જોઈ એકાંતે;
 બેગમને કાઠે વળગે છે, જીગર વિરહા નજે સળગે.
 હતો સંકેત પુરવેનો, જવેરી આમ કરતો જ્યાં;
 છુપાવી રાખેલાં સખસો, થયા હાજર હજુરે ત્યાં.

ઝવેરીને લીધો જકડી, વળી કંઈ માર મારીને,
ચુડીવાળો-કહે બદમાસ બેગમની, લીધી તે લાજ લુટીને.

તું પર ફરીઆદ માડીને, તો ઘાલશુ કેદે,
કદાપી જીવવું ધારે, અમોને પહોંચ આપી દે.

ઝવેરી-વિચારીને ઝવેરીએ; લખી અધ લાખની પહોંચો

મુને સાહેબ છોડોને, સ્વીકારો પહોંચ આ વાંચો,

લેખક-ચુડીવાળે લીધી પહોંચો, ઝવેરી મુકત કીધો છે;

સફાવટ થઈ ઝવેરીએ, સ્વધર્મ માર્ગ લીધો છે.

વિલાસ મંદીરની રચના.

લેખક-પવિત્રજ વૈભવો ત્યાગી, તને આશુ કહે સુખયું !

અરે મુંબઈની શેઠાણી તને આ શું કહે સુખયું.

હતી કુળવાનની નારી, અરે મુંબઈની શેઠાણી;

સતી ધરમે સદા રહેતી, પુરા એ ધર્મને જાણી.

પવિત્ર દેહ તેની તો, હતી લાવણ્યમાં પુરી;

અધુરી ન કામના એકે, પતિના પ્યારમાં પુરી.

હવે તે આજ છે લલના, ચઢી ફેશન તણાં ફંદે;

કરી રહી આજ ખુવારી, લઢી રહી કામના જંગે.

પતિને ભુષિતો કરીને, રમે પર નર તણા સંગે,

પ્રતિદીન લખટ તે થાતી, સહીને દુઃખ તે અંગે.

છતાં આનંદ માને છે, હજીએ જાણ્યો યાવામાં;
 વળી આનંદ માને છે, થઈ શુભકા એ ગાવામાં.
 હતો જે દેહ શુ ચીતે, ગણાયે શ્વાનની ચાટે;
 સતી ધરમે જે વખણાતી હવે થઈ સહુ માટે.
 અરે અથ લાખની પુછ, થઈ ભેગી હવે તેને;
 હવેલી આગવી રાખી, ન પરવા કોઈની તેને.
 મહી ફરનીચરો લાવી જનાવ્યો મહેલ વિલાસી;
 ગલીયા જાજમો રૂડી, ખીછાવી છે વળી ખાસી
 લગાવ્યા હાંડી ને તખ્તા, વળી જુમર જુકાવ્યા છે;
 અરે હા ? સ્વર્ગ ભુવનનાં, વળી માને મુકાવ્યાં છે.
 હવેલી એ હતી તેમાં, છુટા ત્રણ હોલ તો પાડ્યા,
 ઉપર ત્રણ વર્ગનાં લેખલ, ખરી ચુંકિતથી લગાડ્યાં,
 અરે પ્રીય પાઠકો મારા, હવે એ હોલમાં ચાલો;
 નિરીક્ષણ ત્યાં જઈ કરીએ, તહાં આનંદથી મહાલો.
 ત્રીજા જે વર્ગના હોલો, વિલાસી સાધનો ચોખાં;
 પથારી પાથરી સાદી દીવાળતી હતાં ધીમાં
 હતાં શૃંગારનાં ચીત્રો, લીતોએ ચો દીશે ચોઢયાં;
 સુગંધી પલ્લુ હતી સાદિ, લીતોએ ચીત્ર પલ્લુ કાઢ્યાં,
 ખીજા વર્ગે વીલાયતની, વિવિધ વસ્તુ ભરીપુરી;
 પલંગો પાથર્યાં તેમાં, ઉપર ગાદીજ મશરૂની.

વિવિધ સેન્ટો તણી મહેકે, મગજ તર તો થઇ જાયે;
 અડાબ્યા ઠાયને સોફા વળી ટેબલ અને ખુરશી.
 શરમને વેગળી મુકી, વિલાસી ચીત્ર ટાંગ્યાં છે;
 ઘણી રંભા સમી સ્ત્રીનાં, અધુરાં અંગ ઢાંક્યાં છે.
 જીવે કે કેા અનુભવ લે, નપુષક લોગને ઇચ્છે;
 હતી શોભા તહાં એવી, હવે હોલે પળેા પહેલે.
 પહેલા વર્ગમાં જાતાં, કમી ના ત્યાં કશી દીકી;
 સુવાળી સેજ ખીછાવી, ઉપર ચાદર છે કુલેાની.
 કુવારા સેન્ટના વરસે, અખીલ એ હોલ મધમધતો;
 ગદીચા રેસમી છાયા, હતા હાંડી ઝુમર તખતા
 બી'તોએ ચીત્ર બે રંગી, ઘણી રંભા સમી નારી;
 ઉઘાડે અંગ સર્વાંગે દીધી ટાંગી ગણી સારી.
 રતીરસ મસ્ત થાવામાં, મદીરાપાન હસ્તીમાં,
 શીશા વાઇન અને વીરકી, ખીલોરી કાયના ખ્યાલા;
 હતો આ હોલ સવોળે, મહીં વ્યંડળ ધરે વાજી.
 નપુષક લોગવે નારી, હતી એ ગોઠવી ખાજી;
 હતું એ મહેલની આગળ, વળી “ વિલાસ મંદીરતું ”
 રૂડું લેખક લગાવ્યું છે, ઘણાતું એજ મન ગમતું;
 ઘણાં નરનારીઓ ઇસ્કી, હવે અહિં આવતાર હેલે;
 પુરી મન મોજ માનીને, વળી ખીસ્સાં ખરચ પામે.

હતા બીજા ત્રોજ નામે, વળી જે વર્ગ પાડ્યા'તા;
 વિલાસી શહેરની સોચો, તણા 'પણુ વર્ગ પાડ્યા'તા;
 તહાં તે આવતાં રોજે, ઉઠાવી દહેરને જાતાં
 શેઠાણીને ચુડીવાળો, દલાલી તેહની ખાતાં;
 પહેલા વર્ગમાં પોતે, રહે મુંબઈની શેઠાણી.
 હરાતું ધન ધનીકોતું કરે કોમળ એ શેઠાણી,
 થઈ એ રીતથી પોતે, હવે મુંબઈની શેઠાણી.
 ગુણીકા ગૃહે અધીષ્ઠાતા, પ્રપંચી નાર પાપીણી.

ગુલજર ગુણુકા.

હવે નીજ નામને બદલી, ધર્યું છે નામ “ગુલઝારી”
 ગુલે ગુલજર એ ગુણુકાજ ગણાઈ છે કલકતે;
 તવંગર કે ગરીબો સૌ વડીલો કે અમલદારો.
 સહુ ગુલજરને ઝાંખે, ગણીને મરતબો સારો
 મીટીંગો કે વિવા વખતે, થતો મેળાવડો મહેપ્રીલ.
 વળી કો પારટી મધ્યે, થતી ગુલજર ત્યાં સામીલ
 વળી કો નાર પર નરકો, કહી આશક થયો હોયે.
 ઘણાં કાંકાં ભલે મારી, થયો નિરાશ તે પોતે;
 ભલે હો દેવની કન્યા, ભલે લક્ષ્મણિ કો'હો.
 ભલે અધીકારી કોઈ હો બધુ ગુલજરને ઓહો. ?
 સુદતસર મેળવી આપે, કંઈ દુઃખ એમ કાપે છે;
 અરે ગુલજરને તેથી, સહુ સન્માન આપે છે.

સતી વિનોદા પર ગુલબરનો પંખો.

હતાં એ શહેર કલકતે, વિનોદા ચંદ્રને નામે;
 મુખી એ દંપતી સારાં, સદા રમેહે અને કામે.
 વિનોદા છે સતિ સારી, કરે પતિ ચંદ્ર તણી સેવા;
 સતીના માન સાચવતા, પતિ પણ હતેના એવા.
 હતી રૂપ ગુણમાં ચઢતી, અરે દેવાંગના કરતાં,
 વિનોદા નામની વાતો, જનો જ્યાં ત્યાં અરે કરતા,
 અધમ કામી તણા ડાળો, અરે પણ ત્યાં જઈ ઠરતો;
 નરાધમ કોઈ જન જોઈ. પ્રપંચી જાળ પાથરતો,
 ફસાઈ જાળમાં પોતે, અરે એ દુષ્ટ તો જાતા;
 સતીને શ્રીહરી રક્ષે, કશા આઘાત ના થાતા,
 ઘણા કંઈ ગોઠવ્યાં ઘાટો, વિનોદા પ્યાર કરવાને,
 છતાં ઉંધા પડયા પાસા, વિનોદા પ્યાર કરવાને.
 ઉપાયો સર્વ ચોજીને, હવે હોઠે પડયા હાથો;
 તણ આથા નિરાશામાં, અતિ રોષે ફરે રાતો.
 પડયું ત્યાં નામ છે કાને. અરે ગુલબરનું તેને;
 ગયો બિહારી ત્યાં ધાઈ, કરી વાતો બધી તેને.

રકમ સારી દીધી તેને, પછી ધનામ ઉપરનું;
 ગુલબાર-બિહારી એ શ્રીકર રહેજો, વચન ગુલબાર વાણીનું
 લેખક-કરીને વાયદો કાઢ્યો, ગયો છે ઘેર બિહારી;
 વિનોદા કેમ સપડાયે, વિચારે એજ ગુલબારી.
 વળી એક શેઠને ત્યાંતો, સંગીતનો જલસો;
 હતી ત્યાં મુખ્ય ગાયીકા, અરે ગલબારનો જલસો.
 વિનોદાને પતિ ખ્યારે હતો જે ચંદ્રના નામે;
 થયું જલસે નિમંત્રણુ તો; જવાનું ચંદ્રને નામે.
 રજા માગે વિનોદાની અરે એ ચંદ્ર જાવાને;
 વિનોદા તે નહી ઇચ્છે, પીયુ વિલક્ષ્મ થાવાને.
 મહા કબૂતે રજા માગી. ગયો છે ચંદ્ર જલસામાં;
 પતિ વિરહે જુરી પડતી, વિયોગી આજ તેવામાં.
 ગયો જ્યાં ચંદ્ર જલસામાં, હતી ગુલબાર ત્યાં ગાતી.
 અનેરા ભાવ પ્રગટાવી; હતી ગુલબાર ત્યાં ગાતી.
 કટાક્ષો નેનના મારી જીગર ઇસ્કી કરે જખમી,
 બદનમાં ગુલબદનગોરી, ચલાવી રહી મદન દોરી.
 મદન ત્યાં ચંદ્રને વ્યાખ્યો, દીઠી ગુલબાર નખરાણી;
 વિનોદાને ગયો ભુલી, રહ્યા તારછી નજર ભાળી.
 દીઠીએ ચંદ્રની સ્થિતી, ગઈ ગુલબાર ચેતી ત્યાં;
 ખતમ જલસો કરી સતવર, જણાવ્યું ચંદ્રને સાને,

ગુલબર-મહેલે આવલે મારા તહાં આ લેટશે દારા;

રડો ત્યાં રંગ માનીશું, પધારો સાંજરે પ્યારા,

લેખક-ગઈ ગુલબર એ ત્યાંથી, સીધાવ્યો ચંદ્ર પણ ત્યાંથી;

થઈ ગડ ભાંજ ચંદ્રને, રવી નમતો હતો જ્યાંથી.

થઈ વેળા હવે જ્યારે; જવા ગુલબરના મહેલે;

વળી જોયું વિચારીને વિનોદા સ્નેહને તોલે

ચઢી ગુલબર નખરાળી, વિનોદા સ્નેહ આગળ તે;

મુતી મુકી વિનોદાને. કયો વિચાર ભવાને.

દશા પલટાય છે જ્યારે, બધું બદલાઈ જાય છે;

બધા પ્રતિકુળ સંજોગે, પુરા વિચાર આવે છે.

સગાને સ્નેહીઓ પુરાં, શીખામણ આપતાં જ્યારે;

કુમાર્જે દેા ચડાવે તો, અતિ સ્નેહી ગણે ત્યારે.

હતો આ ચંદ્ર તો કેવો, અરે આદર્શ સંસારી;

સતી ધરમે સદા રહેતી, વિનોદા તેહની નારી,

વિનોદા સંગતે રહીને, અમીક્રણને સદા ખાતો;

હવે વિષ્ટા તણાં લોગે, બની ગંધવ અરે ધાતો.

મુકી છે ઉંધતી નારી, નિશાએ ચંદ્ર તો ચાલ્યો;

ગયો ગુલબરના મહેલે, અજીક આજ ખાવાને.

તજી રંભા સમી નારી, ગયો ઉતાર આલમનો;

સીરસ્તો કુળનો ત્યાગી, ગ્રહો છે માગે જલ્મનો,

દ્રસાવ્યો અંદ્રને પુરો, અરે શુલભરના પ્રેમે;
 વિનોદાને ગયો ભુલી, હવેના છુટતો કેમ.
 વિધીએ જે લખ્યું હોશે, કશો ના ફેર થાએ છે;
 ઘણા તપસી પડ્યા લપસી, ઉતરતું એજ આવે છે,
 ખરે મુખમની શેઠાણી, બની શુલભર તું હાવે;
 હવે શુલભર પાપોથી હજુ તુ બાળશે કંઈએ.
 શરમ ત્યાંગી બની નીર્લજ, પછી શું હોય કહેવાનું;
 નથી પરવા તને કેની, પછી શું હોય કહેવાનું.
 હવે ડર દેવનો રાખી, કહે તું ચાલશે ક્યારે;
 નથી કંઈ માલ પુછવામાં. મઝા માને છે પાપોમાં
 અરે કમળખત નાદાની, કરી તે પાપમાં પડતાં;
 જીગર તુ કેમ ચાલ્યું છે, વિનોદાને જરા નડતાં.
 પુરૂષો પાપમાં પડતા. સ્ત્રીઓનો દોષ શાનો છે,
 ચઢે કુમારજો નારી, પછી એ દોષ કેનો છે,
 હવે શુલભર મન ધારે, વિનોદા આવસે તાણે,
 બિહારી મન મનાવાને, વિનોદાને લઉ તાણે.
 હતી શોખીન વિનોદા, વળી સંગીતના નાદે;
 વિચારી ઘાટ શુલભરે, ગઈ સંગતના બંદાને.
 હતી સંગીતમાં પુરી. અરે શુલભર એ શુભકા;
 વિનોદાને શીખાવાને, જતી શુલભર એ શુભકા,

યમ છે ગોઠડી બેને, હવે શુભભર વિનોદા;
 હંમેશાં આવતી હેતે, વિનોદા ઘેર શુભભરી.
 શીખવતી સાથ સંગીતે રતીનું શાસ્ત્ર હુલાસે;
 રસીક એ શાસ્ત્રને રંગે, વિનોદા શીખતી હાંસે.
 પુછ્યું એક દી વિનોદાને, વખત ભેષને શુભભરી
 વહો સાચું વિનોદાઓ, પતિ તમને ન કયમ ચાહે.
 તમારા રૂપને શુભની, કદર તે તો નથી કરતા;
 પતિના પ્રેમની ખામી, જશે શું જન્મ તમ વરથા,
 તમે રંભા સમાં ત્યાગી, અવરને એ શું ચાહે છે;
 છતાં એ તેહની ધર્મો, નાહ તમને શું આવે છે.
 અરે બેની વદે એ શું, પતિના દોષ શા ભેવા;
 ન નિંદા પારકી કરવી, નકામા મેલને ધોવા.
 સતી સ્ત્રીએ કદી નાએ, પતિના દોષ ભેવાએ;
 પતી આસે અનુસરવું, સતિનો ધર્મ એ હોયે.
 હજુના ભાન ફુનીઆનું, વિનોદા ના થયું તમને;
 કથન છે આપનું સાચું, છતાં અપવાદ તેમાં ચે
 સતિ જે રાખતી રીતી, પતિ પશુ એમ ભે વર્તે
 ન હોયે તોજ કહેવાનું, ભલે છા એમ તે વર્તે
 પતિ હોયે દુરાચારી જતો વેશ્યા ગૃહે દોડી;
 ભલે પતી દેવ જેવા પશુ, ગણાયે કીમતી કાંડી.

પ્રભુનો ન્યાય સરખો છે, ભલે નર હોય કે નારી,
પુરૂષો મન ગમે મ્હાલે, સ્ત્રીઓ શું કેદમાં જારી.
નથી એ ન્યાયની રીતી, સ્ત્રીઓ શાને હશે ખીતી;
પુરૂષો જાર રમતા જો, સ્ત્રીઓની તણ બીતી.

અથા રાજા તથા પ્રજા કહે છે શાસન પુકારી;
પતિ જેવો સતી તેવી, રહેવા છે અધીકારી,
વીચારી ન્યાયની વાતો, દુખી બેની થતી શાને
પતી તુજ જારને રમતો, તું તો એ મારગે જાને.
છબીલો કેઈ જોઈ લે, પુરે મન કામના તારી;
પતીની આશને ત્યાગી, શીખામણુ એજ મારી.

વિનોદ—સખી આ શું વહે વાણી, સુણીને હોધ ઉપજે છે;
પતી મારો દુરઃચારી, કદી ના હોય, શું કહે છે. ?
કરે પરનાર થકી ચારી. સતીનો એ ન મારગ છે;
હવે એ વાત ના ઉચારો; સતીનો એ ન મારગ છે.

ગુલજાર—તમે બેની નહી માનો; પ્રત્યક્ષ આવો દેખાડું;
પતિ બાહર તમ જાઓ; તમે તે વખતે આવોને.
સીધાં મુજ વેર તો આવો; પતિતમ જે રમે જારી
પ્રત્યક્ષ તે નીહાળાવું ભરમ તમ ભાગસે જારી.

ખંડ—કહીને એટલું ઉઠી ગઈ ગુલજાર નીજ ધામે
કરે વિચાર વીનોદા. ખરે તો શું હશે આમાં

વિનોદ જાણતી હજુએ, હશે ગુલજર ચોઠાણી;
હશે કુળવાનની કન્યા, વળી કે રાયની રાણી.

વિચારું સાંજરે જાવા, પતિના દોષ જોવાને;
પતિના પાછળ ગઈ રાત્રે, પત્નીના દોષ જોવાને.

હતું વિલાસ મંદીર જ્યાં, વિનોદા આવી ત્યાં રાત્રે;
મત્રી ગુલજરને જમને, ગણી એનેજ સુપાત્રે.

મળ્યા ગુલજર વિનોદા, કરી કંઈ ગોળીતો છાની.
વિનોદાને પછી લઈને, ગઈ ગુલજર તો છાની.

જમને હોલમાં જોયું, રમે છે ચંદ્ર જ્યાં જારી;
થઈ વિશ્વમય વિનોદાત્યાં, પતીસહ જોઈ પરનારી.

અતિ વ્યાકુળ થયું તન છે, નીહાળીને વળી પાછી;
બીજા હોલે જહાં આવી સુંગધી કાંઈ સુંઘાડી.

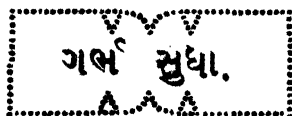
થઈ બે ભાન તે વેળા, બિહારી આવીએ તેવે;
પથારી માંહી પડી છે, હતી બેભાન જ્યાં તેવે.

વિનોદા છે સતી તેતું, ઝૂઝી બેઢી નથી ક્રોધ;
હતી ગુલજર પણ તેતો કુરેથી છે રહી જોઈ.

હવે આરામ લ્યો વાંચક, અધુરી રહી અહીંથી જે
કહે કઠલાલકર એવું, પુરી પંચમ થશે ભાગે.

ભાગ ચોથો સમાપ્ત.

ઢાંગી ભુવા જતીઓમાં અને વીલાયતી દવાખાનામાં
પૈસાની બરબાદા કર્યા પછી.

નામની દવા વાપરવાથી સેંકડો નીસંતાન સ્ત્રીઓએ
બાળકની પ્રાપ્તિનો લાભ મેળવ્યો છે.

કઠી બાળક ન થયું હોય, અધુરા માસે ગર્ભસ્ત્રાવ
થતો હોય, બાળક નીર્મલ્ય મુડદા જેવાં જન્મ પામતાં
હોય, તે

ગર્ભ સુધા,

વાપરવાથી એ બધા દોષ દૂર થઈ જાય છે અને
તંદુરસ્ત બાળકનો જન્મ થાય છે.

ગર્ભ સુધા.

ની કીંમત ફક્ત રૂપીઆ સાત છે. દવા વાપરવા છતાં
ફાયદો ન થાય તો પૈસા પાછા આપવામાં આવે છે.

લખો—

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ.

મુ. નડીઆદ

મુંબાઇની શેઠાણી

યાને

શુધરેલી સુંદરી

ભાગ-૫ મો.

(ગંઝલ)

- કર્તા—ગઈતી ઝેર આપીને અરે શેઠાણી એ જ્યારે
હતું ધાયું હવે તેણે સીધાવ્યા શેઠતો સ્વર્ગે ૧૧
- ગઈ તે ઝેર આપીને ચુડીવાળા સહે ફરવા
અધમતા અંગ ધારીને થઈ શુલનાર તે શુભકા ૨
- દશા શું શેઠની અહિંઆં થઈ વાચક વિચારોને
મૂકીને શેઠને સુતા ગમ્યું જાવું એ નારીને ૩
- લઇને સર્વ દાગીના ગઈ દીલદારના સંગે
સુવાડી શેઠને રહેજે ગઈ દીલદારના સંગે ૪
- સવારે સૂર્ય તો ઉગ્યો દીધેલાં શેઠનાં દ્વારો
નિહાળી પોળના લોકો ઘડે છે કંઈક વિચારો ૫
- ગયા શું શેઠ કે ગામે લઇ શેઠાણીને સાથે
અયા લોકો ઘણા લેખા અહયા વિધ વિધ તે વાતે ૬

દીધેલી બહારની સાંકળ છતાં તાણુ નથી વાસ્તુ
 અરે તેથી ખરેખર તો ખંડે કૌતક હવે લાસ્તુ ૭
 ઉઘાડ્યું દ્વાર લોકોએ પ્રવેશ્યા મહેલની માંહે
 જનો ન્યાળી જીવે જ્યાંતો થયા વિસ્મય બધા ત્યાંહે ૮
 ઉઘાડી છે ત્રીજેરી તો વળી પેટી પટારાં તો
 કરી ખાલી બધાં ખોખાં મૂક્યાં છે દુર તાળાંતો ૯
 વ્યવસ્થા હિન છે ચીજો જનો જોઈ ચમકતા તે
 જનો વિચારતા એવું થઈ ચોરી ખરી રીતે ૧૦
 ગયા સહુ માળ પર જોવા નવીન પણ ત્યાં નિહાળ્યું છે
 સુતા છે શેઠ શય્યામાં નજરથી એહ લાગ્યું છે ૧૧
 સખંધી કે જઈ પાસે જગાડે શેઠને બોલી
 ગયું છે ઝેર તો વ્યાપી શકે તે શી રીતે બોલી ૧૨
 અવાચક શેઠને જોઈ જઈ પાસે વળી જોયું
 સીધાંબ્યા શેઠ તો સ્વર્ગે જઈ પાસે જહાં જોયું ૧૩
 મુખે દઈ હાથને જોયું જરા કંઈ શ્વાસ છે ઉનો
 ત્વરાથી શેઠને લીધા મૂકી આવાસ આ મુના ૧૪
 દવાખાને જઈ વહેલા કીધા ઉપચાર કંઈ સારા
 બધા અહિં શેઠના આંખ્યા કરેલા પુન્યના પાળા ૧૫
 ક્રમેથી ઝેર ઉતરતું થયું ચેતન શરિરે જ્યાં
 ઉઘાડી આંખને જોતાં ખરેખર જ્ઞાન આંખ્યું ત્યાં ૧૬

- બનેલી પૂર્વની ખીના બધીએ શેઠ તો કુલ્યા
હશે શેઠાણી ક્યાં મારી વિચારે શેઠજી કુલ્યા ૧૭
- ગૃહે જમને નિહાળ્યું તો, બધાં જોખાં દીઠાં ખાલી;
વિચારે શેઠજી મનમાં, ગઇ શેઠાણી ક્યાં ચાલી ૧૮
- શેઠ—ઉપાડી કેા ગયો નક્કી અરે શેઠાણીને પૈસો;
મુનેતો ઝેર આપીને, હરી લીધો બધો પૈસો ૧૯
- સતી એતો હતી નારી, અરે એ મુંઢરી મારી
પતિવૃત પ્રેમથી પાંખી, રહેતી પાસ તે મારી ૨૦
- ઝુરી મુજ માટે એ મરશે કદી જીવ-ધાત એ કરશે;
અરેરે હાય એ નારી, મુને ક્યાંથી ફરી મળશે ૨૧
- હવે હું શોધમાં બહિ-જમ શેઠાણીને લાવું;
મળે ના જો કદી કંઈએ ફરી પાછો નહિ આવું ૨૨
- કર્તા—વીચારીને દીલે વળતાં બધાં કામો મુક્યાં પડતા
પળ્યો છે શોધવા પંથે વીતી દીનો વરસ ગણતાં ૨૩
- ત્વરાથી સ્ટેશને આવ્યો ટીકીટ લઈ ટ્રેનમાં બેઠો
મુખે શેઠાણીને ઝંખે જીગરમાં ક્રોધ છે પેઠો ૨૪
- તરંગો અવનવા કરતો હવે એ ટ્રેનમાં ચાલ્યા
ઘડીમાં લાવું શેઠાણી ગણી સનમાં કુલ્યા કાલ્યા ૨૫
- વળી જે પરભવે પુન્યો અને પાપો કરેલાં જે
અરે આ જન્મમાં આમળ, અરે આની ઠરેલા તે ૨૬

હતું એ શેઠને માટે અધુરું પૂર્વજીવું દેવું
 વિધિએ બાકી રાખેલું પડ્યું તે આ ભવે દેવું ૨૭
 નદુશા શેઠની ગાડી વસઇની બાકીમાં આવી
 અભાગી શેઠના કરમે, બધાંનું પણ ફર્યું ભાવી ૨૮
 હતી એક ગુડસતો સામી જણાઇ આવતી ચાલી
 નિમીષમાં તેજ અથડાણી, નહીકમત કોઇની ચાલી ૨૯
 થયાં એન્જન ભુકો ભાગી, ડબા સરવે ગયા ભાગી
 ઉતાર કંઈ પડયા દરીએ, કંઈ કચર થયા ભાગી ૩૦
 કંઈ જઈ સ્વર્ગમાં પહોંચ્યા, સ્વજનને દૂર મૂકીને
 પડયા દરીએ ગયા પણ્યે, જીવ્યાની આશ મૂકીને ૩૧
 હવે એ વાંચકો મારા ઉતાવળથી જઈ જોઈએ
 નદુશાની ગતી શી છે ખબર તેની જરા લઈએ ૩૨
 હતા એન્જન પાસેના ડબામાં શેઠ બેઠેલા
 ખબર તેથી પડી પહેલી ગયા ચેતી અરે વહેલા ૩૩
 વણીકની જાત એવી છે સમય વર્તી બધો જાણે;
 ઘડીમાં શેઠ થઈ બેસે વળી દેવાળું પણ તાણે ૩૪
 ફસાએ રાનમાં કેદી થઈને વાણીઆ ભાઈ
 જરૂર છુટી જશે એતો કહીને ખાપ કે ભાઈ ૩૫
 બબરે વાઘથી ભુકો કુંકી ચુસી નસો લેશે
 વધુ બોલે વળી મારે હસી સાળા વળી કહેશે ૩૬
 વણીકના ગુણ એ સર્વે નદુશામાં હતા પુરા
 અગમ ચેતી હતી બુદ્ધિ બધી વાતે હતા પુરા ૩૭

અહિ જોખમ તણી આવી અણી બણી નટુશાએ
 નજર ખાડી વિષે નાખી હીકું છે વહાણુ તો ત્યાંએ ૩૮
 કહી “જયકૃષ્ણ” તો શેઠે મૂકયું ખાંડી વિષે પડતું
 જીવ્યાની આશતો છોડી નટુશાએ મૂકયું પડતું ૩૯
 પડયા જ્યાં શેઠ પાણીમાં તરીખાઝી પડયા વહાણુ
 રહેલા વહાણુના લોકે લીધા એ શેઠને તાણી ૪૦
 નટુશાને લઈ નૌકા, ગઈ ફરીઆ વિષે ચાલી
 સૂતાતા શેઠ બેઠેશે ગઈ નૌકા હવે ચાલી ૪૧
 ધર્યાતા દાગીના અંગે બંધા તે તો ફરી લીધા
 હવે નાહ્યા અરે ધોયા સમાંએ શેઠને કીધા ૪૨
 હતો જે પાસમાં પૈસો લીધો તો ખર્ચ માટે જે
 લીધો એતો બધો લુટી ખરો આ ભક્ષ માને તે ૪૩
 કંઈ કાળે વળી શાતા થયા છે શેઠ તો બેઠા
 નજરથી ન્યાળી સાગરને મહા ઉચાટ તો પેઠા ૪૪
 અહાહા શી ગતી મારી થઈ છે આજ દુખકારી
 હવે કયાંથી મળે નારી બધી લીડાઈ છે ખારી ૪૫
 વણીક ચોધાર ત્યાં રડતો વિવિધ વિલાપ તે કરતો
 મ્હને ઉતારશે કયાંતો હશે આરામ શુ ત્યાંતો ૪૬
 વણીકની આ દશા જોઈ બધાએ પાસ આવીને
 રડો શાને તમે ભાઈ દુખે ઉદગાર લાવીને ૪૭
 બચાવ્યા જીવતાં મરતા છતાંએ કેમ છો રડતા
 અમારી સાથ આવોને રખે અમથી તમે ડરતા ૪૮

રડી આંખો કરી રાતી પુછે છે શેઠ ધીરેથી
 મુને કયાં લઈ જશે ભાઈ ન ઉતર્યું દુખ શીરેથી ૪૬
 હતો મુજ પાસ જે પેસો, બધો કયાં ગયો તેનો
 નથી પતો મુને લાગ્યો જરા ઉચાટ છે તેનો ૫૦
 વળી ઉચાટ છે બીજો લઈ નારી ગયો કોઈ
 જતો હું શોધવા તેને દુખે તેને રહ્યો રાઈ ૫૧
 અચાનક આંહી આવ્યો છુ ગતી મારી થશે કેવી
 કર્યો નિશ્ચય હવે જગ્યા સ્વીકારી સ્વર્ગની લેવી ૫૨
 દુખોમાં દીન વીતાવ્યા ઘડીના સુખની આવી
 દગો રાખી અરે મારૂં વિધાતાએ ઘડયું ભાવી ૫૩
 તમારા ચાલુંમાં મારૂં હવે માથું પડયું આવી
 પ્રભુ બહોલો બધો દેશે, ઉગારો રહેમજો લાવી ૫૪
 મુણી આ શેઠની વાણી વસેલા વહાણના લોકો
 વદયા વાણી વળી એવી સરસ આ જોઈને મોખો ૫૫
 ધીરજ તું ધારજો ભાઈ નથી ધોખો અહિં કાંઈ
 અચાનક તુજને અર્પ્યો અમારા વહાણની માંહી ૫૬
 પડ્યો તું તો પ્રભુખોજો હવે તું જાણજો એવું
 મુખે તું જીંદગી જાશે દુખોતું નામ ના લેવું ૫૭
 વળીકો આવશે બંદર, તહાં ઉતારશું તુજને
 પછી મન ચાહ ત્યાં જાજો બધીએ છુટ છે તુજને ૫૮
 વળી શાતા મુણી વાણી અરે એ શેઠને હાવે
 મળીને સર્વને રહેતો બધી વાતો કરે ભાવે ૫૯

મહા સાગર વિષે નોકા મજલ એ કાપતી જાતી
 અનેરી શેઠના મનમાં અરે આશાજ ઉભરાતી ૬૦
 ઉતરશું ખંદરે જઈને પછીથી ચાલતા જઈશું
 કમાણી કંઈ કરીશુંને ખરચ એ મેળવી લઈશું ૬૧
 પછીથી ગાડીએ બેસી મુસાફરી દેશમાં કરશું
 વળી ગૃહદેવીને માટે બધાં તીર્થો ફરી વળશું ૬૨
 ત્રીલોકે તે ગઈ હોશે તહાંથી લાવશું તાણી
 નરાધમ તેહને મારી બરાવું હું હવે પાણી ૬૩
 લઈએ સુંદરી સંગે જઈ મુંબઈ તણા મહેલે
 રમીશું હોરમાં રેને ચુમીએ ગુલચમન ગાલે ૬૪
 ભુલ્યા છે ભાન એ તનનું સમજતા મહેલમાં બેઠા
 અરે આ વહાણુ સાગરની બધી બાબત તણ બેઠા ૬૫
 કરે શેઠાણીની પાશે અરે વાતો વળી જેવી
 હતી કર નેત્રને મુખની થતી ચેષ્ટા બધી તેવી ૬૬
 પડયો હંટર તણો ફટકો અરે એ શેઠની પુઠે
 વિચારોનાં વમળ તોડી, પોકારી શેઠ તો ઉઠે ૬૭
 નજરથી મહેલ નાઠો છે ગઈ શેઠાણી છે નાસી
 બુલે છે શેઠ ન્યાળી તો, વિચારે છે હશા આશી ૬૮
 લઈ હંટર ઉભો સામો, અરે યમદુત જેવોકો
 વહયો વાણી તહાં વળતો સુણો આ શેઠીઆ લોકો ૬૯
 અમારૂં સ્થાન આગ્યું ઉતારો ત્યાં તમારો છે
 તમોને ત્યાં લઈ જઈશું ધરાદો એ અમારો છે ૭૦

ત્વરાર્થી પાછળે આવો, જરા અંદેશ ન દાવો
 તમારો આંહીના આવે કદી હા, ના તણો દાવો ૭૧
 સીતમ તમ પર ગુબારીશું ઠરીશું દીલ મારીશું
 વધુ ચકચાર જો કરશો, વગર મોતેથી મારીશું ૭૨
 અમલ અહિંઆં અમારો છે, અમો સરકાર પણઅહિંના
 અમારી આણુ અહિં ફરતી અમોને કો કહે કંઈના ૭૩
 અમેતો આંચીઆ લોકો અમારો એજ છે ધંધો
 હુંતો સરદાર છું તેનો અમારો એજ છે ધંધો ૭૪
 તમારી પાસનો પૈસો બધો લુટી લીધો પુરો
 તમોને વેચશું જ્યારે બધો શોદો થશે પુરો ૭૫
 બધુએ શેઠ જ્યાં સમજ્યા થયા બેહોશ બાણીને
 તહાં હંટર તણા ફટકા લગાવ્યા પીઠે તાણીને ૭૬
 ઝડપથી શેઠ તો ઉઠ્યા ઊતરીઆ વહાણથી નીચે
 થયા આગળ પુછ્યા વિના, ફૂળેથી ઢાંત તો ભીચે ૭૭
 જતો પાછળ ધીમે ધીમે અરે સરદાર એ શોખે
 જતાં અહિ શેઠજી મનમાં વિચારો ભાવીના ગોખે ૭૮
 હતી વસ્તી ઘણી થોડી બધાએ માછી લોકોની
 ઉબળી વર્ણની ત્યાંતો બીજી વસ્તી ન'તી કેની ૭૯
 નીકળીઆ બહાર વસ્તીની નદુશાને ઉભા રાખ્યા
 અતિશય સ્નેહ દાખીને કસી પાટા વળી ખાંધ્યા ૮૦
 નદુશાને લીધા દોરી પુઠે સરદારની બાએ
 અરે કયાં બાય છે દોરી નદુશાથી ન જોવાએ ૮૧

હતી નિર્જન ભુમિ આતો નદુશા તો અનુમાને
 પગે કાંટા અને કંકર ઘણાએ ચાલતાં વાગે ૮૨
 પડે ખાડે ચઢે ઢાળે નહીં દીશા કંઈ મુઝે
 ઉઝરડા અંગમાં થાએ છતાં ફેા ના ખબર પુછે ૮૩
 નદુશા ધારતા મનમાં કળા કિસ્મત તણી કેવી
 કહાં મુંબઇ તણા મહેલો હવા કયાં રાનની લેવી ૮૪
 પતન કયાં સાગરે મારૂં કહાં જીવન તણી દોરી
 અધુરી આપદા અહીં આં લીધી હાથે કરી વહેારી ૮૫
 લઇએ ચાંચીઆ લોકો અરે એ શેઠને જાતા
 મહા જંગલ તણા રસ્તે ઉમંગેથી અરે જાતા ૮૬
 કરી છે શેઠની આંખો પ્રથમથી બંધ બાંધીને
 ન રસ્તે તે જઈ જાણે કદી અનુમાન બાંધીને ૮૭
 અરે તે દીનભર ચાલ્યા રવી પણ મેળ ખેઠો છે
 અહીં આં શેઠના મનમાં મરણ લય રહેજ પેઠાછે ૮૮
 હવે જીવ્યા તણી આશા નદુશાએ વળી છોડી
 પ્રભુનું નામ ઉચ્ચારે હવે એ હાથને જોડી ૮૯
 પુરો અંધકાર જ્યાં જામ્યો નદુશાને ઉલો રાખ્યો
 વળી તે આંખને પાટો પછી છોડી ધીરે નાંખ્યો, ૯૦
 નિહાળે છે નદુશાતો મહા જંગલ દીકું ત્યારે
 વળી અંધકાર દેખીને બહુ ગભરાય છે ત્યારે ૯૧
 ઉભા છે ચાંચીઆ લોકો દીઠા છે એ નદુશાએ
 થયો લયલીત ભારે એ પ્રભુ આ શું હવે થાએ ૯૨

નદુશાને લઈ સાથે પછી એ ચાંચીઆ આલ્યા
 જઈ થોડે દુરે ઉભા, વળી છે શેઠને આલ્યા ૯૪
 ઉપાડી એક ત્યાં શીલા, ગુફામાંહી સહુ રેઠા
 વળી ત્યાં શેઠને પહેલા અરે આગળ કરી દીધા ૯૫
 હતું ત્યાં ઘોર અંધારું કયો પ્રકાશ દીવાનો
 ગુફામાં ઉતર્યા સરવે, સરળ છે માર્ગ જાવાનો ૯૬
 હતી સીડી ચણેલી ત્યાં વળી છોખંધ વાળીતે
 નદુશા સાથ એ લોકો બધા સંભાળીને ઉતરે ૯૭
 ઉતરતો જેમ ઉડે તે બધું બિંદામણું લાગે
 સરસ છે કામ શોભીતું નદુશા જીવતો લાગે ૯૮
 ગયા જિંદે ઘણા ઉતરી તહાં ચોગાનતો આવ્યું
 બનાવ્યા હોલ ચોપાસે નજર જન કોઈ પણ નાવ્યું ૯૯
 મુશોભીત પુખ્તની વાડી, વળી છે હાંજ પાણીને
 છતાં ઉચ્ચારના થાએ, અરે કે પ્રાણી વાણીને ૧૦૦
 શીટી સરદારની વાગી અરે એવે સમે ત્યાં તો
 અરે જન એક ત્યાં આવ્યો મુણ્યો એ સાદ છે જ્યાંતો ૧૦૧
 ઉભો કુનીંશ બજાવીને હુકમ સરદારનો સુણવા
 વળી સરદારને એતા ગયા કંઈ વાતને કરવા ૧૦૨
 કરીને વાત તે આવ્યા ગયો સરદાર એ ત્યાંથી
 ઉઘાડી ખારણું બીજુ ગયો સરદાર એ ત્યાંથી ૧૦૩
 બીજા જે ચાંચીઆ લોકો નીમેષે તેજ વેરાયા
 હવે અહિં શેઠની દરથી બધી કંપી રહીકાયા ૧૦૪

રહ્યો નોકર હતો પેલો લઈને શેઠને ચાલ્યો
 બુદ્ધો એક હોલ ઉઘાડી મહીતો શેઠને ઘાલ્યો ૧૦૫
 ગયા સહુ ઠામ પોતાને નદુશા કેદમાં નાખી
 ન ખાવા કે પીવા કેરી કસી દરકાર ના રાખી ૧૦૬
 ભુખે દુખે વિતાવી છે નદુશાએ બધી રજની
 અહિં એ સાંભળી પેલી અટુલી એકલી સજની ૧૦૭
 સવારે સૂર્ય તો ઉગ્યો અહિં પ્રકાશ પણ આપ્યો
 નદુશાતે રહ્યો ભેંધ નીકળવા તે નહિ કાપ્યો ૧૦૮
 ઘડી દીન એ ચઢ્યો જ્યારે તહાં સરદાર તો આપ્યો
 નીરખતાં નોકરે આવી સરસ સોફા છે ખીછાવ્યો ૧૦૯
 અનુચર એક હુકમથી ચપળતાથી ગયો ચાલી.
 ઘડીમાં આવીઓ પાછો, લઈ એક સુંદરી ગાલી ૧૧૦
 અહાહા રૂપ તેનું શુ ભભુકી તે રહ્યું તેને
 શશીથી સુંદરી ચઢતી નીહાળી આજએ તે ને ૧૧૧
 વરસ તે સોળની એતો ખીલેલી એ કળી સમસી
 રહી છે દુખમાં તોએ રહી અમી ધારતો વરસી ૧૧૨
 પ્રવરશા હોઠ છે રાતા બ્રમર શું કાળુ લાંછન છે
 ગુલાબી ગાલમાં ખાડા પડ્યા દુખે દહ્યું તન છે ૧૧૩
 છતાં સૌન્દર્યમાં ખામી જરા ના આવતી જોતાં
 સુકાયાં નેત્ર છે કુણા અરે બાળા તણાં રોતા ૧૧૪
 હતો સરદાર જ્યાં બેઠો તહાં બાલા કીધી ઉભી
 હતો જમદુત જેવો જ્યાં બીચારી બાળ ત્યાં ઉભી ૧૧૫

વધારી દેહ સરદારે થયો જાડો અતિશય તે
 વળી કાળો હતો એવો ખરો કાજળ તણો કટકો ૧૧૬
 વસે જેમ મેઘમાં વિજળી દીશે એ સુંદરી તેવી
 અસુરો હાથ આવી છે ખરે સાક્ષાત આ દેવી ૧૧૭
 વહ્યો સરદાર ત્યાં વાણી, થયો કે માહારાં રાણી
 મૂકીને આંખજો મનનો ભરી આશા વહો વાણી ૧૧૮
 સ્વીકારી લે ગણી તારો અમારો દાવ આવ્યો છે
 પરણવા તાહરી સાથે તને તો આંહી લાવ્યો છું ૧૧૯
 વહીનારી તહાં વાણી અતિશય ક્રોધ લાવીને
 પ્રપંચી કાંઈ ના વળશે મનેતો આંહી લાવીને ૧૨૦
 દુખેથી દેહ આ પાડું છતાં તારું નહિ ચાલે
 પ્રભુ તુજ કૃત્યનો બદલો જરૂર તુને હવે આલે ૧૨૧
 મુને દુખે રીખાવો છો પ્રભુએ નાશકે સાંખી
 અહિં એકાંત ના જાણો પ્રભુ આંહી રહ્યો અંખી ૧૨૨
 મુણી સરદાર તો બોલ્યો પ્રભુ તારો નહિ આહી
 નહિ માને બહીદાને હોમાસે કુંડની માંહી ૧૨૩
 અમો નવરાત્રીને ઉત્સવ જઈને મંદીરે કરશું
 તહાં સોજવના લોગો જઈને દેવીને દઈશું ૧૨૪
 ઉગરવું હોય એ તારે કહ્યું તું માનજે માફ
 નહિતો જાનથી મરતા જીવન એળે જશે તારૂં ૧૨૫
 મુણી વાણી બધી એની વિચારે સુંદરી મનમાં
 અહિં કોઈ નથી માફ મરણ છે આખરે મનમાં ૧૨૬

કપટ જોઈ કરી તેમાં ફળે જો. કામ ત્યાં માફ
 નહિતો હાથથી મરવું ખરૂં છે વૃત્ત એ માફ ૧૨૭
 વિચારીને વદી વાણી સુણો સરદાર એ શાણા
 અતિ આગ્રહ તમારો છે સ્વીકારું હું તમે શાણા. ૧૨૮
 મુને ત્રણ માસનું વૃત્ત છે પછી તમ સાથ હું પરણું
 પુરી આશક તમે પર છું તમારા ગુણ શા વરણું ૧૨૯
 બધી દો કુચ્ચીઓ સોંપી છુટી મુકો. મને આંહી
 ખુસીથી ખાઈને તત્પર થવું ત્રણ માસની માંહી ૧૩૦
 કુલ્યો સદ્દાર વાણીથી ભુલ્યો તે જ્ઞાન વાણીથી
 હતો જે વજ્રથી ભુંડો વધુ પીગળ્યો એ પાણીથી ૧૩૧
 દીધી કુચ્ચીઓ બધી સોંપી છુટીએ સુંદરી મૂકી
 બતાવ્યા છે છુપા રસ્તા વળી મીલકત બધી સુપી ૧૩૨
 હવે આ સુંદરી ખાતી છુપીએ બાતમી રાખે
 છટકવા ખોળતી બારી ઘણી હીંમત હજી દાખે ૧૩૩
 છતાં ના લાગતો ફાવે કદાપી તેહ પકડાયે
 અરે એ બીકથી પાછી ચઢીને તે પડી જાયે ૧૩૪
 રહ્યા ત્રણ માસમાં થોડા દીને બાકી વળી આડા
 હવે મરવા તણી આશા ધરી રહી શોકથી બાળા ૧૩૫
 નીરાશાથી હતી બેઠી અરે એક દીન તે બાળા
 નદુશા એ કરી શાને બોલાવી પાસ તે બાળા ૧૩૬
 તહાં બાળા ગઈ પાસે ઉઘાડી એરડી દીધી
 પૂછીને વાત પ્રેમથી બધી જોળખ કરી લીધી ૧૩૭

નટુશા બહાર આવીને સજી સાડી લીધી અંગે
 સજીઓં વસ પોતાનાં અરે એ સુંદરી અંગે ૧૩૮
 હતી સરદારની આજે પરણવાની અરે અવધી
 ઉમંગે તેહ આવ્યો છે મલાજે સુંદરી બેઠી ૧૩૯
 ઝીણા સ્વરથી વળી બોલી, નટુશા સુંદરી રૂપે
 પુરં તત આજ કરવું છે, ભરો કાળો પુરાં કુંડે ૧૪૦
 કહું તે સર્વ કીધું છે મહી એ સુંદરી હોમે
 અહિં સરદાર તો જુરે મદન વ્યાખ્યો પુરો રોમે ૧૪૧
 વિરહના તાનમાં ગાતો, મને તો મોહના માતો
 સુણો વાચક તમે મારા હતા એ શું હવે ગાતો ૧૪૨

સરદાર—

—ગાયન—

બહાલાં વહેલાં આવોરે, દયા દીક્ષમાં લાવોરે—
 કાપ પડ્યો કાળજે હોજી.
 નયન કટારી મારારે કર્યો મુને આબસીરે,
 કાપ પડ્યો કાળજે હોજી,

—સાખી—

સજ્જનનો એ ધર્મ છે, દે વાચકને દાન;
 કયા કરે અર્પણ મને, થારો તુજ કલ્યાણ.
 ડંકો મૃત્યુનો વાગેરે, સરાપ મારા લાગેરે,
 ચીથું તેં માફ ચીતડું હોજી.
 જુરી જુરી હું મરતીરે; મદન તાપથી બળતોરે,
 ચીરચું તેં માફ ચીતડું હોજી.

—સાખી—

ખારી પીંગળા માહસી, હું તારો હયખાળ;
 સહેવંત હુંતો બન્યો, સવળીંગા તું નાર.

લયલા-કહ્યું મુજ માનોરે, મજનુ બન્યો દીવાનોરે.
કાપ પડ્યો કાળજે હોણ

ફરકાદ ઝૂરું હું તારોરે, શીરીન બની ઉગારોરે.
—સાખી— કાપ પડ્યો કાળજે હોણ.

રંભા કહું કે ઉર્વાશી, મુખ પૂર્ણીમા ચંદ્ર
તેવું રૂપ છે માદ્યરું સ્વર્ગ તણો હું ઇંદ્ર.
ગુલે બંકાવડી મારીરે, ટળવળાવો ન ખાલીરે,
કાપ પડ્યો કાળજે હોણ.
લેટો લાવથી બહાલીરે, પાઓ પ્રેમની ખ્યાલીરે,
કાપ પડ્યો કાળજે હોણ

પુરું ગાયન થયું તેનું પણે પણ હોમ પુરો છે
પુરો પ્રજ્વળ્યો હવે અગ્ની તહાં સરદાર બોલાવ્યો ૧૪૩
પ્રથમ પુંજ કરી તેની નદુશા સુંદરી વેશે
કહે સરદારને હાવે કર પ્રદક્ષણા ભાવે ૧૪૪
કહીને પાછળે ફરતાં કટી સરદારની ઝાલી
ઝિપાડી કુંડમાં નાંખ્યો લીધો હુતાસને ઝાલી ૧૪૫
ઘડીમાં ખાખતો કીધો નદુશા સાચવી ઉભો
બધા ઉચાટને ત્યાગી નદુશા નિર્ભયે ઉભો ૧૪૬
પ્રીય પાઠકો હાવે અહિં આરામ તો લ્યોને
કહીશું ભાગ છઠ્ઠામાં, અહિં આરામ તો લ્યોને ૧૪૭
કહે કઠલાલ કર એવું, અધુરી જે રહી આંહી
અતિ રસ પૂર્ણ છઠ્ઠામાં, કહીશું તે વળી ત્યાંહી ૧૪૮

વાંચવા લાયક ઉત્તમ પુસ્તકો.

સોળવરસની સતિ અને નવ વરસનો પતિ રૂ. ૩૧.૦—૮—૦	૩૧.૦—૮—૦
વરધેલી વીણા યાને પ્રેમી કે પાગલ. ૦—૧૦—૦	૦—૧૦—૦
મહાત્મા તુલસીદાસ ૦—૮—૦	૦—૮—૦
ચોકટનો એકે. ૦—૮—૦	૦—૮—૦
લાલનો એકે. ૦—૮—૦	૦—૮—૦
કાળીનો એકે. ૦—૮—૦	૦—૮—૦
કુંવીનો એકે. ૦—૮—૦	૦—૮—૦
જરદાહુ ૦—૮—૦	૦—૮—૦
લાલનો બાદશાહ ૦—૮—૦	૦—૮—૦
માયા વીમહલ ભા. ૧—૨ ૧—૦—૦	૧—૦—૦
લક્ષ્મીપતિ કે હુંટારો ૦—૮—૦	૦—૮—૦
બહુર્ષ વાતો ૦—૮—૦	૦—૮—૦
ભયંકર કુતરો ૦—૮—૦	૦—૮—૦
ભયંકર ભામીની ૦—૮—૦	૦—૮—૦
શયતાની લીલા ૦—૮—૦	૦—૮—૦
અત્યાચારી અપસરા ૦—૮—૦	૦—૮—૦
દેવતાઈ પલંગ ૦—૮—૦	૦—૮—૦
હાકુની ઢીકરી ૦—૮—૦	૦—૮—૦
વેચનાર—	

બુકસેલર જહુલાલ નારથુદાસ

મુ. નડીઆદ.

મુંબાઈની શેઠાણી

ભાગ ૬—૭—૮

(ગજલ)

અહિં શુભભરને પંજે. વિનોદા તો ફસાઈ છે.
જનાધમ નાગણી નારી, ખરેખર એ કસાઈ છે.
હજારો કુળવધુઓની અહિં લગ્નનાં હુંટાંયે છે;
સતિ કે શાખણી નારી, બધી અહિંઆં ફસાયે છે.
અહા કમળાત એ કુલટા, ગણે ના પાપ તેમાં તો;
તથાપી તે ગણી ધંધો, ગણે રાજ એ જેમાં તો.
સતીત્વે છે સુરી શ્યામા, વિનોદા એજ આવી છે;
હવે હિણ ભાગ્યથી તેને, હુલાવી તેહ ભાવી છે.
સુંઘાડી કંઈ દવા તેને, ઉંઘાડી તો દીધી તેને;
તળવ્યું ભાન વિનોદા, હવે ના શુદ્ધિ છે તેને.
વિતાવ્યો કાળ કંઈ એવો, બધુએ શુન્ય ભાસે છે;
વિનોદા ને અરે અહિંઆં, હવે તો જીવ શ્વાસે છે.
અસર ઓછી દવા કેરી, ધીમે ધીમે થવા માંડી;
નયન ઉગડયાં ધીમે રહીને, ધબકવા નાડીતો માંડી.

ઉભી શુભજરતો ભાવે, વીજનથી વાયરો નાખે;
 ખીકારી પણ ઉભો પાસે, મુખેના કોઈ તે ભાખે.
 વિનોદાને વળી શાંતિ, હતી ભયભીત પણ કાંતિ;
 ઉઘાડી આંખ તે જુવે, હૃદયમાં તે ધરી આંતિ.
 દીઠી શુભજરને બેડી, વિનોદા ધીરતો લાવી;
 વદી બેની અહો મારી, દશા શી રીત થઇ આવી.
 જરા પાણી પછી પીધું, વળી ખાવા કંઈ દીધું;
 ઉઠાડીને પથારીથી, પછી મુખે થકી કીધું.
 વદી શુભજર મોઢેથી, અહો બેની ? અહો બેની ?
 થયું શું તુજને આતો, ખખર પડતી નથી તેની.
 અમારા હોશ તો ઉડ્યા, દશા તારી નીકાળીને;
 થઈ મુજવણ ઘણી ભારે, તુને બે ભાન ભાળીને.
 હવેના શોચસો બેની, પ્રભુએ સાર કીધું છે;
 કરીને પૂર્ણ ઉપકારો, તુને જીવન દીધું છે.
 પતિ કુછંદમાં દેખી, તુને આ રોષ આવ્યો તો;
 જુ'ડી આતો સખી તારી, તુને સંદેશ કહાવ્યો તો.
 ક્ષમા આ બેન તું કરજે, દીલે કંઈ ધ્યાન તું ધરજે.
 વિચારીને ડગો ભરજે, પતિ પરના ફીટી મરજે.
 હુ'બે તુજ દીલ શોષાતુ, પતિ તુજ દીલ દોષાતું;
 રમે નારી ખુદી ખારી, સખી મારી ખુશીથી તું.

હવે તું બહેમ મેં ટાળ્યો, બતાવીને નજરથી તો;
 સુને તું કુબની જવાણા, છગર માંહે પ્રજળતીતો.
 મધુરી દેહ આ તારી, ખીલી વાડી સમી સારી;
 કરી હાથે સખી મારી, મુકાવે તું વિના માળી.

વિનોદી—

વિનોદી ત્યાં વદી વાણી, સખી તું શું અહીં બોલે;
 બધી એ વાત છે ખોટી, ખુર અંતર અહીં ખેલે.
 પતી મારો રમે જારી, થશે તે બતને ભારી;
 સુને કાંઈ સખી મારી, નથી થાતી એ બિચારી.
 પતિના દોષ ના જોવા, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે;
 થવું પતિ ભક્તીમાં રાજી, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે.
 પતિના દોષ જોવાથી, વને વાગોળ તે થાતી;
 પછીથી નકમાં તે તો, યમોથી તેજ નંખાતી.
 પતિનાં કર્મ તો જોવાં, સતિનો ધર્મ ના એવો;
 પતિ આજ્ઞા શીરે ધરવી, સતિનો ધર્મ છે એવો.
 અરે તેથી સખી મારી, નથી લેવા નથી દેવા;
 પતિને કંઈ ન કહેવીએ, કરીશું એ પતિ એવા.

શુભજનર—

ભલે તું બાઇ તે કરજે, પરંતુ આંહિ સાંભળજે;
 ખંડ લાગે હીલે ધરજે, બીજું એ સર્વ પરહરજે.

કરી તેં શાસ્ત્રની વાતો, બધી એ મેં સુણી છે તો;
 બધાં પોતાં ખરાં થોડાં, અનુભવથી ગણ્યાં મેં તો.
 જીવન છે આપણું જો તું, વળી મધમાખીને ગમતું;
 ભરાયો વિધવિધ બતી, ચુસે છે એજ મધમાખી.
 હજારો પુષ્પને સેવે, વિવિધ રસની થઈ ભોગી;
 મઝા એ માણતી હુંએ, વળી રસ વીધ આરોગી.
 સખી તો આપણે શાને, મુઝાઈ તો હવે મરતું,
 પુરૂષો જે કરે તે તો, સ્ત્રીઓએ પુંઠે સંચરતું.
 નથી કેા શાસ્ત્રમાં ભાખ્યું, નરોએ એવું આચરવું;
 તથાપી તે કરે એવું, સ્ત્રીઓએ કેમ ના કરવું.
 વિચારી જો હવે બાતે, થશે તું શ્રેય તે વાતે;
 અવર નર એક જોડી લે, દુખીના તું હવે થાતે.
 જવા દે વાત એ તારી, નકારી એ મને લાગે;
 વિચારો તાહારા માટે, બધા હંચા હવે ભાગે.
 તને કુળવાન મેં ધારી, કીધી ત્યારે હતી ચારી;
 જણાતાં નેમ આ તારી, તુને નીચ બાત મેં ધારી.
 હવે બસ નામ ના લેતી, મુને ના કાંઈ તું કેતી;
 હબાવે શું અરે સ્નેહથી, મુને શું હાળ તું દેતી.
 મુને હાવે ગૂંદે મારા, મુકી તું આવને દારા;
 યતિ શોષે મુને મારા, થશે જે હાલ તે તારા.

સખી શાણી તને આશા, હવે એ ઘેર બવાની;
 રહો અહિં રંગમાં રોજે, થઈ તે એજ થાનાની.
 ઉઠાવો બહાર યૌવનની, મીલાવું ચાર મન માન્યો
 બધું આતો તમારું છે, જરા અંતર મહિ માનો.
 અરે કુલટા દગો દીધો, અરે આ હાલ શો કીધો;
 ફસાવી તે પુરી દીધી, પુરો કેડો ખરો લીધો.
 અરે રંડા કરે ફાવું, નહિ એ અર્થ સરનારો.
 તથાપી તેહમાં નકકી, જશે આ જીવડો તારો.
 સતી શાણાં ધીરજ રાખે, જશે નાં જીવતો મારો;
 મીલાવું ચાર તો સારો, ગણો એ પ્રેમથી પ્યારો.
 વઢે ગુલઝર જ્યાં એવું ચુડીવાળો તહાં આવ્યો;
 કશું ના બાણતો તે તો, અર્ચીતો એજ ત્યાં આવ્યો.
 વિનોદાને નિહાળે છે, ખુશી થઈ એજ બાળે છે;
 અહા ! ગુલઝર આ મારી, સરસ કેા ભક્ષ પાળે છે.
 હશે મુજ માટ એ લાવી, અહાહા ! સુંદરી સારી;
 ખરી રંભા સખી નારી, નહી જીવન ભરે બાળી.
 કહે ગુલઝરને તે તો, સલુણી સુંદરી આ તો;
 બલી મુજ માટ એ લાવી, ખરેખર પ્રાણ તલસાતો.
 મુને ખુશી થઈ દેને, બનું હું રંગમાં રાતો;
 અરે આ પ્રાણ અચકાતો, પડું થંડો થયો તાતો

વહી ગુલજાર એ સુણી, અહા ? લડવા તણા ભાઈ;
 જરા વિચાર ના કરતો, બળુચક શું બકે આંહી.
 કયામે કર લગાવી જો, ન કરે તુજ એ નારી
 હશે ઉસ્તાદ આલમનો, રમે આની સહે નારી.
 ગીરી પર પદ્મજો ખીલે, રવી પ્રાચી કદી બુલે;
 અહાહા ? તોજ તું આની, સહે વિલાસમાં ગુલે.
 વહી ગુલજાર તો એવું, કરીને સાદ બોલાવ્યો,
 બનીને ફાકડા વેશે, ખીહારી તત' ત્યાં આવ્યો.
 ઉઠી ગુલજાર ત્યાં રીશે, ખીહારીને લઈ સાવે;
 ચુડીવાળો ઉભો છે જ્યાં, પડ્યો તેને જઈ બાથે.
 અતિથે મારતો માર્યો, ચુડીવાળો પુકારે છે;
 હતો આ મહેલ એકાંતે, ન કોઈ આંહી આવે છે.
 પછી તેને લઈ ત્યાંથી, કયો સ્વાધીન પોલીસને;
 વધુ શિક્ષા કરે જેથી, દીધી છે લાંચ પોલીસને.
 ગયાં ગુલજાર ખીહારી, વિનોદા એકલી બેઠી;
 સુખો એ સ્વર્ગનાં માંને, વિનોદાને દીડી બેઠી.
 હવે વાંચક તમે મારા, જરા તો આંહી આવોને
 વિનોદા ઘેર શું થાતું, જરા તે જોઈ જાવોને.

વિનોદાની શોધ—

પતિ જે છે વિનોદાનો, રૂડા એ ચંદ્રને નામે;
 ગયો શેલજરના ઘરથી, હતો આવ્યો કુડા કામે.

રમી નારી ગૃહે બતાં, ઘણો પસ્તાવ આવે છે;
 કચું નીચ કમ આ જોથી; વિચારો કંઈક આવે છે.
 અહા રંભા સખી નારી, પતિની ભક્તિ કરનારી;
 તણ તેને ગૃહી કુલટા, મતી આ શી થઈ મારી
 કરી એ મેં ગુનેગારી, સતી જો બહુશે મારી;
 પુરી કમ બખી થાનારી, ગતી ત્યાં શી થશે મારી.
 પ્રભુ દરબારમાં જઈને, જવાબો શા હવે દેવા;
 જુઠાણું ના નહો જરીએ, જવાબો શા હવે દેવા.

ચુડીવાળો કયાં ?

પ્રીયે પાઠક અહિં આવો, ચુડીવાળો ગયો કયાં છે.
 દશા તેની થઈ શું ચે, સુખે કે દુખમાં ત્યાં ચે,
 થયો સ્વાધીન પોલીસને, તહાં પણ સ્વાદ ચાખ્યો છે;
 જડી હાથે પછી બેડી, તુરંગે તેહ નાખ્યો છે.
 પુરો પસ્તાવ છે અહિંઆં, જીવનનું જ્ઞાન તો થાતું
 દુખોમાં શ્રી હરી રહેતો, છતાં ના કોઈ સાંભળતું.
 અરે એ ન્યાય દુનિઆનો, પ્રભુ દુખમાંહી સંભાળે;
 થશે જો સુખમાં માતો, નયન પ્યારી તણે લાળે.
 અરે એ ન્યાયથી આજે, ચુડી વાળો ઘણું શોચે,
 સ્મરો જે વૈભવો સરવે, ચુડી વાળો ઘણું શોચે;
 અરે એ જેલમાં એવે, ઓચીતો આવીએ જેલર;
 અતિ બીભત્સ તે બોલે, દમાટી રાખતો જેલર.

પ્રહારો કંઈ કીધા તેને, ચુડીવાળો વિમાશે છે;
 રહે છે માન સુકીને, પુકારી હાથ ત્રાસે છે.
 ઠગરતો દીન વઢનેથી, મુને ન મારશો બાપુ ?
 ઊગારો જો કહી આજે, અરે બહલો કંઈ આપુ.
 સુણી બહલા તણી વાતો, અધીકારી વિચારે છે;
 નહિ આમાં કંઈ પામું, કહો શો સ્વાર્થ મારે છે.
 બચાવું હું કંઈ આને, ખરેખર કંઈક તે આપે;
 અમલદારી ગયા કેડે, કહોને કેાણું શું આપે.
 મળે જો દાવમાં માગ્યો, ચુકે તે સુરખો બાણો;
 સમય વર્ષ ન કેા બાણે, જરૂરે બાણવો પાણો.
 મળેજો વીસનો મહીનો, થતું ના આપણું પુરું;
 ચુકાવું કેશ ના આવો, કહો શાથી કશું પુરું.
 વિચારી એમ અંતરમાં, વધ્યો જેલર મુખેવાણી;
 કહે શું આપશે મુજને, પ્રથમ તે આપને આણી.
 ચુડીવાળો વધ્યો વળતી, મુણો સાહેબ એ મારા;
 રકમ સારી દઉં લાંચે, ઉપર લાવી દઉં દારા.
 નથી તૈયાર તે પાસે, છુટીને લાવી આપું હું;
 ભરોંશે જો રહો બાપુ. કહું છું સત્ય આજે હું.
 બીજા કેશો ધણા લાવી, રળાવું દામ હું ઝાઝા;
 સમજજો વાત એ શાણા, ચુકે નહિ આપની માઝા.

ચુડીવાળે ખીજાવી છે, અરે એ બાળ આશાની;
 ફર્યા સાહેબ આશામાં, ખરૂં કેદી તાણુ માની;
 બરાબર ગોઠડી બાંધી, ચૂડીવાળો મૂક્યો છોડી;
 છુટે પીંજર થકી પંખી, ગયો તે એમ છે છોડી.
 ગયો તે તો ગયો નકકી, ફરી પાછો ફર્યો નાએ;
 છુટ્યો ને મોત પંજથી, કહોને કોણ ત્યાં આવે.
 ચુડી વાળો દધ તાળી, ગયો સાહેબ જેલરની;
 વીકાસી મુખ એ બેઠા, મળી કેાડીન જેલરને.
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, પ્રીયા શુલભરની શોધે
 ખંબર તેની નથી કાંઇ, મળે પત્તો નહિ શોધે
 દીનેા જોતાં ઘણાં વીત્યા, ખંબર ત્યારે મળી એવી;
 પડી શુલભર ખીમારી, દવાખાને મુંવા જેવી.
 મળી છે શોધ ત્યાં એવી. દવાખાને ગયો ત્યાંથી
 ઉમળકેા અંતરે આવ્યો, દીઠી દરે થકી જ્યાંથી
 અહો માસુક એા મારી, દશા આંશી થઈ તારી
 વિચારી જો દીલે ધારી, મુને કાઢ્યો હતો મારી.
 અરે એથી દશા આંવી, અરેરે આજ છે આવી;
 પ્રીયા ના દુખ રહેવાયે, રડ્યો ત્યાં અશ્રુઓ લાવી.
 અહિં શુલભર છે દુખે, વિલાસી વાત ના ગમતી;
 શરિરનુ ભાન ના તેને, હતી વૃત્તિ સહુ ભમતી.

ચુડીવાળા તણુ બોલ્યું, ગમ્યું ના તેહને માંઘ;
 જરાના ઇચ્છતી તેને, હતુંના તેહમાં કાંઈ.
 હતો પૈસે ટકે ખાલી, નમાલી દેહ તેની છે;
 ભટકટો ભુંડ એ ભાસે, ઉતરતી નેમ તેની છે.
 વળી ગુલજર થઇ રાજ, હરામી હાય ? કયાં આવ્યો;
 હજુ બાકી રહ્યું કાંઈ, વળી લેવા ભલે આવ્યો.
 અહિંથી મુખડુ તાર, અતિ કણુ લઈ તું જ ?
 હવે બસ ? ના કને ઇચ્છુ, હરામી હાય તું તો જ ?
 નહિ જો તું કદી જાશે; પુરાઇ જેલમાં જાશે;
 હવે ના નામ માફલે, ફજેતી પુરી તું થાશે.
 ચુડીવાળો સુણી વાણી, અતિશે રોષમાં આવ્યો;
 વહે ગુલજર શું આવું, કરીને શોધ હું આવ્યો.
 હતી આશા મને ભારે, ઘટેના આવું અત્યારે;
 કયો ખાલી મને શાથી, પ્રથમ આવું હતું ત્યારે.
 ફરી તું બોલ વીચારી, ગતી શું થાય છે મારી;
 અહિં પરદેશમાં આજે, સહે છે કેણુ પણ તારી.
 સુણી ગુલજર થઇ કોધે બળુચક બાયલા જાતું;
 હરામી હું કહું છું કે, સહેમુજ બોલને નાતું.
 ચુડીવાળો વધ્યો કોધે, દગો દારી કીધો આતો;
 વચન તારાં સુણી આજે, સળગતો કોધ છે તારો.

બીજારી તેં કયોં મુજને, ઉપરથી લાત મારે છે.
 હરામીના હજમ થારો, અહાહા ? એ શું ધારે છે;
 અરે રંડા કહુ છેલ્લો, ઉતારી અંતરે લેજો.
 કરી અપમાન આ મારૂં, મુખે તુંતો હવે રહેજો
 રખડતી હું કરૂં તુજને, નકામી નાયકા નારી
 છુટાવું જગતમાં આજે, અહો લજ્જા અરે તારી.
 ચુડીવાળો કહી એવું, પછાડી પાદ ભુમીમાં
 ગયો કોધે થઈ રાતોં, ભરી પગલાં અરે ધીમાં;
 કટાક્ષો કારમાં નાંખી, અહિં ગુલજર ઉભી છે.
 મને તે મોહ માને છે, કરીને પાર દુખી તે;
 છટકવાને હવે તેતો, ખરેખર બહાનુ ખોળે છે,
 હતા વિચાર જેવાને, રહેવા ઠામ ખોળે છે
 અરે એકદી દવાખાને, હતો માલીક નાટકને;
 થવાથી દર્દ તે આવ્યો, દવા લેવા થઈ દાનો.
 પુરો ફેશન મહી ફાદ્યો, સુકોમળ અંગ તેનું છે;
 ખરી કંદર્પની મુરતી, વદન મોહક જેનું છે.
 અરે તે જોઈને આજે, થઈ ગુલજર તો ગાંડી;
 સ્વભાવે હાવ ભાંવીને, ગઈ સામે કરી દોડી.
 સલુણા કે સ્થળે રહો છો, મુંને લ્યો સાથમાં પ્યારા;
 ફસાઈ આંહિ હું તો છું, છોડાવો આજ આ પ્યારા

મેનેજર કંપની કેરા, દયા દીલે વસી તેથી;
 જણાવ્યું નામ ને ઠામ, પુછીને આવવા જેથી.
 સુણી ગુલજર થે ખુશી, જવા નિશ્ચય તહાં કીધો;
 સમી સંઘ્યા સમે તેણે, જવાનો વાયદો કીધો.
 થઈ સંઘ્યા જહાં તે તો, છુપી તે તો ગઈ નાસી;
 કહ્યું મેનેજરે ત્યાં તો, ગઈ નાસી અરે ત્રાસી.
 ખુશી મેનેજરે થઈને, તહાં ગુલજરને રાખી;
 દીધી તાલીમ એકટરની, અતિશે માદમાં રાખી.
 મળે સુવાસ ને હીમે, ગુલાબો અર્કપર ખીલે;
 અમલ અમૃત રૂપે મીલે, પછી બાકી રહ્યું કે' શું ?
 કદાપી કેશ કાળાને, કલર કાળો ચઢાવ્યો ને;
 અહા! કાળાશમાં તેથી, પછી બાકી રહ્યું કે' શું ?
 સુરા શુંચી ગણે શાસ્ત્રો, કનક સુખ કંચનાં હોયે;
 સરસ ને સ્વાદમાં વારી, પછી બાકી રહ્યું કે' શું ?
 મળે નીસણ્ણી મકંટને, રૂપેરી રંગ કોયલ જે;
 છુટ્યું દાણી ગૃહે ગાઠું, પછી બાકી રહ્યું કે' શું ?
 હતી ગુલજર મુળેથી, છકેલીને ભમેલી એ;
 શીખી નાટક તણાં નખરાં, પછી બાકી રહ્યું કે' શું ?
 હતી ચેવન ભરી ભામા, વિલાસી પણ બની વહેલી
 હતી સૈન્દર્યમાં સારી, છકાવે છેલને છેલી.

બળવે ખેલને સારા, છકી તે જાય જોનારા;
 ઉતરતી અપ્સરા પોતે, અનુમાને એ જોનારા.
 બરાબે છે ચીકારે તે; અરે હાઉસ નાટકનો;
 થતી ગીઠી મહા ભારે, ક્યો છે દીન નાટકનો.
 ન કોઈ ખેલને ઇચ્છે, ન કોઈ સીનને ઇચ્છે;
 ન કોઈ રાગને ઇચ્છે, ફરક શુભજરને ઇચ્છે.
 કરે નાજુક નખરાં એ, કટાક્ષ કંઈ કરે કાતીલ;
 વળી કેકીલ સુરથી એ, હલાવે પ્રેક્ષકોનાં દીલ.
 અહિં શુભજરની ચઢતી, પ્રતિદીને થતી રહેતી;
 કુલાઈ અંતરે તેથી, અહરનીશ તોરમાં રહેતી,
 અરે દીન એક નાટકમાં, રહેવા આવીએ કોઈ;
 મળ્યો મીલકતને તે તો, લીધો રાખી બધું જોઈ.
 મળી માહીતગારી જ્યાં, દીનો થોડા ગુજાર્યા છે;
 તરંગો કંઈક આલે છે, વિચારો કંઈક ધાર્યા છે.
 અહા દીન એક નાટકમાં. થયો છે ખેલ જ્યાં પુરો;
 થઈ છે વાહ વાહ સારી, મીઠા શુભજરના સુરો.
 હજુ કેકીલ કંઠીના, સુરોના આસ થાતા તા,
 હજુ એ સુરના પડગા, થીએટર માંહી થાતા તા.
 વહી નીશા હતી અરધી, નીરાંતે એકટરો બેઠા;
 પીવા ખયનો હતો ધારો, ધરી આશા સહુ બેઠા.

રહેલો જે નવો નર તે, સહુને આપતો પય તે;
 રહી ગુલજાર તો બાકી, દીધું સહુને રૂડી રીતે.
 અરે હું ઘેર જાઈને, બધીએ વાત ગાઈને;
 પછી માફી વિનોદાની, લઉં હું પાય લાગીને.
 સતી માફી મને દેશે, પ્રભુ પણ તોજ તે દેશે;
 થયું તે ના થવાનું છે, કહેવાનું કંઈ કહેશે.
 ગયો વિચાર તો એવું, અરે એ ચંદ્રનીજ ધીમે;
 દીકાં એ દ્વાર દીધેલાં, પ્રવેશે તે જહાં સામે.
 કયાં ટહુકા ઘણા તેણે, છતાંના બોલતું કાંઈ;
 વિમાસે ચંદ્ર ત્યાં ઉલો, વિષમ ઘટના બધી જોઈ.
 વિનોદી કયાં ગઈ હાથે, પુછી પાડોશીને જોયું,
 બપોર ત્યાંથી મળી એવી, સુણો જેવું અમે જોયું.
 હતી આવી અહિં બાઈ, વિનોદા તે સહે ગઈ છે;
 હતી ગુલજારના નામે, સહે તે બાઈને ગઈ છે.
 બપોર બીજી નથી અમને, ભલે ને શોધવા જાઓ.
 સીધાઓ ત્યાં તમે બાઈ, નહિ ખોટી હવે થાઓ;
 સુણી પાડોશીની વાણી, થયો છે ચંદ્ર વિસ્મયતો;
 અરે હાથે થયું આશું, રહેલો છે ત્યાં મહાભયતો.
 જહાંથી આવું છું હું તો, ગઈ છે ત્યાં વિનોદા શું;
 સતિત્વે એ હતી સુરી, ગઈએ ત્યાં વિનોદા શું !

મહે કાજળ તણી કોઠી, છતાં ના ડાઘ લાગે શું !
 ઉઘાડી અંસરા ફરતી, છતાં ના કાળ ભાગે શું
 વિકટ વનમાં સીંહો પાસે, જતાં ના પ્રાણ ત્યાગે શું
 મહા સંઘ્રામમાં જતાં, અરે ના કેમ વાગે શું !
 પડે પાવક તણી જવાળે, અરે ના કેમ દાઝે શું !
 પડે દરિયા વિષે કુદી, મગર ના કેમ બાઝે શું !
 છુટયું દાણી ઘેર ગાડું, અરે ના દાણ મારે શું;
 કસઇને ઘેર ગઇ ધેનું, અરે ના પ્રાણ ત્યાગે શું !
 અરેરે હાય એ રીતે, ગંધ ગુલબરના ઘરમાં;
 વિનોદા તે હવે હાથે, પડી ગુલબરના કરમાં.
 વિભળ એ શું થઇ હોશે, ભુત્રી એ તો ગઇ શાથી;
 પડી મુજ કર્મની શંકા, ગઇ તે આ ઘડી શાથી.
 વીચારો કંઈ કરે મનમાં, જતો રસ્તે મહા શોકે;
 જાવાળો ના કંઈ હેતો, પૂછયું રસ્તે ઘણા લોકે.
 દીઠો ચંદ્ર તહાં સામો, સીપાઇ એક આવે છે;
 નીકટ આવીઓ તેવે, ખબર તે કંઈક લાવે છે.
 બોલવી ચંદ્રને પાસે, કહ્યું જઇ કાનમાં તેણે;
 કહી વિગત બધી વરણી, દીધી છે બાતમી તેણે.
 કોધાતુર ચંદ્રનો ચહેરો, થયો આ વાત સુણીને
 ગયું સર્વોગ તો કંપી અરે આ વાત સુણીને

વધારીને ગતી ચંદ્રે, ગૃહે શુભળરને ત્યાં તો;
 જવા માંડ્યાં હવે તેણે, વસી શુભળર છે જ્યાં ત્યાં.
 જઈને ગેટમાં પહેલાં. સુણાવી વાત તો લીધી;
 વળી પોલીસ તો ત્યાંથી, વિશેષે સાથમાં લીધી.
 ગૃહે શુભળરને પહોંચ્યા, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો;
 ભરી ખંડુક તલવારે, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો;
 વળી આસા લીધી એવી, નીકળતા બહાર તે જનને.
 કરીને કેદ તો લેવો, ખરેખર જીવતો તેને.
 લઈ ફાજદારને સાથે, પ્રવેશ્યો ચંદ્ર તો માંહે;
 સુનુ ઘર તેહને ભાસ્યું, બધું નિર્જન હતું ત્યારે.
 અન્યથા તે થયા જોઈ, ગઈ શુભળર ક્યાં નાસી;
 વિનોદાની ગતી શી છે, નિસાસા નાખતા ધારી.
 અરે એવે સમે ત્યાં તો, સિપાઈ દોડતો આવ્યો;
 વળી વાતો નથી લાગ્યો, ખરી એ ખાતમી લાગ્યો.
 વડે સિપાઈ સાહેબને, નકામા શું રહ્યા જોઈ;
 અહિં મોટર વિશે ખેસી, ગયાં છે ત્રણ જણાં કોઈ.
 ગયા રસ્તે સરીતાને, નથી ઘરમાં હવે કોઈ;
 પકડવાં હોય તો તેને. રહ્યો નહિ આંહી તો જોઈ.
 સુણી સાહેબ તો આદ્યા, સહે તો ચંદ્રને લઈને;
 લીધી મોટર કરી ભાડે, વિનોદા બહાર કરવાને.

ત્વરાથી દોડતી મોટર, નદી ઉપર હવે આવી;
 નહિ ત્યાં કોઈને ઢીઠું, ચકરીઓ ચંદ્રને આવી.
 દિલાસો આપતાં બોલ્યા, હવે સાહેબ ચંદ્રનેજ;
 ધીરજ રાખો તમો ભાઈ, વિનાદા સોંપશું તમને
 કહી અધીકારી એ ઉતર્યો, નદી તીરે નીહાળે છે;
 અહીંયાં ચંદ્રનો છાનો, અરેરે જીવ બાળે છે.
 મતિ ક્યાં આ મુજી મુજને, ગયો કુકર્મ કરવાને;
 ગયો ભુલી અરે હું તો, પ્રભુના નામે ડરવાને.
 મુને બદલો દીધો તેનો, પ્રભુએ એ ગણી મુનો;
 અરેરે હાય શું થાએ, વિનોદા વીણુ હું મુનો.
 હતી કોમળ અરે કાયા, નીકળતી બહાર ના કોઢી;
 હશે ક્યાં એ સતી નારી, વિભાશે રાહ એ જોતી.
 નદી તીરે નીહાળે છે, વળી સાહેબ તે પોતે;
 અતિ આઘે જતી નોકા. પડી દ્રષ્ટે જરી જો તે.
 મનુષ્યો ત્રણ બેઠાં છે, ત્વરાથી હાંકતો હોડી;
 નીધીમાં તે જતી બેઠતી, સમીરે સાથ તે દોડી,
 વને હરણાં કુદી જતાં, નીધીમાં હોડલી તેવી;
 થતી અદ્રશ્ય તે ધીરે, નીધીમાં હોડલી તેવી.
 અમલદારે નીહાળી તે, નીધીમાં જે જતી હોડી
 મનુષ્યો માંહી બેઠલાં, નિહાળ્યાં તે જતાં દોડી.

વિનોદાને સુવાડી છે, બિહારીના અરે ખોળે;
 ચરણુ ઝાઢી હતી બેઠી, વળી શુલબર પણ કોરે.
 વિનોદાને નથી હાવે, જરાએ જ્ઞાન લીતરનું;
 વ્યવસ્થીત વચ્ચ ના એકે, સ્મરે એ નામ શ્રીધરનું.
 ભુલી છે જ્ઞાન એ જ્ઞામા, અરેરે જળ અને સ્થળનું;
 સખંધીથી પડી છુટી, નિહાળે કોઈના વળનું
 હતી મન મોહમાં માતી, જતી શુલબર ગમતમાં;
 બીહારી પણ બનેલો છે, તણાતો તોર મંમતમાં.
 તરંગો તે કરે વિધના, ગદ બાજુ હવે છતી;
 બીહારીને અતિ ઉપજે, વિનોદા પર અરે પ્રીતી.
 અણે કીલ્લા હવાઈ તે, વળી ધરણી ઢવાળે તે.
 ભુલીને જ્ઞાન પણ એથી, અરે હોડી ચલાવે છે.
 તરંગોમાં ચઢે ઉંચે, તરંગોમાં પડે નીચે;
 બીહારીની અરે અહિંઆં, દશા તો આજ એવી છે.
 ચયા તીરે અવાળે ત્યાં, બીહારી સ્વપ્નથી જાગ્યો;
 વિચારે એ વિમાશે છે, બળી બણકાર લાગ્યો.
 વિચારે છે જહા એવું, તહાં ગોળી છુટી આવી;
 બીહારીનું હૃદય વીંધ્યું, ખુટાવ્યું તેહનું ભાવી.
 વળી ગોળી તણા જોરે, ઉછળીએ હોડલી માંથી;
 વિનોદા નામ એ રટતો, પડ્યો નીધી વિષે ત્યાંથી.

ખીજી ગોળી વળી આવી, અડી ગુલબરના અંગે.
 હળી તે તો પડી હોડી, વિષે ધાયલ થતા અંગે;
 નીરાધારી થઇ હોડી, રહી સ્થીર નીરમાં તે તો
 અવર હોડી કીનારેથી, સુકાવી કચારની છે તો,
 વિનોદાની હતી હોડી, તીરે એ રીતથી લાવ્યા;
 કરી ઉપચાર કે કંઈએ, વિનોદા બાનમાં લાવ્યા.
 વિનોદા અંદરને દેખી, અતી હંધે પડી ખાજી;
 પતિના પ્રેમને પામી, હુખો ભુલી થઇ સાજી.
 હતી ગુલબર ધાયલ તે; પડી તે હાંચ પોકારે;
 ઉપાડી તેહને ત્યાંથી, મુકી જઇને દવાખાને.
 નથી તન બાન તેને તો, પુરી રીતે ધવાઇ છે;
 હજીએ પ્રાણ ના જાતો, ખરી એતો નવાઇ છે.
 ખરી કમ લાગ્ય એ લામા, કુકર્મોની રહી ખામી;
 ભરાયો કુંભ ના પાપે, મરણુ તેથી ન તે પામી.
 ખરેખર જગતના નાથે ઘડયો ધારો ખુશીનો એ;
 કુકર્મી કમ કુડાએ, છતાં કાવે અરે તો એ.
 ઉપાધી એક ના આવે, કુડા પંથે વધુ કાવે;
 નહી દીનતા નહી દાને, જરા ના રહેમ તે લાવી,
 હશે કેા ધીર ધર્મીતો, હશે ધર્મ કંઈ ખાતો;
 અધર્મિ તેહને ધારી, લગાવે દહરમાં લાતો.

હશે ધર્મી તણા પ'થે, હજારો કંટકો વેયાં;
 દુખી દીનો શુભરે તે, પ્રિતિ સંજોગથી લેયો.
 પ્રભુ પશુ ના જરા ઝાંખે, ભુંડા જનતા તણી આંખે
 પ્રભુ એ ન્યાય તારો છે, થઈ ધર્મી દુખો સાંખે.
 કુકર્મીને કુકર્મોમાં, પ્રભુ તું તો ચઢાવે છે;
 ચઢે પુરો જહાં પાછા, તહાં તું અંત લાવે છે.
 વળી ધર્મી તણી તું તો, કસોટી કારમી કરતો;
 અરે અંજામ આંખર તે, સુખી તેને સદા કરતો.
 અરે ન્યાયથી આજે, ભુંડી શુભજન જીવે છે;
 ભરાયો કુંભ ના પાપે, તહાં સુધીજ જીવે છે.
 કુકર્મો કંઈ રહ્યાં બાકી, જીવી પુરાં કરે તે તો;
 પછી શુના તણી સીક્ષા, પ્રભુને ન્યાય એ છે તો.
 દવા દેતાં દીનો કંઈએ, થઈ શુભજન તો સાજા;
 મળ્યા પૃષ્ઠી પદાયોથી, થઈ શુભજન તો તાજા.
 પીવા શુભજને માટે, ભયો છે ગદાસ તો પુરા;
 પડીકી માંહી નાખી છે, દવા ફેરો હતો ચુરા.
 પીવા શુભજનને આપ્યું, દગાથી દુધ તો એકું,
 ભરોસે તે પીધું તેણે, હતું જેવું પીધું તેવું.
 દગો દુનીઆ મહી ભુરો; દગાથી હેત દંડાએ;
 દગાથી દેવને શિક્ષા, અહાહો ! સ્થેલથી થાએ.

કહો ત્યાં શું ગળુ તેનું, અહા ? શુભનર નારીનું;
 દગાનું પાત્ર પણ પુરી, કરે કુકર્મ જારીનું.
 પીધો તે ગ્લાસ ખુશીથી, પડી નીંદ્રા વિષે તે તો;
 અનેરાં સુખનાં સ્વપ્નાં, નિશાએ આવતાં છે તો.
 સવારે તે ઉઠી જ્યારે, રૂંધાયો કંઠ છે ત્યારે;
 કરી ઉચ્ચાર ના શકતી, મુખેથી ના જરી વહતી.
 અતિ શ્રમથી વદે જ્યારે, થતો સ્વંર તો અતિ ભારે;
 ન બોલ્યું કોઈને ગમતું, નજરથી જોતી શુભનરે.
 ભરૂંસે તે રહ્યાં સહુકો, અતિ ગાવા થકી આતો;
 હશે આ કંઠ તો ખેઠો, કરે એવી વીવીધ વાતો.
 દવા કંઈએ કરી ઝાઝી, સુધરવા કંઠ શુભનરે;
 નહિ ટાંકી જરા લાગી. વિમાશી દુખને ધારે.
 બધાંને થઈ પુરી ખાત્રી, બગાડી બાજી શુભનરે;
 હવે નહિ કામની આ તો. વળી માલીક એ ધારે.
 નકામું ખર્ચ આનું છે, રજા તેને હવે દેવી;
 બીજી લઇશું વળી રાખી, રજા આને હવે દેવી.
 અહિં માલીક વિચારે. સવારે કાઢશું અહિંથી;
 નવીન નર જે હતો તે તો. વિચારે છે હવે તહીંથી.
 હવે શુભનરને કાઢી, છતાં એ તો જશે નાસી;
 ગયો છે કંઠ પણ તોએ, રૂપાળી છે હજી ખાસી.

કમાણી કંઈક તે કરશે, હજી એ પેટને ભરશે;
 કયો ભટકેલ છે મુજને, હજી ના લુપ્ત થી મરશે.
 વિચારી એમ તે સુતો, વીતી રાત્રી પુરી અરધી;
 ઉઠ્યો સાવધ થયો તે તો, ગયો શુભભર જ્યાં સુતી
 હતું તે પાસમાં ચપ્પુ, ગયો શુભભરની પાસે;
 હતાં નીંદ્રા મહી સરવે, ગયો શુભભરની પાસે.
 જીગરથી જાળવી તેણે, હણી શુભભર નાસીકા
 પલાયન તે પછી કીધું, હણી શુભભર નાસીકા
 ઉઠી શુભભર ગભરાતી, ચીસો કંઈ કારમી પાડે;
 મુણી ઉઠ્યાં અરે તેથી, ખુમો શુભભર જ્યાં પાડે.
 થયો હા ? હો ? ઘણો ત્યાં તો, બતાવ્યું નાક શુભભરે;
 હરામી ત્રાસને પામ્યો, વિચારો સહુ જુદા ધારે.
 નીહાળી આવીએ કોઈ, અરે ચોરી તણા કામે;
 વળી કે એમ ધારે છે, હશે કે જારીના કામે.
 કરી હા ? હો પડ્યા ઠંડા, લીધી જડતી બધાની જ્યાં;
 મળ્યો ના જે નવીન નર તે, ખખર તેની પડીના ત્યાં.
 થયો નિશ્ચય બધાઓને, ગયો એ કર્મ આ કરીને;
 દગાબાજ હશે તે તો, રહ્યો એ હામ ધારીને.
 વીરા વાચક સુણો મારા, હતો એ જે નવીન નર તે;
 ચુડીવાળો હતો પોતે, ખરી સાધી ગયો ચળતે.

હજો તેને રીધેપુરો, દીધો બહલો અરે તેનો;
 હજો ના છે સજો કેનો, કયોં જો ના કરી હજો.
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, હજો ચુલભરને લઈને;
 હૃદયનો કુર એ પાપી, ગયો એ પાપને લઈને.
 ગયો રાત્રી વિષે ચાલી, વિકટ જ્યાં વન ખીલ્યુંતું;
 હતા નિર્જન બધા રસ્તા, અનુપમ વન ખીલ્યુંતું.
 તહાં શાંતિ ધરી બેઠો, ચુડીવાળો જઈ પોતે;
 અનુપમ ઇશ્વરી લીલા, ચુડીવાળો ઠયોં જોતે.
 થયો પસ્તાવ પાપોનો, પ્રપંચી દીલતો પીગળ્યું;
 પુરો પસ્તાવ છે પોતે, પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું.
 ક્ષમા માગે પ્રભુ પાસે, વિચારી પાપ કરમોને;
 અરે આ શું કયું આજે, વિચારી નીજ ધરમોને.
 કરેલાં કૃત્યનો બહલો, કદી નિષ્ફળ નથી જાતો;
 મળે એક દીન તે આવી, ખરો કુદરત તણો ધારો.
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં, હરીના નામથી જાયે;
 ભલે માને મુરખ એવું, પરંતુ તે છતાં થાયે.
 પુરો પસ્તાવ છે આજે, ચુડીવાળો ભલે તોયે;
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં લોગવવાં તે પડે આજે.
 બીચારો કંઈ કરી આઝા, ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી;
 કદી હું નોકરી હાલે, પુરો પૈસો મળે જ્યાંથી.

મજુરી ખોળતો તે તો, રખડતો તે બધાં બંદર;
 મળે તેને પુછી જોતાં ગયો ચાલી જહાં બંદર.
 ગયો તે પુછતો જ્યાં તો, હતી આફ્રીસ ખોલેલી;
 મજુરીની કરી આશા, નથી કોઈ અરે બેલી.
 મળી આફ્રીસથી આશા, જવા પરદેશમાં તેને;
 હરખમાં હા ભણી તેણે, અકારો દેશ છે જેને.
 કરાવી સહી લીધી તેની, પછીથી પ્રાસ આપ્યો છે;
 વહયા સાહેબને ભાઈ, ખરેખર ચાન્સ આપ્યો છે.
 ફડી ત્યાં નોકરી કરજે, સુખેથી પેટ ત્યાં ભરજે;
 પ્રીજ તાપુ જતી સ્ટીમર, અરે તું ત્યાંહી ઉતરજે.
 ફસાવી એ રીતે તેને, ચઢાવ્યો સ્ટીમરે તેને;
 કયો ગીરમીટ મજુરીનો, કરારે સહી કરાવીને.
 વીરા વાયક તમે મારા, બધા ગીરમીટ તણા ધારા
 અકારા એ નઠારા છે, બધાએ બાણતા સારા.
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાં છે, પુરો બે હાલ થાવાને;
 દુખો અત્યંત રહેવાને, બધો બદલો એ લેવાને.
 થશે ત્યાં ખેર માટીએ. મરે તે શ્વાનના મોંતે;
 વીરા વાયક હવે તેને, તહિ જોશો કદી જાતે.
 વિચારી દુખ ગીરમીટનાં, હજુએ અસફળો આવે;
 ચુડીવાળો કુઠા કરમે, પડ્યો ત્યાં જઈ ભુંડા ભાવે.

ગુલબારની ગતી

જીવો ગુલબારની અહિંઆ, ગતી કેવી થઈ હાવે;
 વીરા વાચક તહાં ચાલો, થયું નિર્માણ શું ભાલે.
 હતી એ સુંદરી સારી, લલીત એ અંગની લલના;
 ભરેલા ભાવ અંતરમાં; સુકોમળ ઘાટ એ તનના.
 સદા સ્થિતી નથી કોની, ચીરંજીવ એક રહેવાની;
 ચઢે તે તો પડે નકકી, કહેવત એજ કહેવાની.
 ટહુકતી એક દી ગુલબુલ, થયો તે કંઠ સુરો;
 હતી જે ગુલપરી ગુલે, થયો બેઠોળ તે રહેરો.
 સુશોભીત સહેજ જે કરતી, અધુના એ બગાડે છે,
 જમાવે પ્રેક્ષકો ઝાઝા, અધુના તે ભગાડે છે.
 અહો ? કીરતાર તારી શી ? કળાઆ જગતમાં જામી;
 કળાઈ જાયના કોથી શકે પામર નહિ પામી.
 થયા બે ત્રણ દીને ન્યાંતો, રજા ગુલબારને દીધી.
 નમાન્યું તેહતુ જરીએ, ખુશામત બહુ કરી કીધી.
 સુકોમળ દેહ સેની તો, નકામી તે થઈ આજે;
 મરી મટતા હઈ લાખો, અહેના કોડીને કાળે.
 કંકળતી કંપનીમાંથી, પોકારી હાય તે નીકળી;
 નીરખવા નીકળ્યા લોકો. કરેછે તે મળી ટીખળી.
 રઝળતી શહેરમાં ફરતી, ક્ષુધાથી ભીખ માગે છે;
 વળી તુચ્છ કારતા લોકો, ન કોઈ ભીખ આપે છે.

છતર સોના તણાં ઢળતાં, ગરીબી આવીને મળતાં,
 ન કોઈ પાણી પશુ પાચે, ગરીબી હાલ એવો છે.
 હતો હરિચંદ્ર જે રાજા, સુકાવી તેહની માઝા;
 પડયા અનજળ તણા સાંસા, ગરીબી હાલ એવો છે.
 હતા પાંડવ પુરા પાંચે, જરા તાઝ્યા ઉની આંચે;
 થયા દુખી મહા પાંચે, ગરીબી હાલ એવો છે.
 સતી સીતા મહા શાણી, દુખી છે તેહની કહાણી;
 મળ્યાં વનમાં નહિ પાણી ગરીબી હાલ એવો છે.
 સંખંધી સર્વ છોડી દે, પીતા માતા કહોડી દે;
 તને પરણેત પશુ પત્ની, ગરીબી હાલ એવો છે.
 તને મીત્રો હશે પ્યારાં તને હાજી કહેનારા;
 તને હરદમ જે ખાનારા, ગરીબી હાલ એવો છે.
 છતાં પાસા પડે ઉંધા, ગણે ગંડું હશે બુધા;
 ચઢાવે ચોરીના મુઠા, ગરીબી હાલ એવો છે.
 અહિ ગુલઝરની આવી, દશા કીધી પુરે ભાવી;
 અમીરી તે અધીરી થે, ગરીબી હજી છે આવી.
 પુરાં પકવાન ને મળતી, સુગંધીત જે પીણાં પીતી.
 સુકા દુકડા તણા સાસા, પ્રભુ શું એ ખરી રીતી.
 થતા ઉપવાસ તણુ ચારે, મળે દી એક અન ત્યારે;
 ટકાવે દેહ એ રીતે, મરણુ બહેતર મને ધારે.

રખડતી રાનમાં ફરતી, ફૂળે નિર્વાહ તે કરતી.
 થઈ બે હાલ તે પોતે, સહન દુખો કંઈ કરતી.
 સુવાળી સેજ તો ખુંચે સુવે પથર પરે તેતો;
 સુવાળા વસ્ત્રને સેવે, અધના ચીંથરે તે તો;
 કરેલા કમોનો બહલે, અકાળે આવી મળવાનો;
 બલો હો રાજવી રાણો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હતો કોરવ પતી પુરો; પીડાકારી મહાસુરો;
 રણે ભાગી થયો ચુરો, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હતો રાવણ મહારંગી, બધા દેવો ક્રીધા સંગી;
 છતાં રણમાં પડ્યો જંગી, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 હજારો પાપના પુજે; થશે ભાવી નહિ મીથ્યા;
 હજારો પુન્યના પુજે, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 થઈ બેહાલ ગુલજરી રખડતી રાનમાં રોજે;
 દુખોના ડુગરા દેખે, મળે આરામના ખોજે.
 વીરા વાયક હવે ચાલો, રખડતી રાનમાં સુકી;
 બલેને લોગવે દુખો, નીતીનો પંથ તે ચુકી.
 નદુશા શેઠની આજે; ગતી શી થઈ હશે તેની;
 તહાં વાયક તમે ચાલો, ખરી કહાણી સુણો તેની.
 મુખી જે આંચીયા કેરો, અરે હોમ્યો હુતાશનમાં;
 કરી બહાદુરી એ હામે, નદુશાએ ધરી તનમાં

કીધો છે ખાખ બાળીને ધરીને સુંઠરી વેશે;
 પછી ત્યાંથી ગયો ચાલી, ઉભી સ્ત્રી નર તણાં વેશે.
 પછી પુછ્યું નટુશાએ, કહો બાળા રહો કયાં તો;
 જડે રસ્તો અરે જોથી, જવું છે આપડે ત્યાં તો.
 વદી એ સુંઠરી સુણી, શ્રીપુરે ગામ માફ છે;
 વણીકની નાતની હું તો, લક્ષ્મીતા નામ માફ છે.
 નગરના શેઠની તનયા હતી હું લાડકી લાડી;
 થઈ આશી દશા મારી, ગઈ ગુજરી હશે માડી.
 ધીરજ આપી નટુશાએ, અહો બાળા ધરે શાંતિ;
 વિપત્તી ગુજરી આજે, અભય છે આપની કાંતિ,
 રખડતાં રાનમાં તેતો; મજલ પર તે મજલ કરતાં.
 જતાં તેતો હતાં ચાલ્યાં, નીતીની વાત તે કરતાં,
 સુખોની પાછળે દુખો, દુખોની પાછળે સુખો;
 નિરંતર આવતાં ચાલી, કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
 સવારે જ્યાં પડે છાયા, રવિ સાંજે તહાં તપતો;
 નિરંતર એ બને એવું, કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
 સરો વર્ષો થકી ભરશે, વળી શ્રીભે સુકાશે તે;
 વળી પાછાં ભરી દેશે. કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
 ધરે પદવી ઘણી મોટી, મળેના દુકડો રાટી;
 ચલાવે એકલી સોટી, કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.

નટુશા ને લલીતા એ, સીમાડે શ્રીપુરે આન્યાં;
 નીહાળી ગામની સીમા, અતિ હર્ષાશ્રુઓ આન્યાં.
 જપાશા શેઠને જઈને, ખબર આપી ખરી ખાંતે;
 હરખથી આવી આલેવા, મળ્યાં પુત્રી પીતા ત્યાં તે.
 લલીતાને મળી માતા, વળી તેને હવે શાતા;
 વીના ખોળે મળી પુત્રી નટુશાના શુણે ગાતા.
 પડેલાં હુખ તેને જે, પીતા માતા પૂછે છે છે;
 પડેલું હુખ જે તુજને, સવિસ્તર એજ તું કહેજે.
 લલીતાએ કહ્યું માંડી, વીતેલી વાત વણીને;
 નટુશાનો થયો ભેટો, કહી કૃતાંત કણી તે.
 સૂણો પિતા અહો મારા, હતી હું આપની પાએ;
 જતી હું બાગમાં ફરવા, ખરી રવેન્છા થકી ખાએ.
 હતી હું લાડકી લાડી, મુનેના રોકતું કોઈ;
 તમે ઠપકો કહી દેતા, ઘડીમાં હું પડું રોધ.
 અરે એ રીતથી રાજે, બગીચામાં જતી હું તો;
 કદી સાહેલીઓ સાથે, કદી હું એકલી છું તો.
 ખની અક્કડ બધે ફરતી, નહિ દુનીઆ તણી પરવા;
 કશે વ્યવહાર ન જાણું, ગમે બસ એકલું ફરવા.
 નવી સાહેલીઓ રાજે, મળીને આવતી રમવા.
 નવીન કંઈ લાવતી ખાવા, મને તે સાથમાં ગમવા.

હંમેશાં લાવતી ખાવા, હંમેશાં સાથમાં ગાવા;
 હંમેશાં આવતી એકજ નીચમીત એકલી ગાવા.
 બીજી સહુ આવતી સાથે, અરે પણ એ નહિ રાજે;
 કદી આવે કદી ના'વે, અરે એ આવતી મોજે.
 હતી જે આવતી રાજે, સહે તે ગોઠડી બાંધી;
 સજડથી સ્નેહની સાંકળ, અરે તે સાથમાં સાંધી.
 અરે એક દીન એ બોલી, સખી મારી ઘણા સ્નેહે,
 અરે બેની અરે બેની, કર્યા ના પુન્ય આ દેહે.
 કર્યા ના દેવના દર્શન, કથાઓ ના સુણી કાને,
 જીવન આ જાય છે મીથ્યા, છુટો આ પાપથી શાને.
 પછીથી મેં કહ્યું તેને, કરી તે વાત આ વારે,
 કૃપાતું કંઈ કરી આજે, બતાવે પુન્યની ખારી.
 જીવાની માંહી જો આજે, પડે સંસ્કાર જો સારા,
 પછી વૃદ્ધાઈમાં મારા, દીનો જાશે ઘણા સારા.
 જીવાની કાલ જીવાની, દીવાની તો રૂર શાને,
 સખી સાચું વદી તું તો, કહેલું મન એ માને.
 સખી રરતો બતાવે તો, અતિ આભાર હું માનું;
 સુગમ રસ્તે ચઢાવું તો, સખી સાચી ખરી માનું.
 સુણીને આ કથન માફ, સખી તે તો વદી ત્યારે.
 બતાવું આજ હું બેની, ખરી ઇચ્છા થઈ જ્યારે.

ખરેખર ધર્મ એ મારો, સુધારે આજ જન્મારો;
 બીગડું હું નહિ તારું, ભરોસો રાખજે મારો.
 અહીંથી માર્ગલને છેટે, બસેકો મહાત્મા મોટા;
 ઘણા લોકો તહાં જતા, પધાર્યા મહાત્મા મોટા.
 કરી દર્શન ઘણા લોકો, દુખોથી મુક્ત થાએ છે;
 સુણીને જ્ઞાનની વાણી, મુક્રીને પાપ જાએ છે.
 થતી જો હોય ઇચ્છા તો, કથા એ સુણવા જઈએ;
 બધુંએ પાપ ધોવાયે, પુરાં પાવન તહાં થઈએ.
 સુણી વાણી નદુશા એ, રૂળી વચ્ચે વદી ઉઠયો;
 લલીતા ના કયું સાડું, ખરેખર દીન ત્યાં રૂઠયો.
 સ્ત્રીઓને શું કહ્યું શાસ્ત્રે, જરા વાંચી વિચાર્યું ના;
 સ્ત્રીઓના ધર્મ શા શા છે, જરાએ કાંઈ ધાયું ના.
 પતી ગૃહ એજ મંદીર છે, બીજાં ખાલી બધાં જોખાં
 ખરેખર માનવું એવું, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતી જે એકલો પોતે, ખરેખર દેવ નારીનો;
 નિરંતર જાણવું એવું, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પછી દેવો બીજા નાના, પીતા માતા સાસુ સસરા,
 કરો સેવા ખરી ખાંતે સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતિ મુખનાં બધાં વચનો, ગણે હરિ મુખમાંની ગાથા
 બીજી વાણી તણી બાધા, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.

મુકી જે મંદીરે મૂર્તિ, સ્ત્રીઓને પત્યરો એ તો;
 લખ્યું એ શાસ્ત્રમાં છે તો, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એતો છે
 અવર સાધુ અને સંતો, બધા એ પુતળા જેવા;
 સ્ત્રીઓએ માનીને લેવા, સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 અહા કળીયુગમાં આજે, ખરા સાધુ છતાં છે કયાં
 મુનીશ્રીનાં હતાં યુથો, વસ્ત્રા લપટ બધાએ ત્યાં.
 દશા ભારત તણી પુરી, બનાવી એજ ખેડા છે;
 ભમાવી લોળી કુનીઆને, ડુબાવી એજ ખેડા છે.
 વીરાગી જે ખરા રાગી, અરે જે રાગી બાવાઓ.
 જવાના નકમાં એ તો, અધુના ચોગીઓ એવા.
 કરી લાંબા જટાઓને, થઈ મસ્તાન તે કરતા
 કશું કલ્યાણના કરતા, અધુના ચોગીઓ એવા.
 દમન કાયા તણું કરતા, મહામાયા અહંભુ કરતા;
 ઘટે શું એમને એવું, અધુના ચોગીઓ એવા.
 અરે શું શુભો પરે સુતા, ઉંઘા શીરે ઉંઘા પડતા
 બધું એ દ્રવ્યની કાજે, અધુના ચોગીઓ એવા.
 તળાવે જ્યાં સ્ત્રીઓ ધોતી, તહાં ચોગી જતા નાવા;
 પડે લંગોટ છોડીને, અધુના ચોગીઓ એવા.
 ગણાવે બાળા પ્રહારી, છતાં જે રામકી રાખી;
 ભમાવા તે બન્યો ખાખી, અધુના ચોગીઓ એવા.

દવા વધ્યા ગુટીકાની, કરે કેા વીર્ય વધાઈની;
 કરે વશીકર્ણના દોરા, અધુના યોગીઓ એવા.
 અરે એ બ્રહ્મ યોગીની, જરૂરીઆતો કહો શી છે;
 નહિ યોગી ખરા લોગી, અધુના યોગીઓ એવા.
 થયા મા બાપના ખોટા, તણ સુત નાર લાંગોટા;
 પ્રભુથી પણ રહ્યા છેટા, અધુના યોગીઓ એવા.
 લલીતા છે બધું આધું, છતાં ના કેમ જાણ્યું તે
 લલીતા તે વહી વળતી, બધું જાણ્યું હવેથી મેં.
 નદુશાની કુશળ બુદ્ધિ, જગાશાએ બધી બાણી;
 ખુશી તે પર થયા ઝાઝું, વધ્યા તે તો પછી વાણી.
 લલીતા તે પછી શું શું, થયું તે તો કહે આજે;
 સવિસ્તર વર્ણવી પુત્રી, કહે તે તો બધું આજે.
 મુણે પિતા અરે મારા, ગયાં યોગી તણી પાસે;
 હતી સાથે સખી મારી, ગયાં ત્યાં જ્ઞાનની આશે.
 હતું એ સ્થાન તો મેલે, જહાં યોગી તપે તાપે;
 તહાં ધારી લીધું મેં તો. છુરી નહી કરે પાપે.
 પ્રણામો જઈ કયાં મેં તો, વળી સાનીધ્યમાં બેઠી;
 અવર ચિંતા બધી ત્યાગી, ખરે શાંતિ બધે લીઠી.
 નીરખતા ના જરી અમને, ખરા ધ્યાનસ્થ યોગી છે.
 હતાં નેત્રો બધાં ઢાંક્યાં, મહાત્મા એજ યોગી છે.

ઘડી બેઠાં અમે ત્યાં તો; ખુલ્યાં ચક્ષુ પછી ત્યારે;
 કયાં કંઈ ક્રોધનાં ચિન્હો; નિહાળ્યાં છે અમે જ્યારે.
 વધ્યા તે ક્રોધથી વાણી અહો સ્ત્રીઓ તમે કયાંથી;
 કયું તપ ભંજ તે માફ, તમે આળ્યાં અરે કયાંથી.
 સીધાવી આંડીથી બવો, નહિ જોઈએ અહીં નારી;
 નહિ વસ્ત્રી અમે ખ્યારી, અમે જંગલ તણા ચારી.
 કયું કુંડન અને કાન્તા, બધુંએ ત્યાગ પહેલેથી;
 હવે અલકબ જાણાને, વસ્ત્રા પનમાંહી મહેલેથી.
 સુણી યોગી વચન એવાં, વહી હું નમ્ર વાણીથી;
 પ્રભુજી ના વહો આલું, વહી હું નમ્ર વાણીથી.
 અમે સંસારના રાગી, તમે સામ્રાજ વિરાગી;
 બધી માયા તમે ત્યાગી, અમે માયા લીધી માગી.
 તમે સંસાર છોડ્યો છે, પ્રભુનો પ્રેમ પીવાને;
 અમે રસ બસ થયાં તેમાં, મદીરા હુંખ પીવાને.
 હવે તારો પ્રભુ તારો, ઉગારો આજ આરેથી;
 હંકારો પાપના બંધો, અમે આળ્યાં વિચારેથી.
 અમેને જ્ઞાન આપોને, અમેને શિષ્ય થાપોને;
 હંકારો સર્વ પાપોને, અમારાં કષ્ટ કાપોને,
 સુણી આ નમ્ર વાણીને, પીગળતું મન યોગીનું;
 વધ્યા સ્ત્રીત કાચ્યથી યોગી, દયાળુ દીલ યોગીનું.

અહો બાળા તમારી છે, અરે ઇચ્છા જહાં એવી;
 હંમેશાં આવજો આંહી, કથા ક'ઇ જ્ઞાનની કહેવી.
 અમે ત્યાંથી પછી ઉઠ્યાં, રજા યોગી તણી લઇને;
 બીજે દીને જવા ત્યાંતો, કયો છે વાયદો કહીને.
 અમે એ રીતથી ત્યાંતો, બીજે દીને ગયાં પ્રીતે;
 હતા મહારાજ ત્યાં બેઠા, ધરીને ધ્યાન તે ચિને.
 નગીને તેમને લાવે, અમે સાંનીધ્યમાં બેઠાં;
 નિહાળી યોગીની કાંતિ, અતિ દૂરમાં અમે બેઠાં.
 હતા યોગી રૂપે કાળે, બીજણ મુરતી થઇ આજે;
 નતુ ત્યાં ધ્યાન કે ધુણી, વળી માળા નતી પાસે.
 બુકાની બાંધીને ઉભો, કસીને છે ઠમર બાંધી;
 ઉભો વિકાળ જેવો તે, વીકારી મુરતા સાંધી.
 અમે ભયભીત ત્યાં થતાં, થયરતું અંગ છે સરવે;
 હરેથી હાય ભેડીને, વદી હું ત્યાં વળી હજવે.
 પ્રભુ શું આમ છો આજે, કયો છે વેશ આ કેવો;
 કહો કારણ અહો આનું; વિકારી વેશ આ કેવો.
 કપટ યોગી વધ્યો વાણી, વિચારી બોલજો બાળા;
 નહિં યોગી ખરો ભેગી, સુણી લે શબ્દ તું મારા.
 કપટ બાજી બધી આજે, બીજાવી તાહરા માટે;
 મુને તારો ગણી લેજે, મરે હું તાહરા માટે.

મુણી યોગી તણી વાણી, અવાચક હું થઈ ત્યાં તે;
 ઉઠાવી મુજને લીધી, થઈ બેભાન હું ત્યાં તો.
 ગઈ રાત્રી વીતી મારી, પુરી બે ભાન સ્થિતીમાં;
 સવારે હું નીહાળું છું, નજર મારી શું ભાળું છું.
 નહિ આશ્રમ યોગીનો, નહિ એ ગામનો રસ્તો;
 મહા દુખે પડી આવી, થયો છે દેહ આ સસ્તો.
 મુને જ્યાં રાખી મુકીતી, હતું એ લોચર ભારે;
 અણેલી કાટડી તેમાં, રહેવું તેહમાં મારે
 નરાધમ આવતો રાજે, વળી ધમકાવતો મુને;
 લગનની માગણી કરતો, વળી બીવરાવતો મુને.
 હતી હિંમત મને આવી, નવી કાવત મને આબું;
 અતિ આવેશમાં હતો, વડુ ધારી મને ફાબું.
 અતિ એ રીસથી બળતો, નખાવા રાજ આપે તે;
 ફસાણી હું પુરા ફંદે, અછરમી હાથ પાપે તે.
 કંઈ દિનો વીત્યા એવા, નરાધમ ના કરે મુકતી;
 હજારો લાવતા એવા, કરી નર નારી ને બુકિત.
 કંઈનો ખુન તે કરતો, કંઈને છોડી તે હતો;
 નથી કોઈ થકી ડરતો, હુંટી સર્વે અરે લેતો.
 હશે કીરમત મહા બળીયું, પ્રભુની મહેર પણ સારી;
 અણીએ આવી ઉગારી, નદુશાની એ બલીહારી.

નરાધમને કરી યુક્તિ, નદુશાએ કીધો પુરો;
 સ્વધામે સેજ પહોંચાડયો, ખરે બદલો મળે ભુરો.
 અમે બંને છુપી રીતે, છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી;
 અધુના આવીયાં આંહી, છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી.
 પીતા એ કમની કથની, કહેતાં જાઉં છું કંપી;
 નહિ સ્વેચ્છા થકી ફરવું, હવેથી હું ગઈ જાંપી
 પીતાજી જીવતી આવી, નદુશાના એ પરતાપે.
 પડયાં છે એ મને દુઃખો, અરે પ્રેમ લવ તણા પાપે.
 દુઃખી છે કમની કહાણી; નદુશાની અરે એવી;
 જીવન છે એમવું દુઃખી, ગતી મારા અરે જેવી.
 જગાશાએ પછી પુછી, નદુશાની પુરી કહાણી,
 જીગર જવાળા બળી તેથી, રડયા તે અશ્રુ આણી.
 વધ્યા છે ત્યાં જગાશા તો, નદુશા આપને કહું છું,
 ગુમાસ્તી અહિં કરો મારી, ખરેખરે સત્ય એ કંહું છું
 રસોડે આપણે ખાવું. વળી દુકાનમાં જાવું;
 ધરી ધીરજ ધરી ધંધો, પ્રમાણીક આપણે થાવું.
 નદુશા ઈચ્છતો એવું, હતી માઠી દશા જેથી,
 ગયું ધર ને ગઈ નારી, નદુશાતો રહ્યો તેથી.
 પ્રમાણીકતા ધરી અંતર, બધાંએ કાર્ય તો કરતો;
 વિકટ વખતે ધરી શાંતિ, નીતીને પંથ સંચરતો.

નટુશાની હશા હવે, બધી પલટાઈ છે આજે;
 છતાં પાસા પડે સરવે, કદી ઉંધા છતાં નાખે.
 કમાણી પણ વધી પુરી, ત્રીજેરી સરવણી રહે છે;
 જગાશા ના કંઈ કહેતા, હુકમમાં શેઠ પણ રહે છે.
 ખખરદારી બધી નીરખી, નટુશાની જગાશાએ,
 મુનીમ મોટો બનાવ્યો છે, અરે એ દીર્ઘ આશાએ.
 લલ્લીતા શેઠની પુત્રી, તણું અહીં આં થતું શું છે;
 થઈ તે સોળ વર્ષોની, ખીલ્યું ચોવન તેનું છે.
 ફક્ત સંતાનમાં એકજ, ખરેખર એકલી પુત્રી,
 હતો નહિ પુત્રતો એકે, નહિ પીત્રાઈ કે ગોત્રી,
 હતો લક્ષ્મણી પોતે, જગાશા શેઠીઓ પુરો;
 થતી વારસ હતી પુત્રી, હતો એ હક વળી પુરો.
 અરે એ શેઠને હાવે, થતી ચીંતા ઘણી અંતર;
 થઈ પુત્રી તણી ઉંમર, ખટકતું મનની અંદર,
 લગન પુત્રી તણું કરવા, તલપતું શેઠનું અંતર;
 હવેના બેસી રહેવાએ, પુરી થઈ પુત્રીની ઉંમર.
 મુરતીઓ જો મળે સારો, લગન પુત્રી તણું કરવું;
 બધે ખોળી બહુ થાકયો, હવેશું હાથરે કરવું.
 હતા એ શેઠ વિચારે, લલ્લીતા આંડી શું ધારે;
 મદન મુને અતિ મારે ચઢાવે જીવ ઉકાળે.

રસીક વર તે મળે મુજને, કૃપા કીરવારની હોવે.
 બધે ખોળી હવે ચાકયા, પીતાને ના જડયો કાઈ;
 હંતુ અંતર લક્ષીતાનું, નદુશા તરફતો હળતું.
 બચાવી તે હતી જ્યારે, થયું તે દીનથી મળતું;
 ન કોઈ ચર્મ ત્યાગીને, હજુએ વાત ના કીધી.
 અતિ લજ્યા તણી લહાયે હજાવી ઉર્મીઓ દીધી;
 નદુશા પણ હતો ફેડો, સુકોમળ અંગ તેનું છે.
 હતો મુંબઈ તણો વાસી, સુકોમળ અંગ તેનું છે.
 કંઈ દીનથી લક્ષીતાને, ઉંડા આવેશ આવે છે;
 મહન મારે અરે તેને નિશાએ તે સતાવે છે,
 અરે એ ઇચ્છતો પોતે, નદુશાને અતિ પ્રીતે;
 ખરેખર આજ આવ્યો છે, ભલેરો લાપતો ચિત્તે.
 અચાનક એ સમે આવ્યો, નદુશા કંઈક ત્યાં કામે;
 લક્ષીતાને ગમ્યું એ તો, અતિ આતુર છે કામે.
 લક્ષીતાન અરે હોલે, નદુશા આવીઓ જ્યાંહી;
 વણ લજ્યા ખરે પોતે, લક્ષીતા તો વહી ત્યાંહી.
 અહોહો શેઠીઆ સારા, તમેને ઇચ્છતી હું તો;
 ખરા જીગર થકી ચાહી, નીરખતી વાત તો હું તો.
 પીતા મારા બધે ખોળે, મુરતીઓ માલારા માટે;
 ચહું છું આપને હું તો, કીધા મેં શીરને સારે.

ન જાણે બાપ મારા એ, પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો.
 કહો શું સ્નાન ના કરવું, પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો,
 તીલક લક્ષ્મી કરે આવી, કહો ધીક્કારવી તેને;
 જવું લેલાટ ધોવાને, ગમે એ તે કહો કે જે !
 સ્ત્રીકારો વાત આ મારી, નદુશા દીલમાં ધારી;
 હિંગારી છે તમે તારી, દીધી ત્યાં દેહ આ મારી.
 નદુશા વાણી સુણીને, વધ્યો શાંતિ ધરી ચીતે;
 વહો આ શું તમો બાળા, વહોના ધર્મની રીતે
 વીવાહીક કર્મ ના તમથી, કદાપી કામ તો થાએ;
 કરો જો ધારીને મનવું, ઇજત માબાપની જાએ.
 હું તો નિર્મોલ્ય હાલતમાં, તમો છો શેઠની બાળા,
 તમારા ને અમારા ના, મળે સંજોગ તો સારા.
 જરેલો ભાગ્યનો પુરો, હશે સજ્યો પ્રભુ કોઈ;
 તમારી માટ એ નરને, પીતાજી લાવશે જોઈ.
 કદાપી કાગળી કોટે, હીરો ટંગાય તોયે શું !
 ન શોભે એ નકી જાણો, દીકું છે એહ કોયે શું !
 શુભાળી કુલના હગલા, વિષે નાખ્યા હશે દહળા;
 કદી શોભે નહિ એવું, વિચારીને વહો બાળા.
 લલીલા તે સુણી બાલી, વિચારી હું વઢી છું તો.
 તમે મારા હવે છો તો, તમોને હું વરી છું તો.

રબ પિતા તણી માંશુ, તમારી પણુ અરે માશું
 તમારા વિણુ આ જગમાં, નરો ળીજ બધા ત્યાશું.
 અચાનક એ સમે ત્યાં તો, પરીચીત શબ્દ આવ્યો છે;
 લલીતા ઝો લલીતા ઝો, કહીને સાદ પાડ્યો છે.
 હતી માતા લલીતાની, નીરખતી તે હતી દુરે;
 અનીતિ આ બધી જોઈ, કયો તે સાદ રહી દુરે.
 લલીતા ત્યાં ગઈ દોડી, અહો માતા કહો શું છે ?
 નહિ બેટા કશું એ છે, હજુ ગાંડી રહી તું છે.
 પિતા તુજ લગ્નને માટે, બધી તૈયારીઓ કરતા;
 મુરતીઓ ના મળે રૂડો, અતી ચીંતા ચિત્તે ધરતા.
 સખુરી રાખજો બેની, અમારો ધર્મ સાચવજો;
 સહુ વાનાં થશે સારાં, પ્રભુ એ જોગ મેળવશે.
 લલીતા સાલગી બોલી, અહો માતા બધું સમજુ;
 નહિ કુળ ધર્મને ત્યાગી, અહો માતા બધું સમજુ;
 પિતા મુજ જોળતા ફરતા, મુરતીઓ જગતમાં જોતાં
 મુને ના કાંઈ તે કહેતા, સલા મારી નથી લેતા.
 નથી આશા મને માડી, પરણવાની લગારે તો;
 ભલે પિતા મરે જોળી, નકામો એ હમારે તો.
 ભલી પુત્રી થઈ લોળી, અમસ્તી આમ શું બોલે;
 તુને પરણાવવા અમને, અનુપમ લ્હાવ અણતોલે.

ફેડો વર લાવશું ચોખ્ખી, કરીને ધામ મુગેચી;
 તુને પરણાવશું બેની, પુરાએ કોઠ અમ બેચી.
 કહો તું કેમ એ બોલી, પરણુ ના ગમે શાને
 ખરી જે હોય તે બીના, છુપાવી રાખતી શાને.
 લલીતા ત્યાં વદી વળતી. મુણે માતા કહું ત્યારે;
 કહું અંતર બધુ બોલી, મુણે માતા પુછ્યું જ્યારે.
 પકાન્થે પાક બેતરમાં, જીવન સાટે વળી રક્ષી;
 દીલે હિદારતા રાખી, કહો ના કેમ ક્યો બક્ષી.
 કરી મંથન પ્રક્ષુ અં તો, નિધીનુ લક્ષ્મી અવતારી;
 ગ્રહી ચોતે લીધી તેને બીજને કેમ ના આપી.
 અહો માતા રીતે એવી, સ્થિતિ મારી થઈ આજે;
 વડુ શું હું વધુ મુખથી, અટકતી જીભડી લાજે;
 મુણી માતા લલીતાની, વદી એ જહેન ના સમજ;
 ખુલાસો કર હવે પુરો, વદી એ જહેન ના સમજ.
 લલીતા ત્યાગીને લજ્જા, કહે માતા મુણે તો તો;
 અત્યારે હોત હું સ્વર્ગે, નદુશા હોત ના તો તો;
 બચાવી છે મુને તેણે અરેરે જીવના સાટે;
 અરે એ દાનનો બહોલો. વળે કેવી રીતે માટે.
 કરી મેં જીંદગી તેને, હવે અરમણ બધી તેને;
 થઈ હું તેહની નારી, મુખી હું તો કશ તેને.

ન પરણુ કોઇ બીજાને, અપર છે ખાતના જેવો;
 નદુશા એક છે પોતે, ખરેખર એ મતિ જેવો.
 વિચારી માત એ માટે, કરો મુજ લગ્ન એ માટે;
 વળી છે ક્રોધ આપણની, કરો મુજ લગ્ન એ માટે.
 મુંઝ શેઠાણી એ વાણી, વીગત જઈ શેઠને કીધી;
 હતી પણ શેઠને મરણ, મુણી એ વાતને લીધી.
 મુશીથી એ કમલી છે, લલીતાની બધી વાતો,
 નદુશાને લીધુ પુછી, કરી નકકી બધી વાતો.
 કયોં વિવાહ ત્યાં નકકી, લલીતા લગ્ન કરવાને-
 કયોં અવસર અતિ મોટો, લલીતા લગ્ન કરવાને.
 લલીતા ને નદુશા એ, લગ્નથી તેહ જોડાયાં,
 ખરા છગર થકી રહેતાં, અરે એ રનેહ જોડાયાં.
 અતિ ઉમંગથી હાવે, નદુશા કામતો કરતો;
 રળી લાવી ઘણો પેસો, ત્રીજેરી માંહી તે જરતો,
 જગાશા શેઠનુ હાવે, ઠયું અંતર બધું જોઈ;
 અવસ્થા પણ થઈ પુરી, નથી વારસ પછી કોઈ.
 દત્તક લેવા તણી હજી, જગાશા શેઠને થઈ છે;
 જમાઇ જે નદુશા છે, નજર તે પર અરે ગઈ છે.
 વીચારો એ થતા પુરા, દત્તક લીધો નદુશાને;
 બધાએ વાસ્તો લીધો, દત્તક લેઈ નદુશાને.

શીલખ સોંપી ત્રીજેરીની, બતાવી શુભ બાબતો;
 વણજ વેપારને બીજી. કરી વહેવારની વાતો.
 નદુશા પણ હવે પુરો, બધો બોલો ઉપાડે છે,
 શુમાસ્તા નોકરે સોની, બુબીથી ખોડ કાઢે છે,
 અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, અહાહા તું જતુ દોરી;
 ઘડીમાં રાજવી સ્થાપે, ઘડીમાં અન્ની ચોરી,
 અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, ન કોઈ તુજને બાણે;
 કદિ હારી જતવે તું. જીતેલી હારમાં તાણે.
 ખરો સીદ્ધાંત એ ખાંધ્યો, ખુરે અંજામ છે ખુર;
 ખરે અંજામ એ સાર, કરે એ કીસ્મતે પુર.
 ગયો વેપારને અર્થે, નદુશા બહાર પરદેશે;
 સુરત ખંઠર મહી આપ્યો, નગર એ શેઠના વેશે.
 હતા નોકર અને ચાકર, શુમાસ્તા સાથમાં ફરતા;
 હાતિ વિકટોરીયા ગાડી, બબરે તેટમાં ફરતા.
 જતા એક દીન તે પાળા, લીખારણુ છે મળી સામી
 ઉભી રસ્તા વચ્ચે આડી, અરે એ સેઠની સામી.
 વદી તે આત્ વાણીથી. અરે એ સેઠીઆ રૂડા;
 મુને એક દોડીઉં આપો. અરે હાલ છે ભુંડા.
 બુબી દીન ચારડી હું તો. નસીબે આકરી હાલત;
 મુને એક દોડીઉં આપો. બગાડી મેં અરે દાનત.

થયા આ હાલ છે મારા, ગયું કીસ્મત મને દોરી;
 હવે ના ફાપમાં જીવું, મરું હું વીધને ઘોરી.
 દશા આવી થઈ મારી, અરે એ કર્મ કુડાએ;
 હતી હું વૈભવે પુરી, ગયું એ કર્મ બુડાએ.
 નદુશા સાંભળી વાણી, ઉભો કંઈ લેઢને બાણી;
 અરે નારી કહે તારી, બધી એ વાતને વરણી.
 દશા તું કેમ આ પામી, રૂખડતી કેમ આ હાલે;
 દરદ તારે મીટાવું હું, પુરી જો બાપમી આપે.
 બીખારણુ તે વદી સુણી, સુણોને શીઠી આ સારા;
 હવે મરવું મને વહાલું, કહું છું હાલ આ મારા.

(ગાયન)

(રાગ શું કહું કથની મારી)

કહું શું કરમની કહાણી, આજ કહું શું કરમની કહાણી;
 મમજીવન આ ધુણધાણી આજ કહું શું કરમની કહાણી.

સુખઘ નગરી વાસ હમારો, હંપતી લીન સુખરે
 ફેસી ફેસનના ખોટા ફંદે, હું તે ચઢી ગઈ ચાલે. આજ
 નાથ નદુશા નટવર નામે, મીઠ્યા મતિ કરી માઠી;
 લાત કયો મેં ત્યાગી ઘરને, લંપટ નર સંગ નાઠી. આજ
 મોજે મેં માણી મહેલ મહેલાતે, ગાડી ઘોડાઓ ઢોડાવ્યા;
 બની મડમ હું રાહોળ રાણી. ગાડી ભલાનાં ઉતાયાં. આજ
 આકૃત વેઠી કંઈક દંડકમાં, કંઈકનાં કાશળ કાઢ્યાં;
 ચાર છળીલા સંગ ન છોડ્યો, સુખનાં છત્તર ઢાળ્યાં. આજ
 નાથ નગીનો સ્વપ્ને ન આવે, ચારમાં તાર મીલાવ્યો;
 દેશા રટણ હું કરતી મોજે, ચાર થયો અભાવ્યો. આજ
 મોડી દુકાનો વેશ્યા ગૃહની, લાલચે કંઈ નર પાડ્યા;
 સતી સ્ત્રીઓનાં સત સુકાવ્યાં, ચાર ને માર પડાવ્યા. આજ
 પાપ તણો કુંભ પુણું થયો સુખ, પ્રભુએ બદલો આપ્યો;
 ફગો થયો સુખ દેહ પરે હા, પુરણ મળીઆં પાપો. આજ
 કંઈ ફધાઈ આજ ગયો છે, નાસીકા ઉદન થયું;
 તે દિનની આ હાલત મારી, તન અવરથા ગયું. આજ

ભીક્ષા માગુ ઘરઘર ભટકી કેાઈ ન પાત્રમાં આપે;
નાક કટી કહી જગમાં મુજને, સહુજનો સંતાપે. આજ

અચાનક બોલતાં અટકી, ભીખારણ શબ્દ એ છેલ્લા
પડી ભુમી ઢળી તેતો, સહે છે શેઠ ઉભેલા.
લીધી પડતી અરે ઝીઝી, નદુશાએ અરે હાથે;
અહો તું પ્રેમદા મારી થએલું ધગન મુજ સાથે.
ભીખારણ સાંભળી શબ્દો, અહો તાલ અહિં કયાંથી;
સ્વીકારો જો મળ્યા તો, તો ઉગરો દુખ આમાંથી.
નદુશા તે સુણી બોલ્યા, હવે વટલાઈ છું તું તો;
હવે ના હું સ્વીકાર તો, ફરી પરણ્યો હવે હું તો;
મુખી છે જીંદગી મારી, તુંને હું સાથમાં લેઉ;
ભરણ પોષણ કરે ભાવે, તુંને અનદાન હું દેઉ.
પ્રભુનું કર ભજન ભાવે, તણને મોહ સંસારે;
અનુભવ તાહારા ગાઈ, જનોને કાંઈ મુધારે.
થઈ શેઠાણીને મરણ, નદુશા સાથ જાવાને;
થઈ મરણ તણ દુનીયા, વીસગી આજ થાવાને

ગમતે શેઠની સાથે, જીવન શાંતિ ભરે ગાળયું;
 કરી દુનીયા તણી સેવા, વચન એ શેઠનું પાળયું.
 અરે એા પાઠકો મારા, કથા આ સ્ટોપ થાયે છે;
 પુરાનું તો ખુરૂ થાએ, ભલાનું સારૂ થાએ છે.
 કહે કઠલાલ કર એવું, સજન લ્યો સારને આહી;
 અવર જનને સુખી દીધું, ભુંરાઇ ભાગનેા આહી

સમાપ્ત.

હમારાં તમામ પુસ્તકોના વેપારી ભાવ બેહદ સસ્તા
 અને સરતો ઉદાર હોવાથી હમારાં પુસ્તકો વેચનારા વેપારી-
 એા સહેલાઈથી મામ્રીક રૂપીઆ સોથી વધારે નફા મેળવી
 શકે છે.

વેપારી ભાવનું પ્રાઇવેટ પ્રાઇસલીસ્ટ અરજ કરવાથી
 તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે. પોસ્ટેજ પણ માફ.

લખો—બુકસેલર.

જહુલાલ નારાયણદાસ મુ. નડીઆદ.

નાટકની માનીતી એક્ટ્રેસ મુંબાઈની શેઠાણી ઉર્ફ મોય લોલી

